

2026

Lietuvos įtraukties
švietimo centras

įtrauktis

ŠVIETIMO PAGALBOS SPECIALISTŲ APKLAUSOS APIE DARBO SU MOKINIAIS, TURINČIAIS ELGESIO AR (IR) EMOCIJŲ SUTRIKIMŲ, YPATUMUS ATASKAITA

TYRIMO ATASKAITA

Duomenis rinko ir ataskaitą rengė:

Dr. Rita Ilgūnė-Martinėlienė, Karolina Dačkauskytė, Barbora Skirgailaitė

Redaktorė Lina Kestenienė

Maketuotoja Evelina Basevičiūtė

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno
Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Elektroninis leidinys

ISBN 978-609-96560-9-0

TURINYS

ĮVADAS	4
1. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo metodika	6
1.1. Tyrimo instrumentas	6
1.2. Duomenų analizės metodai	7
1.3. Tyrimo eiga	8
1.4. Tyrimo imtis	8
2. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo rezultatai	13
2.1. Pagalbos planavimas ir organizavimas	13
2.2. Pagalbos teikimo formos	19
2.3. Bendradarbiavimas	37
2.4. Profesinės žinios apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų	45
3. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo rezultatų aptarimas	57
IŠVADOS	65
LITERATŪRA	70
PRIEDAI	71

IVADAS

Remiantis Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, 2023–2024 mokslo metais Lietuvos bendrojo ugdymo, priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose mokėsi 9553 mokiniai, turintys elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Ši grupė sudarė 1,99 proc. visų mokinių. Palyginti, 2015–2016 mokslo metais mokėsi 4489 mokiniai, turintys elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, tai yra 0,98 proc. visų mokinių. Tai rodo reikšmingą augimą per pastarąjį dešimtmetį. Šią sutrikimų grupę, remiantis švietimo ir mokslo ministro, sveikatos apsaugos ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. V-1265/V-685/A1-317 „Dėl Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“, sudaro aktyvumo ar (ir) dėmesio sutrikimai, elgesio sutrikimai (prieštaraujančio neklusnumo sutrikimas ir elgesio sutrikimas (asocialus elgesys)) bei emocijų sutrikimai (nerimo spektro sutrikimai ir nuotaikos spektro sutrikimai). Mokiniai, turintys elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnai yra mažiau įsitraukę į mokyklos veiklas nei bendraamžiai, dažniau trikdo ugdymo procesą klasėje, dažniau meta mokyklą, tai veikia jų akademinius pasiekimus, įsidarbinimo galimybes, santykių su suaugusiaisiais ir bendraamžiais mezgimą (Smith et al., 2018). Vaikai, turintys elgesio ir (ar) emocijų sutrikimų, jau ilgą laiką laikomi prioritetine grupe svarstant apie švietimo pagalbos poreikį, nes jų pasiekimai dažnai būna vieni prasčiausių, palyginti ir su neurotipiniais vaikais, ir su vaikais, turinčiais kitokių sutrikimų ar negalių (Hastings & Brown, 2018). Didėjant elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų skaičiui ugdymosi įstaigose, teikiamos pagalbos šiems mokiniams klausimas tampa itin svarbus.

Švietimo pagalba suvokiama kaip specialistų teikiama pagalba mokiniams, jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams, kurios tikslas – didinti švietimo veiksmingumą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2016). Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. rugpjūčio 22 d. įsakymu Nr. V-900 „Dėl Ugdymo organizavimo rekomendacijų mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas“ patvirtintose Ugdymo organizavimo rekomendacijose mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas, siūloma teikiant mokiniui švietimo pagalbą vadovautis numatytais lygmenimis: mokyklos, klasės (grupės) ir individualiu. Analizuojant

Analizuojant šiuos lygmenis galima matyti, kad švietimo pagalbos specialistai teikia pagalbą visuose trijuose lygmenyse. Švietimo pagalbos specialistai dalyvauja mokyklos vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, priima sprendimus susijusius su individualiu ugdymo planu, rengia individualų pagalbos planą. Todėl jų vaidmuo teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, yra itin svarbus. Nepaisant reikšmingo švietimo pagalbos specialistų vaidmens, Lietuvoje trūksta duomenų apie jų patirtį planuojant, organizuojant ir teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Todėl svarbu tirti specialistų taikomas pagalbos formas, bendradarbiavimo praktiką, turimas ir subjektyviai vertinamas žinias bei kylančius iššūkius.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti Lietuvos mokyklų švietimo pagalbos specialistų patirtį, nuomonę ir iššūkius, su kuriais jie susiduria planuodami, organizuodami ir teikdami pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, ir turimas kompetencijas, reikalingas darbui su šiais mokiniais.

Buvo suformuluoti penki tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti švietimo pagalbos specialistų vaidmenį planuojant ir organizuojant pagalbos teikimą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų.
2. Nustatyti, kokias pagalbos formas švietimo pagalbos specialistai taiko dirbdami su elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais mokiniais ir su kokiais sunkumais susiduria teikdami pagalbą.
3. Pateikti švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimo aspektus teikiant pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams.
4. Atskleisti, kaip švietimo pagalbos specialistai vertina savo žinias, reikalingas darbui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ir jų įgijimo šaltinius.
5. Parengti rekomendacijas dėl švietimo pagalbos specialistų darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ir (ar) emocijų sutrikimų, praktikos gerinimo.

1. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo metodika

1.1. Tyrimo instrumentas

Siekiant ištirti švietimo pagalbos specialistų patirtį, nuomonę ir kylančius iššūkius, atlikta internetinė apklausa. Apklausą sudarė 40 klausimų, suskirstytų į 6 dalis.

1 dalis.

Sociodemografiniai duomenys. Respondentų buvo prašoma nurodyti savo pareigas ugdymo įstaigoje, įgytą išsilavinimą, kvalifikacinę kategoriją, pedagoginio darbo stažą, savivaldybę, kurioje respondentas dirba, mokyklos vietovę ir mokyklos tipą.

2 dalis.

Duomenys apie ugdymo įstaigą. Respondentų buvo prašoma nurodyti, kiek ir kokių švietimo pagalbos specialistų dirba jų ugdymo įstaigoje, kiek mokinių mokosi įstaigoje, kurioje dirba respondentas, išskirti, kiek ir kokių mokinių, turinčių elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, yra ugdymo įstaigoje, kurioje dirba respondentas. Taip pat buvo klausiama, ar respondentas galėtų atskirti elgesio ar (ir) emocijų sunkumus nuo elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų ir pagal kokius požymius tai padarytų. Respondentų buvo prašoma nurodyti, ar ugdymo įstaiga, kurioje jie dirba, turi patvirtintą pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, algoritmą (toliau – pagalbos algoritmas).

3 dalis.

Pagalbos mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planavimas ir organizavimas. Respondentų buvo klausiama, ar jie dalyvauja atliekant mokinio pirminį ar (ir) pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą, ar dalyvauja rengiant pagalbos ir individualų ugdymo planus, ar dalyvauja įgyvendinant šiuos planus.

4 dalis.

Pagalbos teikimas. Respondentų buvo prašoma įvertinti, ar jiems yra sudėtinga teikti pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, kaip dažnai ir su kokiais sunkumais jie susiduria. Prašyta pasidalyti patirtimi, kuo skiriasi pagalbos teikimas mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, nuo pagalbos mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sunku-

mų. Taip pat respondentų prašyta pasidalyti, kaip dažnai ir kokią pagalbą jie teikia mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, kokius metodus ir instrumentus dažniausiai taiko.

5 dalis.

Bendradarbiavimas įstaigos viduje ir už įstaigos ribų. Respondentų buvo klausiama, kur jie kreiptųsi pagalbos, jei kiltų neaiškumų dėl pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, taip pat buvo prašoma pasidalyti, kaip dažnai ir su kokiais specialistais ir kokiomis institucijomis respondentai bendradarbiauja dėl pagalbos teikimo mokiniams.

6 dalis.

Švietimo pagalbos specialistų kompetencijos, reikalingos veiklai vykdyti. Respondentų buvo klausiama, ar jie jaučiasi turintys pakankamai žinių apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ir (ar) emocijų sunkumų, prašyta įvertinti, apie kokius elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus respondentai norėtų įgyti daugiau žinių. Taip pat apklausos dalyvių klausta, iš kokių šaltinių jie yra įgiję žinių apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ir (ar) emocijų sunkumų.

1.2. Duomenų analizės metodai

Statistinė duomenų analizė buvo atlikta su IBM SPSS 27 (Statistical Package for Social Sciences) programa.

Chi kvadrato (χ^2) testas naudotas siekiant patikrinti, ar skiriasi kelių nominaliaja skale matuojamų grupių pasiskirstymas. Skirtumai laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$.

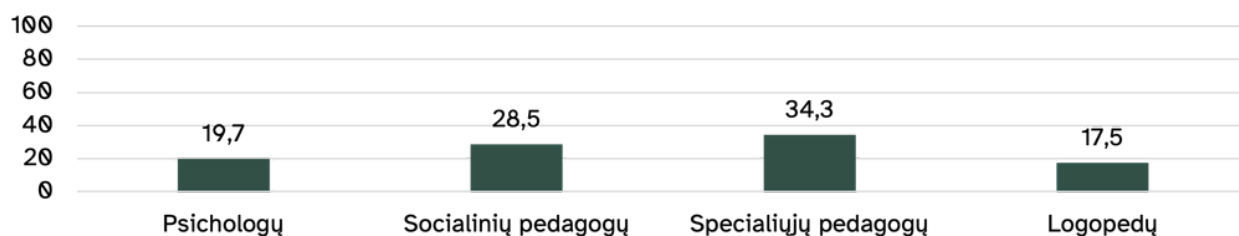
Atsakymai į atvirus klausimus buvo analizuojami taikant kokybinę turinio (angl. content) analizę. Šis metodas leidžia analizuoti kokybinius duomenis. Analizė apima keturis etapus (Bengtsson, 2016). Pirmame etape tyrėjas įsigilina į duomenis, perskaito visą tekstą ir išskiria mažiausias prasmines dalis, kurias pažymi kodais. Antrame etape tekstas skaitomas iš naujo ir tikrinama, ar visi svarbiausi duomenys yra įtraukti į kodus. Trečiame etape kodai suskirstomi į kategorijas išryškinant bendrus dėsningumus ir temas. Ketvirtame etape atliekama rezultatų interpretacija ir aprašymas. Tyrėjas pateikia pavyzdžių, citatų, padedančių suprasti kategorijas.

1.3. Tyrimo eiga

Tyrimas vyko 2025 metų vasario–balandžio mėnesiais. Klausimynas buvo sukurtas naudojantis Microsoft Office programa ir elektroniniu būdu išsiųstas mokykloms.

1.4. Tyrimo imtis

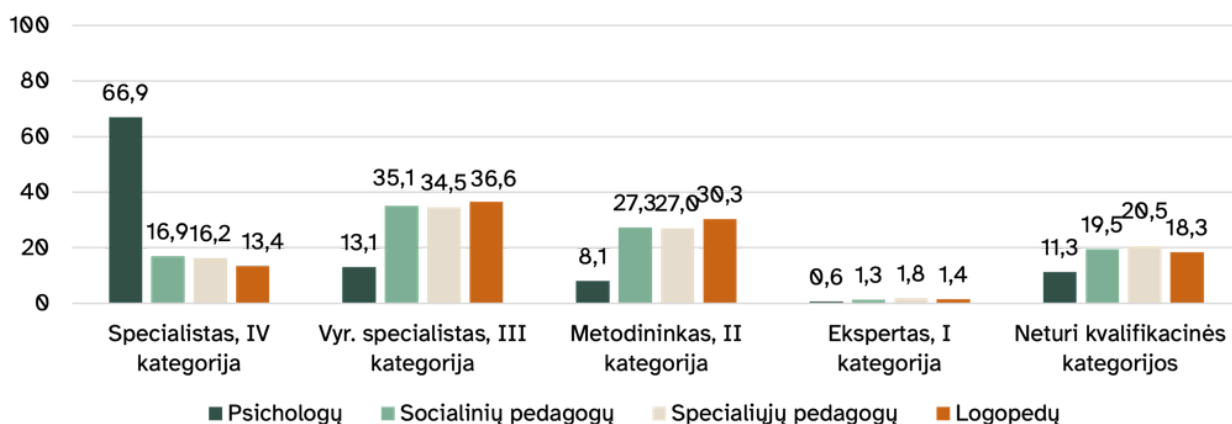
Tyrimo imtis buvo sudaryta netikimybinio patogiųjų būdu. Klausimyną užpildė 986 respondentai, iš jų: 191 psichologas, 266 socialiniai pedagogai, 222 specialieji pedagogai, 238 logopedai ir 69 kitą specialybę ar pareigas (mokyklos direktoriaus, mokyklos direktoriaus pavaduotojo ugdymui, ikimokyklinio ugdymo mokytojo, bendrojo ugdymo mokytojo, mokinio padėjėjo ar pan.) nurodę respondentai. 171 tiriamųjų tyrimo metu dirbo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, 68 – pradinėje mokykloje, 232 – progimnazijoje, 119 – pagrindinėje mokykloje, 275 – gimnazijoje, 121 specialistas dirbo kitose ugdymo įstaigose (profesinio mokymo įstaigoje, specialiojo ugdymo centruose, socializacijos centruose ar pan.). Atsižvelgiant į tyrimo tikslą išsiaiškinti Lietuvos mokyklų švietimo pagalbos specialistų patirtį, nuomonę ir iššūkius, su kuriais jie susiduria planuodami, organizuodami ir teikdami pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, ataskaitoje analizuojami tik psichologų, socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų ir logopedų, dirbančių ikimokyklinio ugdymo įstaigose, pradinėse mokyklose, progimnazijose, pagrindinėse mokyklose ir gimnazijose (kitų ugdymo įstaigų dalis per maža ir per daug heterogeniška, kad būtų sujungta siekiant apibendrintos analizės), pateikti atsakymai, t. y. analizuojami 811 respondentų duomenys, iš kurių 160 psichologų, 231 socialinis pedagogas, 196 specialieji pedagogai, 224 logopedai.

1 pav. Tyrimo imties pasiskirstymas pagal specialybę (proc.)

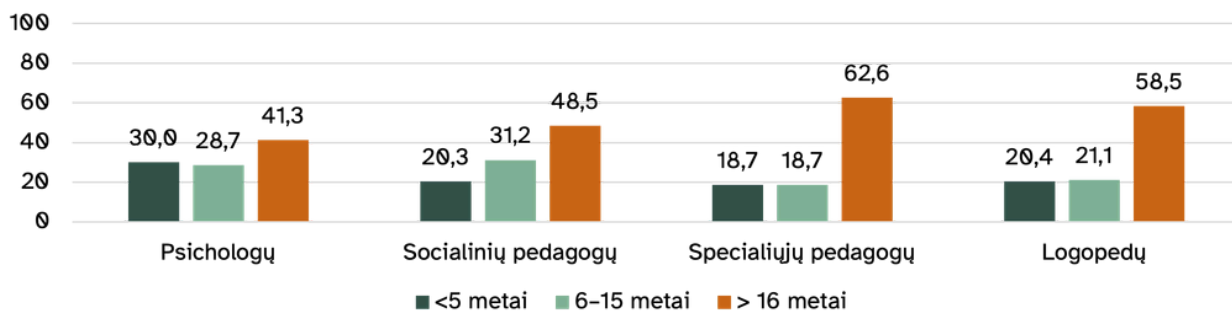
Tyrime dalyvavo 19,7 proc. respondentų psichologų, 28,5 proc. socialinių pedagogų, 34,2 proc. specialiųjų pedagogų ir 17,5 proc. logopedų. Šie duome-

nys pateikti 1 paveiksle. Toliau tiriamųjų imtis analizuojama įvairiais aspektais, aprašomas pasiskirstymas ir pristatomi reikšmingi skirtumai, jei tokie gauti.

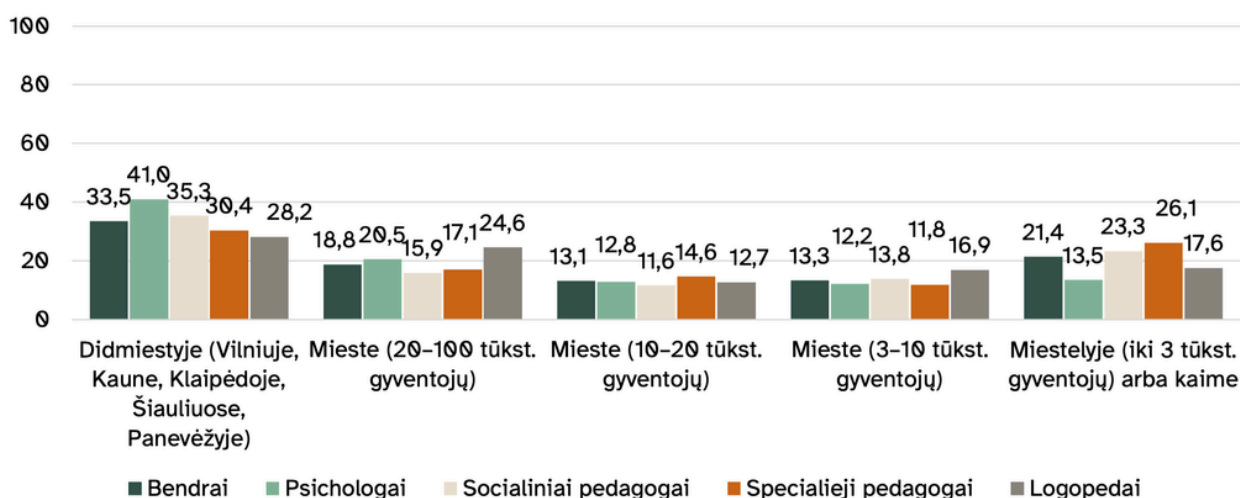
2 pav. Tyrimo imties pasiskirstymas pagal specialybę ir kvalifikacinę kategoriją (proc.)

Atsižvelgiant į kvalifikacinę kategoriją, švietimo pagalbos specialistų (socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų ir logopedų) kvalifikacinė kategorija šiame tyrime buvo sugretinta su psichologų, teikiančių pagalbą mokiniams, kvalifikacinėmis kategorijomis: pagalbos mokiniui specialisto kvalifikacija čia atitinka IV psichologo kvalifikacijos kategoriją, vyresniojo pagalbos mokiniui specialisto – III kategoriją, pagalbos mokiniui specialisto metodininko – II kategoriją ir pagalbos mokiniui specialisto eksperto – I kategoriją. Kvalifikacinių kategorijų suteikimo reikalavimai skiriasi: pavyzdžiui, metodininko kvalifikacinė kategorija gali būti suteikiama turint 5 metų darbo stažą, eksperto – 6 metų darbo stažą, tuo tarpu II ir I kategorija – turint atitinkamai 6 ir 8 metų darbo stažą. Šiuos skirtumus svarbu turėti omenyje analizuojant švietimo pagalbos specialistų kvalifikacinių kategorijų pasiskirstymą. Kaip kvalifikacinės kategorijos pasiskirsto pagal specialybę, pavaizduota 2 paveiksle. 26,0 proc. respondentų nurodė turintys specialisto, IV kategoriją, 30,8 proc. – vyresniojo specialisto, III kategoriją, 23,9 proc. – metodininko, II kategoriją, 1,4 proc. – eksperto, I kategoriją ir 17,3 proc. nurodė neturintys kvalifikacinės kategorijos. Kaip kvalifikacinės kategorijos pasiskirsto pagal ugdymo įstaigos tipą ir gyvenvietės dydį, pateikiama 1 ir 2 prieduose.

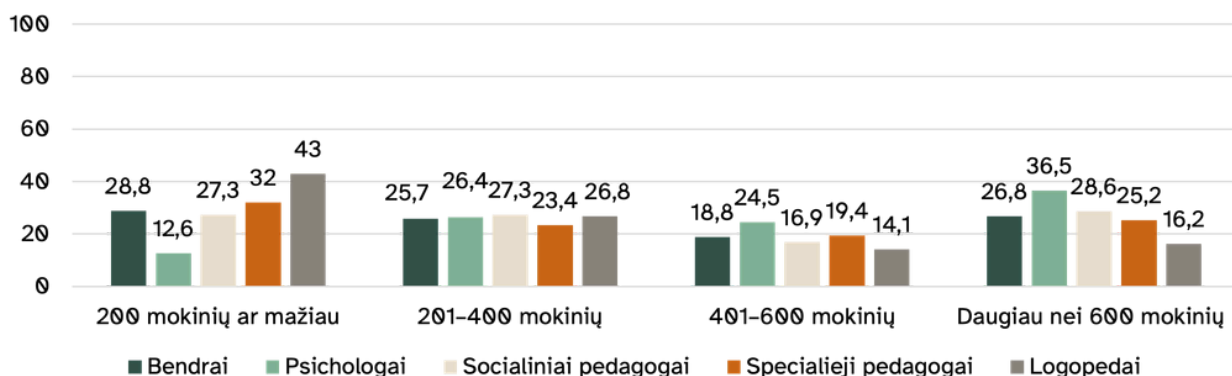
3 pav. Tyrimo imties pasiskirstymas pagal specialybę ir darbo stažą (proc.)

Analizuojant tyrimo rezultatus atsižvelgta į nurodytą respondentų darbo stažą. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą pateiktas 3 paveiksle. Didesnės dalies švietimo pagalbos specialistų, dalyvavusių tyrime, darbo stažas didesnis nei 16 metų: nuo 41,3 proc. psichologų imtyje iki 62,6 proc. specialiųjų pedagogų imtyje. Respondentų, kurių darbo stažas yra iki 5 metų ir nuo 6 iki 15 metų, kiekvienoje specialybėje yra panaši dalis, socialinių pedagogų, turinčių nuo 6 iki 15 metų darbo stažą, (31,2 proc.) yra šiek tiek daugiau nei turinčių iki 5 metų darbo stažą (20,3 proc.).

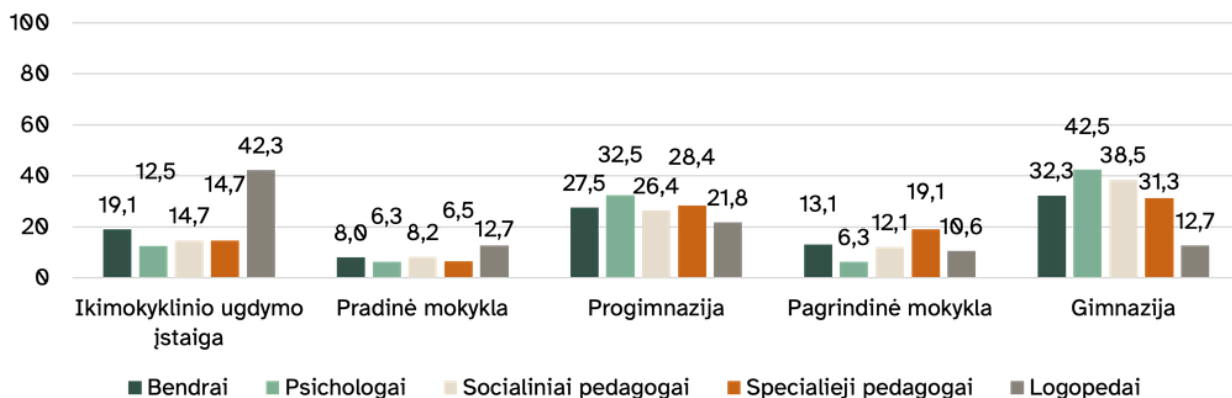
4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenvietės dydį ir specialybę (proc.)

Analizuotas tyrimo imties pasiskirstymas pagal gyvenvietės, kurioje respondentai dirba, dydį pateiktas 4 paveiksle. Trečdalis respondentų (33,5 proc.) dirba didmiestyje (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ar Panevėžyje), mažiausiai respondentų dirba miestuose, kuriuose yra nuo 3 iki 10 tūkstančių gyventojų, ir miestuose, kuriuose yra nuo 10 iki 20 tūkstančių gyventojų.

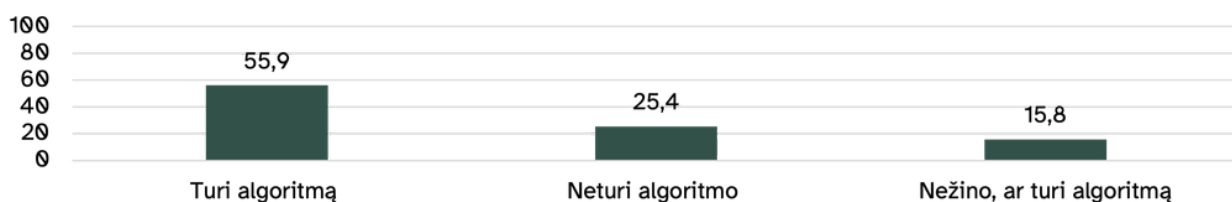

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mokykloje ugdomų mokinių skaičių ir švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Svarbus švietimo pagalbos specialistų imties aspektas – kokio dydžio ugdymo įstaigoje specialistas dirba. Vienas iš rodiklių – ugdymo įstaigoje ugdomų mokinių skaičius. 5 paveiksle pavaizduotas švietimo pagalbos specialistų pasiskirstymas pagal mokykloje ugdomų mokinių skaičių. Palyginus imties specialistų pasiskirstymą skirtingo dydžio mokyklose gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(9) = 43,556$, $p < 0,001$). Gauti rezultatai leidžia teigti, jog, lyginant imties specialistų pasiskirstymą, į tyrimo klausimus atsakė logopedai, statistiškai reikšmingai dažniau dirbantys mažesnėse mokyklose (≤ 200 mokinių), – 43,0 proc. ir psichologai, statistiškai reikšmingai dažniau dirbantys didelėse mokyklose (> 600 mokinių), – 36,5 proc. 6 paveiksle pateikiamas respondentų pasiskirstymas pagal specialybę ir mokyklos tipą. Atlikta statistinė analizė atskleidė, kad šie kintamieji statistiškai reikšmingai skiriasi ($\chi^2(12) = 96,278$, $p < 0,001$). Apibendrinant gautus rezultatus galima teigti, jog tyrime dalyvavę logopedai dažniau dirbo ikimokyklinio ugdymo įstaigose (42,3 proc.) ir pradinėse mokyklose (12,7 proc.), o psichologai – gimnazijose (42,5 proc.) ir progimnazijose (32,5 proc.). Tyrime dalyvavę socialiniai pedagogai dažniau dirbo gimnazijose (38,5 proc.) ir progimnazijose (26,4 proc.), specialieji pedagogai – taip pat gimnazijose (31,3 proc.) ir progimnazijose (28,4 proc.). Interpretuojant šiuos duomenis galima teigti, jog rezultatai atspindi specialistų patyrimo skirtingumą. Kadangi specialistai dirba skirtingo dydžio įstaigose, jų atsakymai gali atspindėti skirtingas darbo sąlygas. Tai reiškia, jog skirtumus tarp šių profesijų galima interpretuoti ne tik atsižvelgiant į profesinius skirtumus, bet ir į darbo aplinkos specifiškumą.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą ir švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar ugdymo įstaiga, kurioje dirba, turi patvirtintą pagalbos algoritmą (proc.)

Respondentų taip pat buvo klausta, ar ugdymo įstaiga, kurioje dirba, turi patvirtintą pagalbos algoritmą. Toks pagalbos algoritmas ugdymo įstaigoje nėra privalomas, tačiau rekomenduojamas. Gauti rezultatai, pateikti 7 paveiksle, rodo, kad daugiau nei pusė respondentų ugdymo įstaigose turi patvirtintą pagalbos algoritmą, ketvirtadalis neturi, 15,8 proc. nežino, ar toks algoritmas yra ugdymo įstaigoje.

2. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniiais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo rezultatai

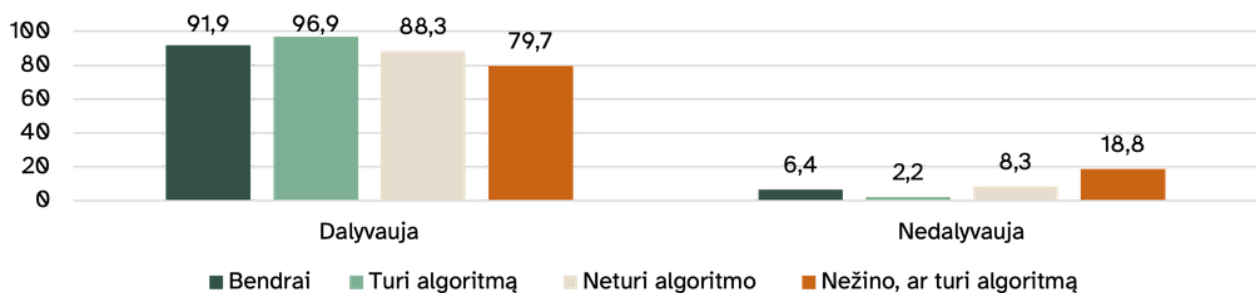
2.1. Pagalbos planavimas ir organizavimas

Šiame tyrime siekta nustatyti, kaip švietimo pagalbos specialistai, dirbdami su elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais mokiniiais, planuoja ir organizuoja pagalbos teikimą šiems mokiniams. Respondentų buvo klausama apie dalyvavimą planuojant ir organizuojant tokią pagalbą: atliekant mokinio pirminį ugdymosi poreikių vertinimą ar (ir) pakartotinį vertinimą, rengiant pagalbos mokiniui planą, įgyvendinant pagalbos planą ir rengiant ir įgyvendinant individualų ugdymo planą. Analizuojant atsižvelgta į respondentų specialybę, darbo stažą ir ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą. Šie kriterijai pasirinkti kaip galintys būti svarbūs analizuojant švietimo pagalbos specialistų planuojamą ir organizuojamą pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Pagalba ugdymo įstaigoje dažnai gali būti planuojama ir organizuojama priklausomai nuo kompetencijų ar specialisto darbo patirties. Patvirtintas pagalbos algoritmas, ugdymo įstaigoje apibrėžia sistemingą pagalbos teikimą, todėl nuo to taip pat gali priklausyti švietimo pagalbos specialistų įsitraukimas į pagalbos planavimą ir organizavimą.

Pirmiausia analizuota, ar respondantai dalyvauja atliekant pirminį ugdymosi poreikių vertinimą ar (ir) pakartotinį vertinimą. Didžioji dalis (95,6 proc.) respondentų atlieka įvardytus vertinimus, 0,4 proc. respondentų nurodė „Kita“, pavyzdžiui, kad „pirminio ugdymosi poreikių vertinimo ar pakartotinio vertinimo atlikti poreikio ugdymo įstaigoje dar nebuvo“. Lyginant respondentų grupes pagal specialybes, darbo stažą ir pagal tai, ar mokykla turi patvirtintą pagalbos algoritmą, reikšmingų skirtumų nerasta. Taigi, pirminis ugdymosi poreikių vertinimas ar (ir) pakartotinis vertinimas yra svarbi švietimo pagalbos specialistų darbo dalis.

Siekta sužinoti, ar respondantai dalyvauja rengiant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą. Gauti rezultatai rodo, kad didžioji dalis (91,6 proc.) švietimo pagalbos specialistų dalyvauja rengiant pagalbos planą, 6,4 proc. respondentų nedalyvauja. 1,7 proc. respondentų atsakymai buvo patikslinti: „dalyvauja kartais“; „dalyvauja, jei reikalinga kon-

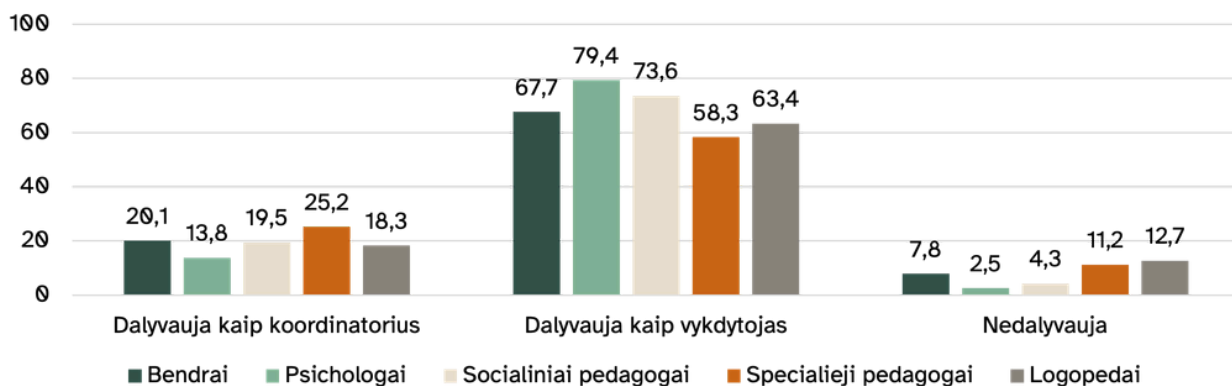
kretaus specialisto pagalba“; „jei mokinys turi didelius specialiuosius ugdymosi poreikius“; „dar neteko dalyvauti“. Lyginant respondentus pagal specialybes ir darbo stažą reikšmingų skirtumų nerasta. Dalyvavimas rengiant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą reikšmingai skyrėsi lyginant grupes pagal tai, ar ugdymo įstaiga, kurioje dirba respondentas, turi patvirtintą pagalbos algoritmą ($\chi^2(6) = 53,803, p < 0,001$). 8 paveiksle pateiktas respondentų dalyvavimas rengiant pagalbos planą pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą. Ugdymo įstaigoje, kuri turi patvirtintą pagalbos algoritmą, 96,9 proc. švietimo pagalbos specialistų dalyvauja rengiant pagalbos planą, tuo tarpu ugdymo įstaigose, kuriose nėra patvirtinto algoritmo, rengiant pagalbos planą dalyvauja 88,3 proc. švietimo pagalbos specialistų, o įstaigose, kuriose nėra žinoma, ar yra patvirtintas pagalbos algoritmas, rengiant individualų pagalbos planą dalyvauja 79,7 proc. švietimo pagalbos specialistų.

8 pav. Respondentų dalyvavimas rengiant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą bendrai ir pagal tai, ar ugdymo įstaiga, kurioje dirba respondentas, turi patvirtintą pagalbos algoritmą (proc.)

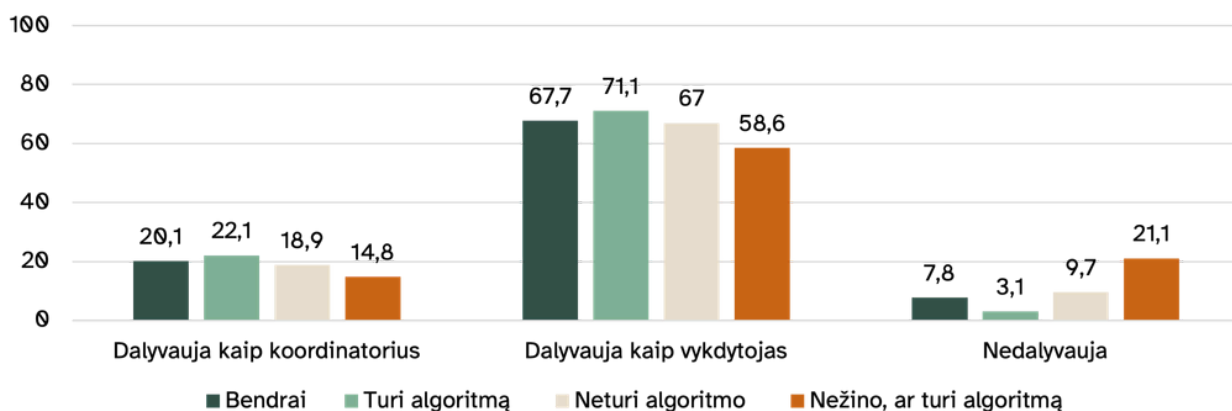
Respondentų klausta, ar jie dalyvauja įgyvendinant pagalbos planą. Gauti rezultatai rodo, kad bendrai 20,1 proc. švietimo pagalbos specialistų dalyvauja kaip koordinatoriai, 67,7 proc. dalyvauja kaip vykdytojai, o 7,8 proc. nedalyvauja. Šie rezultatai pateikti 9 paveiksle. 4,4 proc. švietimo pagalbos specialistų pasirinko atsakymą „Kita“ ir patikslino savo įsitraukimą įgyvendinant pagalbos planą, pavyzdžiui, „dalyvauja ir kaip vykdytojas, ir kaip koordinorius“; „dalyvauja įgyvendinant, bet ne rengiant“. Taigi, įgyvendinant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą didesnę dalis, t. y. du trečdaliai, respondentų dalyvauja kaip vykdytojai, penktadalis – kaip koordinatoriai.

Lyginant grupes pagal specialybę gauti statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2(9) = 29,464$, $p < 0,001$). 9 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad kaip koordinatoriai įgyvendinant pagalbos planą daugiausia dalyvauja specialieji pedagogai (25,2 proc.), kaip vykdytojai – psichologai (79,4 proc.), didžiausia dalis nedalyvaujančių švietimo pagalbos specialistų – logopedai (12,7 proc.).

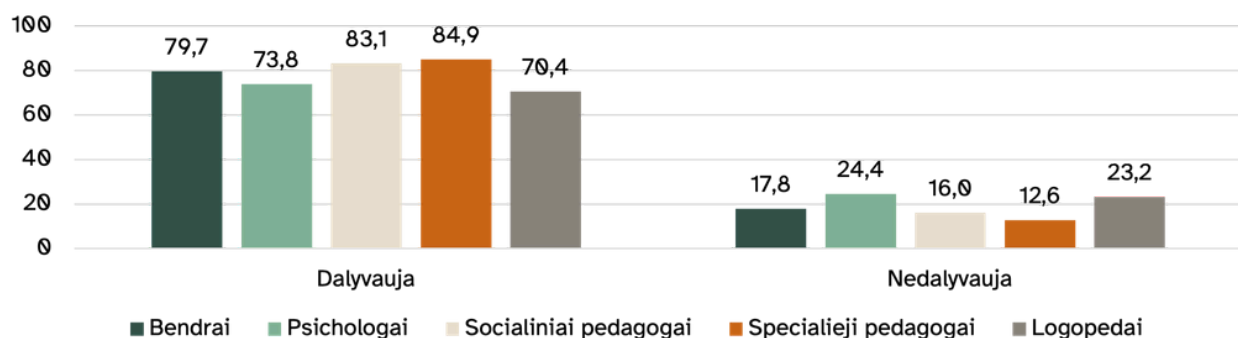
9 pav. Respondentų dalyvavimas įgyvendinant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Reikšmingi skirtumai gauti lyginant grupes pagal tai, ar ugdymo įstaiga, kurioje dirba respondentas, turi patvirtintą pagalbos algoritmą ($\chi^2(9) = 40,023$, $p < 0,001$). Rezultatai, pateikti 10 paveiksle, rodo, kad didesnė dalis švietimo pagalbos specialistų, įgyvendinant pagalbos planą dalyvaujančių ir kaip koordinatoriai (22,1 proc.), ir kaip vykdytojai (71,1 proc.), yra ugdymo įstaigose, kurios turi patvirtintą pagalbos algoritmą. Daugiausiai švietimo pagalbos specialistų, nurodžiusių, kad nedalyvauja įgyvendinant pagalbos planą, buvo tarp tų, kurie nežino, ar mokykla turi patvirtintą pagalbos algoritmą (21,1 proc.). Lyginant grupes pagal darbo stažą reikšmingų skirtumų nerasta.

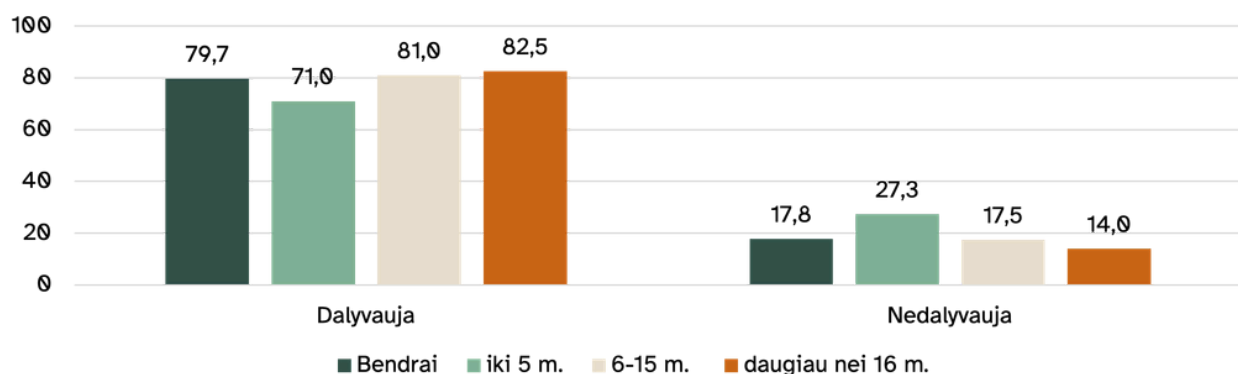
10 pav. Respondentų dalyvavimas įgyvendinant pagalbos mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, planą bendrai ir pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą (proc.)

Analizuotas švietimo pagalbos specialistų dalyvavimas rengiant individualų pagalbos planą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų: 79,7 proc. respondentų nurodė, kad dalyvauja, 17,8 proc. nurodė, kad nedalyvauja, o 2,6 proc. patikslino atsakymą pasirinkę „Kita“: respondentai nurodė, kad „dalyvauja kartais“; „neprireikė“; „ikimokyklinėse ugdymo įstaigose individualūs ugdymo planai nerengiami“. Dalyvavimas rengiant individualų ugdymo planą reikšmingai skyrėsi lyginant pagal specialybes ($\chi^2(6) = 25,126$, $p < 0,001$). 11 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad daugiausiai rengiant individualų ugdymo planą dalyvauja specialieji pedagogai (84,9 proc.) ir socialiniai pedagogai (83,1 proc.).

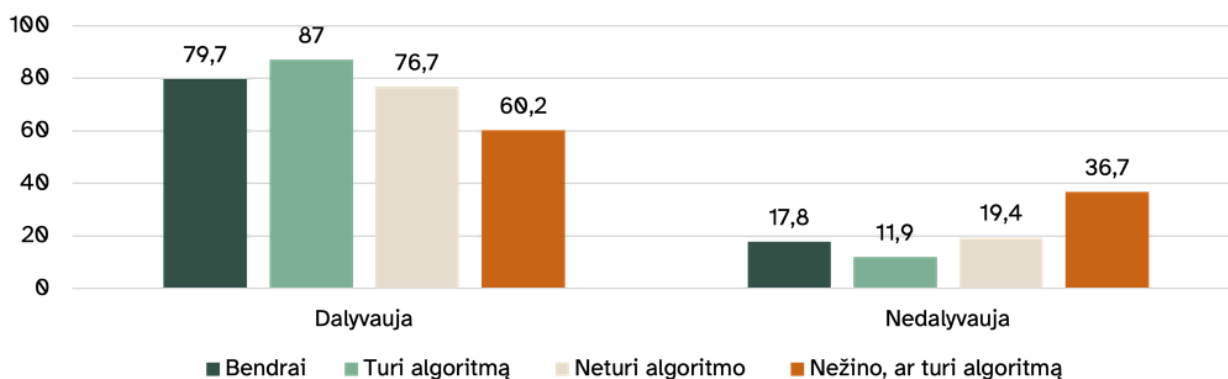
11 pav. Respondentų dalyvavimas rengiant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Statistiškai reikšmingas skirtumas gautas lyginant ir pagal darbo stažą ($\chi^2(4) = 17,230$, $p = 0,002$). 12 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad respondentai, kurių darbo stažas yra iki 5 metų, rengiant individualų ugdymo planą dalyvauja rečiau (71,0 proc.) nei 6–15 metų darbo stažą (81,0 proc.) ar daugiau nei 16 metų darbo stažą (82,5 proc.) turintys specialistai.

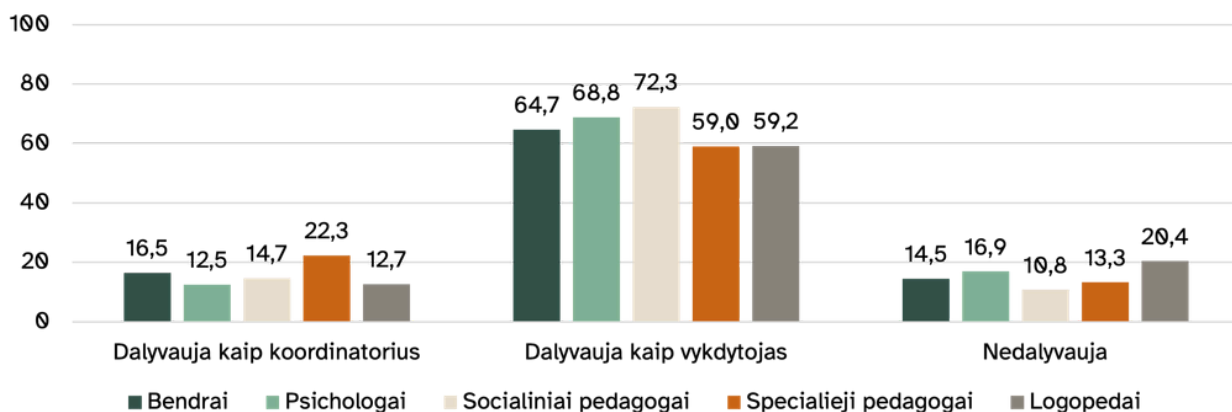
12 pav. Respondentų dalyvavimas rengiant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą bendrai ir pagal darbo stažą (proc.)

Atsakymai reikšmingai skyrėsi ($\chi^2(6) = 68,624$, $p < 0,001$) ir pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą. 13 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad rengiant individualų ugdymo planą daugiausiai respondentų dalyvauja ugdymo įstaigose, kuriose yra patvirtintas pagalbos algoritmas (87,0 proc.), mažiausiai – įstaigose, kuriose specialistai nežino, ar mokykla turi patvirtintą pagalbos algoritmą (60,2 proc.).

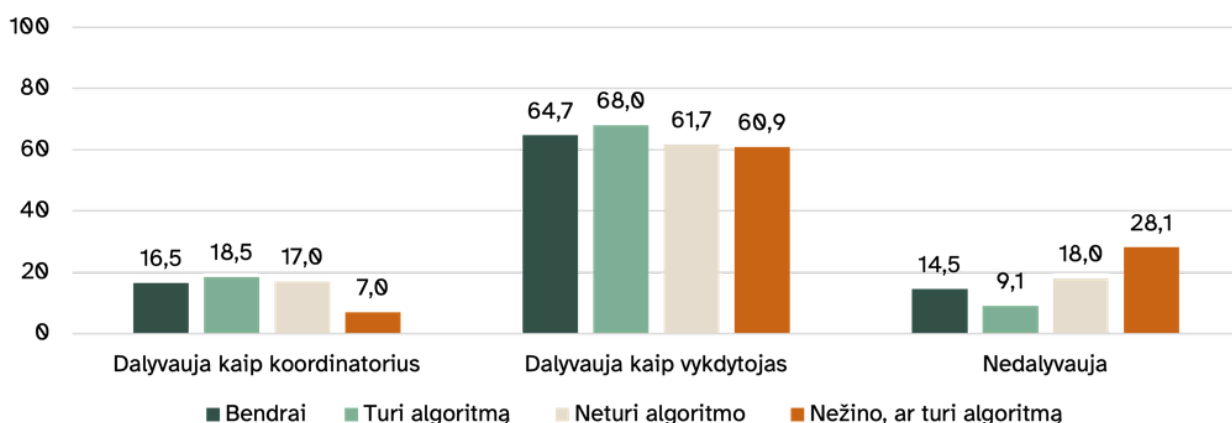
13 pav. Respondentų dalyvavimas rengiant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą bendrai ir pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą (proc.)

Taip pat siekta sužinoti, ar švietimo pagalbos specialistai dalyvauja įgyvendinant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą. 16,5 proc. švietimo pagalbos specialistų įgyvendinant individualų ugdymo planą dalyvauja kaip koordinatoriai, 64,7 proc. dalyvauja kaip vykdytojai, 14,5 proc. nedalyvauja, o 4,2 proc. nurodė „Kita“, pavyzdžiui, „dalyvauja ir kaip vykdytojas, ir kaip koordinatorius“; „dalyvavimas įgyvendinant priklauso nuo aplinkybių“; „dalyvauja kartais, pagal poreikį“; „ikimokyklinėse ugdymo įstaigose individualūs ugdymo planai nerengiami“. Lyginant švietimo pagalbos specialistų dalyvavimą įgyvendinant individualų ugdymo planą tarp specialybių, gautas reikšmingas skirtumas ($\chi^2(9) = 29,464$, $p < 0,001$). 14 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad daugiausiai kaip koordinatoriai įgyvendinant individualų ugdymo planą dalyvauja specialieji pedagogai (27,3 proc.), kaip vykdytojai daugiausiai dalyvauja socialiniai pedagogai (72,3 proc.), įgyvendinant individualų ugdymo planą dažniau nedalyvauja logopedai (20,4 proc.).

14 pav. Respondentų dalyvavimas įgyvendinant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Lyginant švietimo pagalbos specialistų dalyvavimą įgyvendinant individualų ugdymo planą pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą, taip pat gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(9) = 40,023$, $p < 0,001$). 15 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad ugdymo įstaigose, kuriose yra patvirtintas pagalbos algoritmas, specialistai įgyvendinant individualų ugdymo planą dažniau dalyvauja ir kaip koordinatoriai (18,5 proc.), ir kaip vykdytojai (68,0 proc.). Daugiausiai respondentų (28,1 proc.), kurie nežino, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą, įgyvendinant individualų ugdymo planą nedalyvauja. Lyginant dalyvavimą įgyvendinant individualų ugdymo planą pagal respondentų darbo stažą reikšmingų skirtumų nerasta.

15 pav. Respondentų dalyvavimas įgyvendinant individualų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo planą bendrai ir pagal tai, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą (proc.)

2.2. Pagalbos teikimo formos

Nagrinėjant antrąjį tyrimo uždavinį siekta nustatyti, kokias pagalbos formas taiko švietimo pagalbos specialistai, dirbdami su elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais mokiniais, ir su kokiais sunkumais susiduria, teikdami pagalbą. Buvo analizuojami keli aspektai: skirtingos pagalbos teikimo dažnumas, skirtingų metodikų, metodų, instrumentų taikymas teikiant pagalbą, specialistų subjektyvus vertinimas, ar jiems sunku teikti pagalbą ir kaip dažnai ir su kokiais iššūkiais susiduria, teikdami pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Taip pat analizuota, ar specialistai atskirtų elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus ir sunkumus, pagal kokius bruožus galėtų tai atlikti. Nagrinėjant kiekybinius duomenis atsižvelgta į respondento specialybę, kai kuriuose klausimuose analizuojama pagal darbo stažą. Į švietimo pagalbos specialistų specialybę svarbu atsižvelgti, nes ji gali būti glaudžiai susijusi su taikomomis pagalbos formomis ar jų dažnumu. Darbo stažą svarbu vertinti, kai kalbama apie sunkumus teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų.

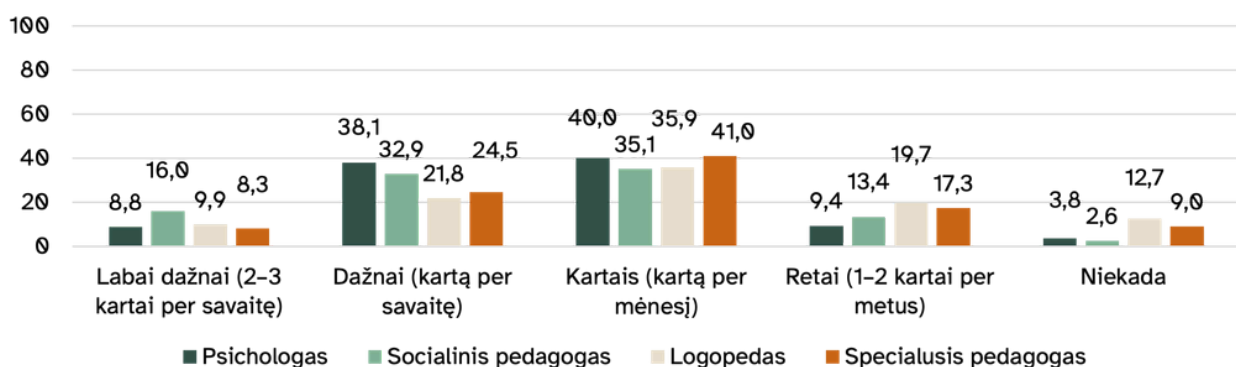
Respondentams tyrime buvo pateikta lentelė su 19 veiklų, kuriomis, pagal specialistų darbo aprašus, jie turėtų užsiimti savo kasdienėje veikloje, ir paprašyta nurodyti, kaip dažnai jie užsiima nurodytomis veiklomis. Visų respondentų atsakymai bendrai pateikiami 1 lentelėje. Labiausiai išsiskiria tai, kad labai dažnai (2–3 kartus per savaitę) ar dažnai (kartą per savaitę) respondentai konsultuoja mokinius (atitinkamai 32,6 proc. ir 36,40 proc.) ir mokytojus (atitinkamai 22,7 proc. ir 32,90 proc.). 60,20 proc. respondentų teigė niekada nedirbantys su elgesio korekcijos programomis, 52,50 proc. – su prevencinėmis programomis, 50,30 proc. teigė niekada nevedantys socialinių įgūdžių užsiėmimų individualiai, 56,4 proc. – grupėje.

1 lentelė. Bendra visų respondentų veiklų analizė

	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (1–2 kartus per metus)	Niekada
Dalyvauju VGK veikloje	7,8	28,5	52,0	9,2	2,5
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	3,2	11,6	37,4	42,0	5,8

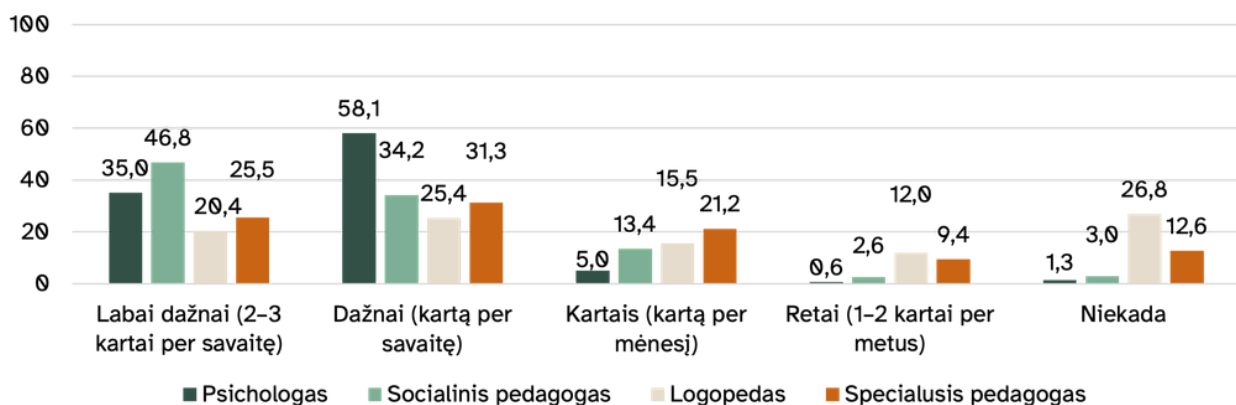
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	10,9	29,1	38,2	15,0	6,8
Konsultuoju mokinius	32,6	36,4	14,8	6,2	10,1
Konsultuoju mokytojus	22,7	32,9	32,2	7,9	4,3
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	10,0	21,7	41,7	21,6	5,1
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	5,9	15,5	30,3	33,4	14,8
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	11,3	19,6	26,8	18,7	23,6
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	14,4	25,5	17,4	12,7	30,0
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	9,6	19,0	13,3	7,8	50,3
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	4,6	14,2	15,5	9,4	56,4
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	2,5	9,9	13,2	14,3	60,2
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	3,9	8,8	18,4	16,4	52,5
Vykdau prevencinę veiklą	7,8	15,0	26,5	20,0	30,7
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	8,6	15,7	30,8	23,8	21,1
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	4,6	8,0	27,4	44,4	15,7
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	3,8	6,4	23,6	50,7	15,5
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	2,8	10,7	33,0	40,0	13,4
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	1,8	3,9	20,1	31,3	42,8

Rezultatai analizuojami pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę. Detali visų 19 veiklų analizė pateikiama 3–9 prieduose, o šiame skyriuje toliau aptariamos veiklos, kurias lyginant pagal respondentų specialybę gauti reikšmingi skirtumai. Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai renka ir analizuoja informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 57,162$, $p < 0,001$). 16 paveiksle pateikti rezultatai. Labai dažnai, t. y. 2–3 kartus per savaitę, tuo užsiima 16 proc. socialinių pedagogų, kiek daugiau nei trečdalis (38,1 proc.) psichologų ir trečdalis (32,9 proc.) socialinių pedagogų renka ir analizuoja informaciją bent kartą per savaitę. Niekada tuo neužsiima 12,7 proc. logopedų.

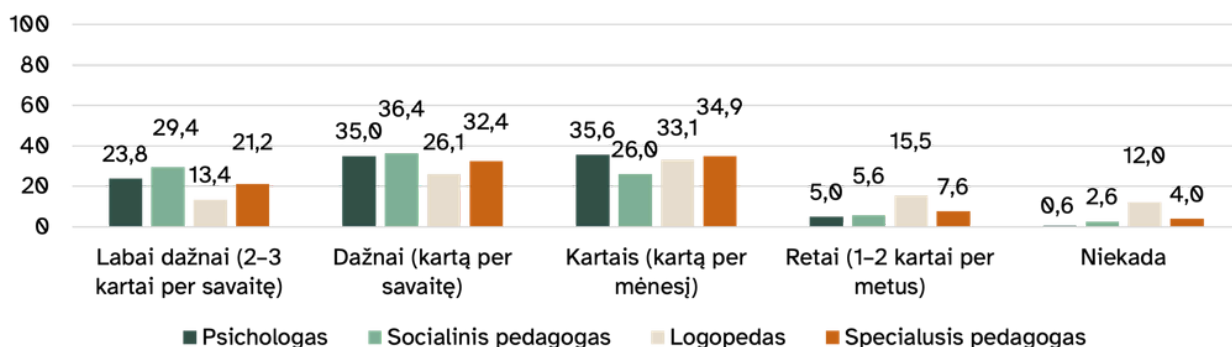
16 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai renka ir analizuoja informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį (proc.)

Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai konsultuoja mokinius, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 161,110$, $p < 0,001$). Kaip galima matyti 17 paveiksle, labai dažnai, t. y. 2–3 kartus per savaitę, tuo užsiima 46,8 proc. socialinių pedagogų ir 35,0 proc. psichologų, didžioji dalis, t. y. 58,1 proc., psichologų teigia konsultuojantys mokinius kartą per savaitę. Niekada šios veiklos nevykdo 26,8 proc. logopedų.

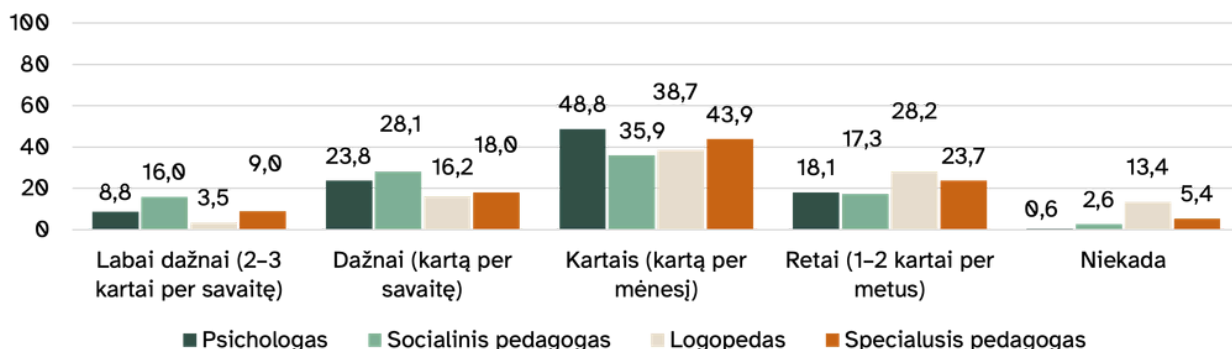
17 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai konsultuoja mokinius (proc.)

Nagrinėjant švietimo pagalbos specialistų konsultacijų mokytojams dažnumą, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 57,162$, $p < 0,001$). Kaip galima matyti iš 18 paveiksle pateiktų duomenų, labai dažnai, t. y. 2–3 kartus per savaitę, tuo užsiima apie ketvirtadalis socialinių pedagogų (29,4 proc.), psichologų (23,8 proc.) ir specialiųjų pedagogų (21,2 proc.). Didesnė dalis (32–36 proc.) šių specialistų teigia, jog mokytojų konsultavimu užsiima maždaug kartą per savaitę. Niekada tuo neužsiima 12 proc. logopedų.

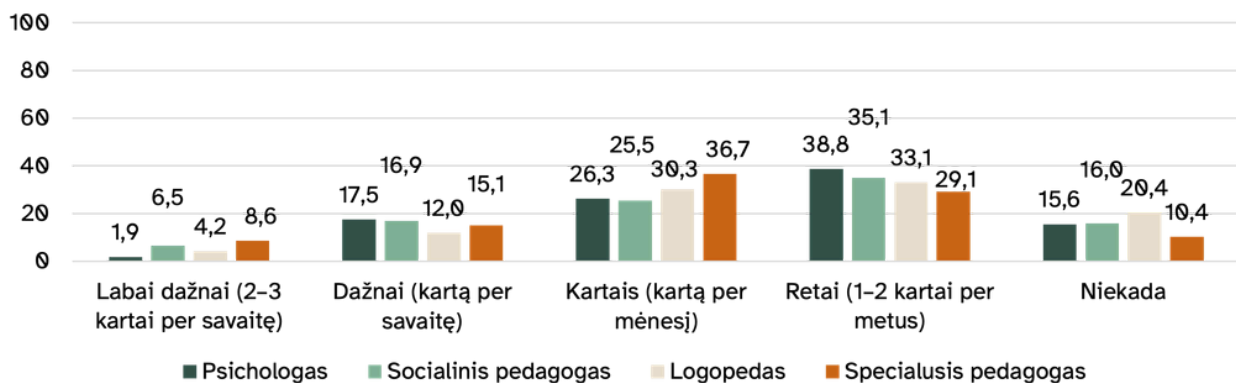
18 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai konsultuoja mokytojus (proc.)

Vertinant švietimo pagalbos specialistų konsultacijų tėvams (globėjams, rūpintojams) dažnumą, nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 62,510$, $p < 0,001$). Iš gautų duomenų, pateiktų 19 paveiksle, galima daryti prielaidą, jog didesnė dalis (41,7 proc.) švietimo pagalbos specialistų teigia tėvus (globėjus, rūpintojus) konsultuojantys maždaug kartą per mėnesį. Kartą per mėnesį tėvus (globėjus, rūpintojus) konsultuoja apie pusė (48,8 proc.) tyrime dalyvavusių psichologų. Socialiniai pedagogai iš kitų švietimo pagalbos specialistų išsiskiria dažnesniu tėvų (globėjų, rūpintojų) konsultavimu. Apie 16 proc. tyrime dalyvavusių socialinių pedagogų teigė tėvus (globėjus, rūpintojus) konsultuojantys 2–3 kartus per savaitę.

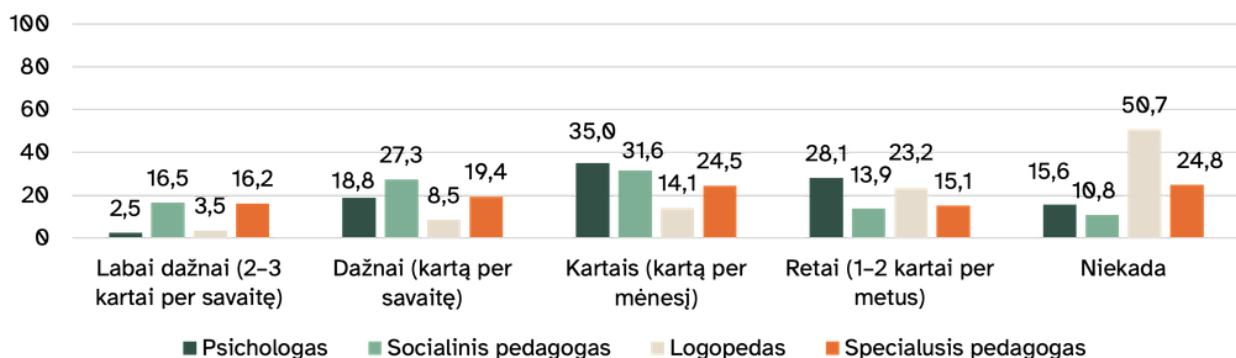
19 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai konsultuoja tėvus (globėjus, rūpintojus) (proc.)

Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dalyvauja pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 28,894$, $p = 0,008$). Tyrimo duomenys, kurie pateikti 20 paveiksle, leidžia daryti prielaidą, jog didesnė dalis specialistų tai daro retai (1–2 kartus per mėnesį) (33,4 proc.) ar kartais (kartą per mėnesį) (30,3 proc.). Kartą per mėnesį pasiūlymus dėl aplinkos pritaikymo teikia 36,7 proc. specialiųjų pedagogų.

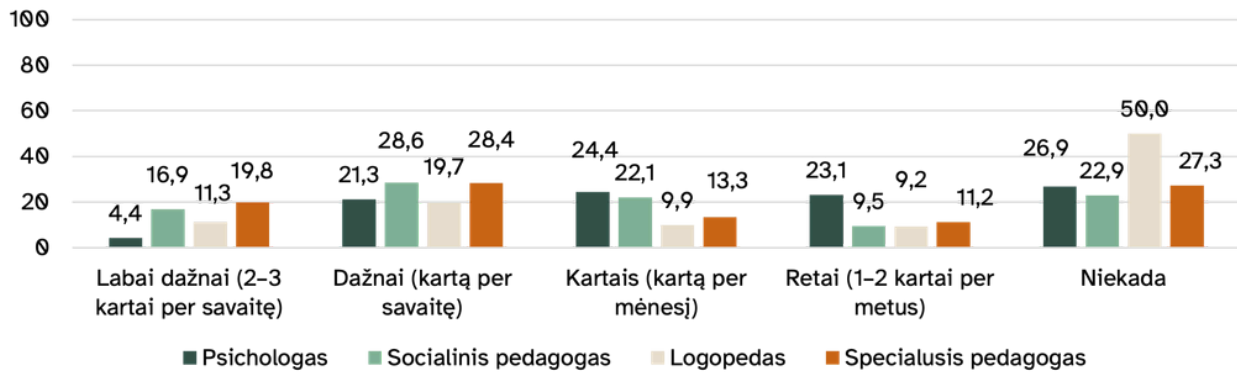
20 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dalyvauja pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką (proc.)

Švietimo pagalbos specialistų pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje dažnumo analizė atskleidė statistiškai reikšmingą skirtumą ($\chi^2(12) = 139,670$, $p < 0,001$). Kaip galima matyti 21 paveiksle, klasėje pagalbą mokiniams kelis kartus per savaitę teikia 16,5 proc. socialinių pedagogų ir 16,2 proc. specialiųjų pedagogų. Tyrime dalyvavę švietimo pagalbos specialistai dažniau pagalbą klasėje teikia kartą per mėnesį (26,8 proc.). Niekada pagalbos klasėje neteikia 50,7 proc. logopedų.

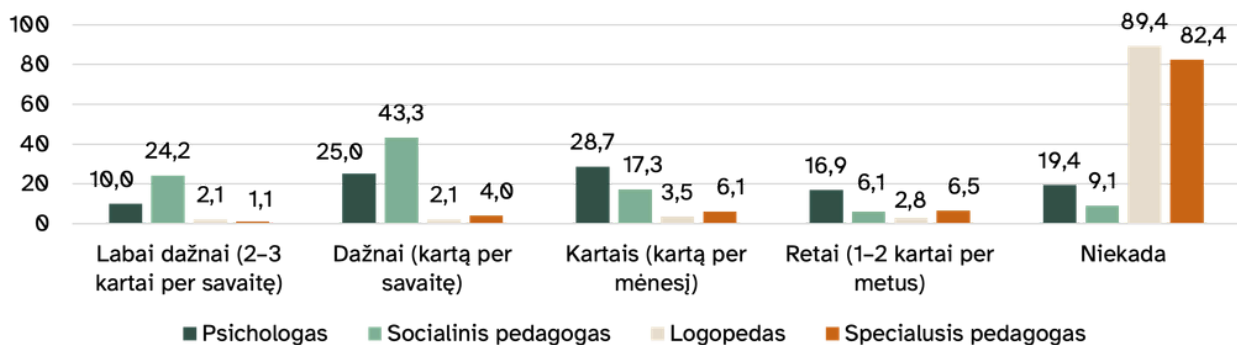
21 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai teikia pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje (proc.)

Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai teikia pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 79,593$, $p < 0,001$). Duomenys pateikti 22 paveiksle. 30,0 proc. švietimo pagalbos specialistų, dalyvavusių tyrime, teigia niekada neteikiantys pagalbos grupėse. Pusė šių specialistų – logopedai.

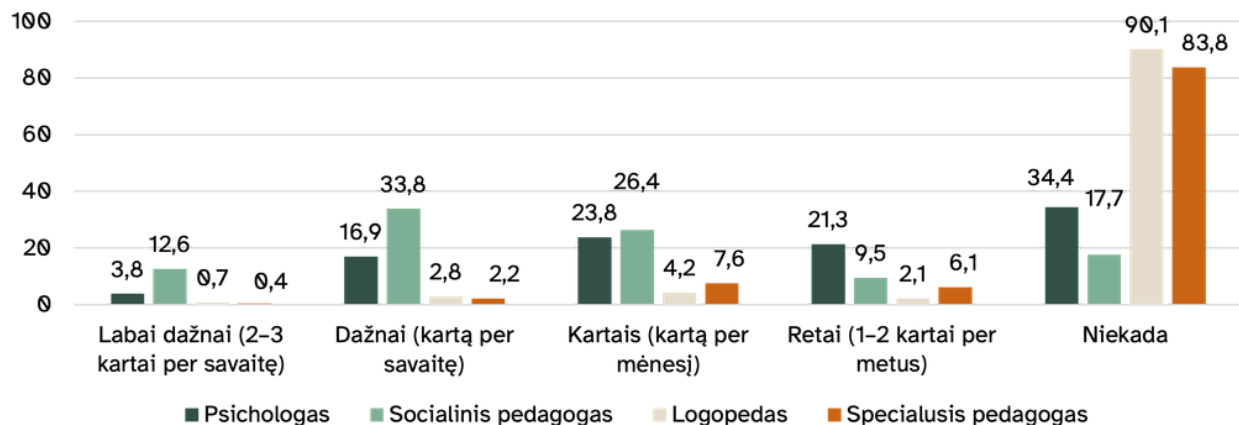
22 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai teikia pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis (proc.)

Švietimo pagalbos specialistų individualių socialinių įgūdžių užsiėmimų mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumo analizė atskleidė statistiškai reikšmingą skirtumą ($\chi^2(12) = 494,00$, $p < 0,001$). Kaip galima matyti 23 paveiksle, labai dažnai (2–3 kartus per savaitę) ir dažnai (kartą per savaitę) socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai veda tik nedidelė dalis (24,2 proc.) specialistų, daugiausia socialiniai pedagogai (43,3 proc.). Psichologai rečiau, bet vis dar pastebimai dažniau nei kiti švietimo pagalbos specialistai nurodo šią veiklą atliekantys dažnai (25,0 proc.) arba kartais (28,7 proc.). Tuo tarpu logopedai ir specialieji pedagogai išsiskiria pasirinkdami atsakymą „Niekada“.

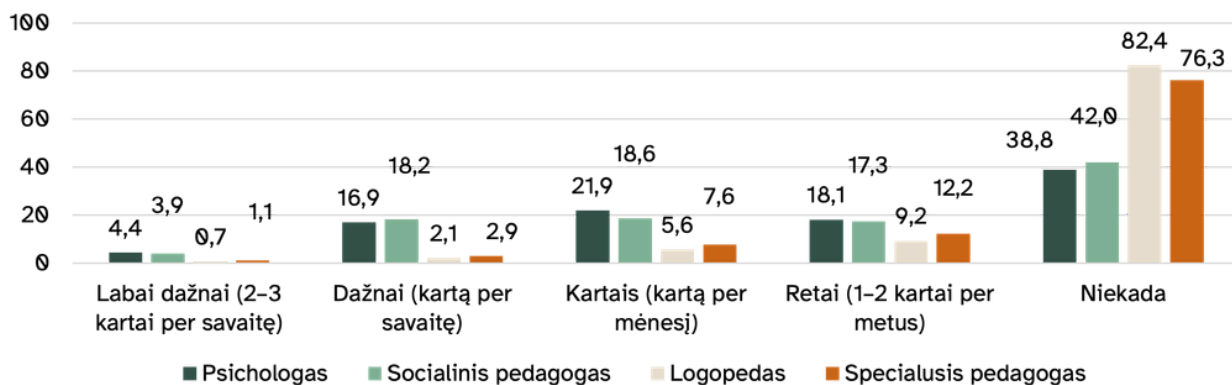
23 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai veda socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų (proc.)

Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai veda socialinių įgūdžių užsiėmimų grupes mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 376,157$, $p < 0,001$). Rezultatai, kurie pateikti 24 paveiksle, panašūs su prieš tai aptartais individualių socialinių įgūdžių užsiėmimų vedimo rezultatais. Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę) ir dažnai (kartą per savaitę) socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėse daugiausia veda socialiniai pedagogai. O logopedai ir specialieji pedagogai dominuoja pasirinkdami atsakymą „Niekada“.

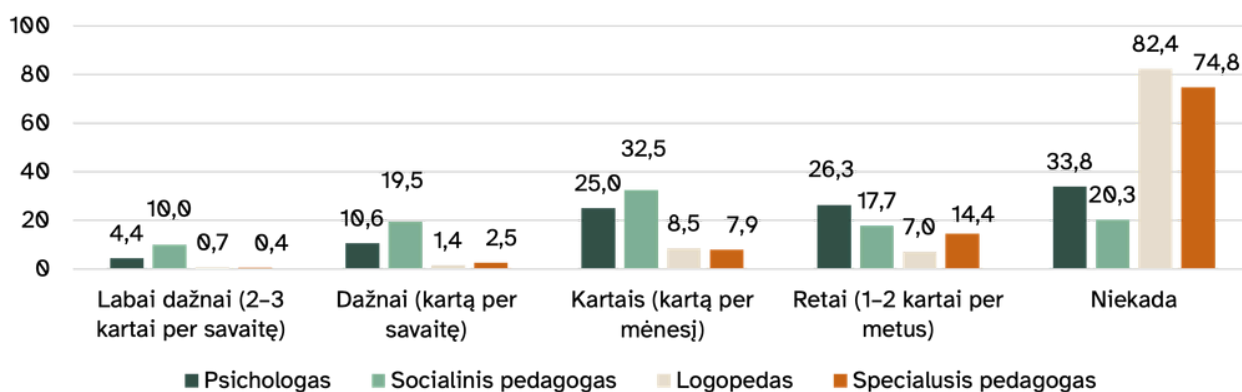
24 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai veda socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėse mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų (proc.)

Statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 137,020$, $p < 0,001$) gautas ir analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dirba su elgesio korekcijos programomis. Gauti rezultatai pateikti 25 paveiksle. Kaip ir prieš tai aptartuose tyrimo rezultatuose logopedų ir specialiųjų pedagogų grupėje dominuoja analogiškas duomenų pasiskirstymas. 82,4 proc. logopedų ir 76,3 proc. specialiųjų logopedų teigia niekada nedirbantys su elgesio korekcijos programomis. Tuo tarpu psichologų ir socialinių pedagogų atsakymai gana tolygiai pasiskirsto tarp „Dažnai“ (16,9 proc. psichologų ir 18,2 proc. socialinių pedagogų), „Kartais“ (21,9 proc. psichologų ir 18,6 proc. socialinių pedagogų) ir „Retai“ (18,1 proc. psichologų ir 17,3 proc. socialinių pedagogų).

25 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dirba su elgesio korekcijos programomis (proc.)

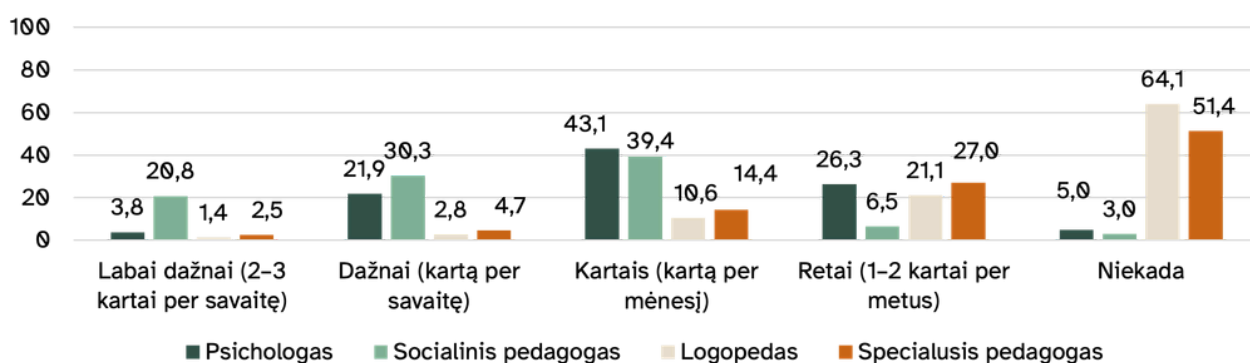
Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dirba su tikslinėmis prevencinėmis programomis (statistiškai reikšmingas skirtumas $\chi^2(12) = 263,824$, $p < 0,001$), pavaizduota 26 paveiksle. Iš gautų duomenų vėlgi galima pastebėti skirtingas darbo funkcijas atspindinčią statistiką, t. y. ši veikla visai nebūdinga logopedams ir specialiesiems pedagogams. Tuo tarpu trečdalis socialinių pedagogų (32,5 proc.) su tikslinėmis prevencinėmis programomis dirba kartą per mėnesį. Analizuojant psichologų atsakymus, trečdalis psichologų (33,8 proc.) niekada nedirba su prevencinėmis programomis, po ketvirtadalį į tyrimo klausimus atsakiusių psichologų teigė tai darantys kartais (25,0 proc.) ir retai (26,3 proc.).

26 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai dirba su tikslinėmis prevencinėmis programomis (proc.)

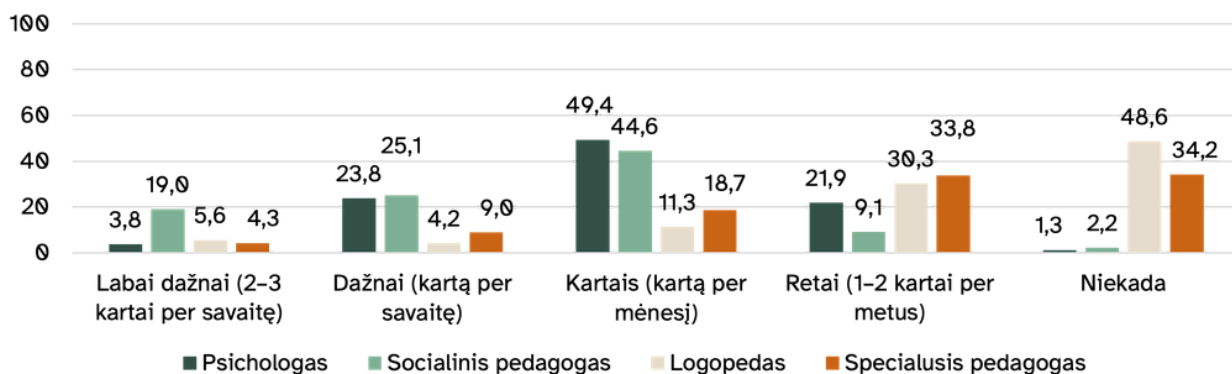
Tačiau, analizuojant duomenis, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo prevencinę veiklą, išryškėja kiek kitoks pasiskirstymas (statistiškai reikšmingas skirtumas $\chi^2(12) = 419,377$, $p < 0,001$). Gauti rezultatai pateikti 27

paveiksle. Beveik pusė tyrime dalyvavusių psichologų (43,1 proc.) ir kiek daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių socialinių pedagogų (39,4 proc.) teigė prevencinę veiklą vykdantys maždaug kartą per mėnesį. Socialiniai pedagogai iš bendros imties išsiskiria ir tuo, jog penktadalis (20,8 proc.) apklaustųjų prevencinę veiklą vykdo itin dažnai, kelis kartus per savaitę. Svarbu atkreipti dėmesį ir į specialiųjų pedagogų bei logopedų duomenis, jog šie specialistai prevencinės veiklos nevykdo arba dažniau ją vykdo itin retai, iki kelių kartų per metus.

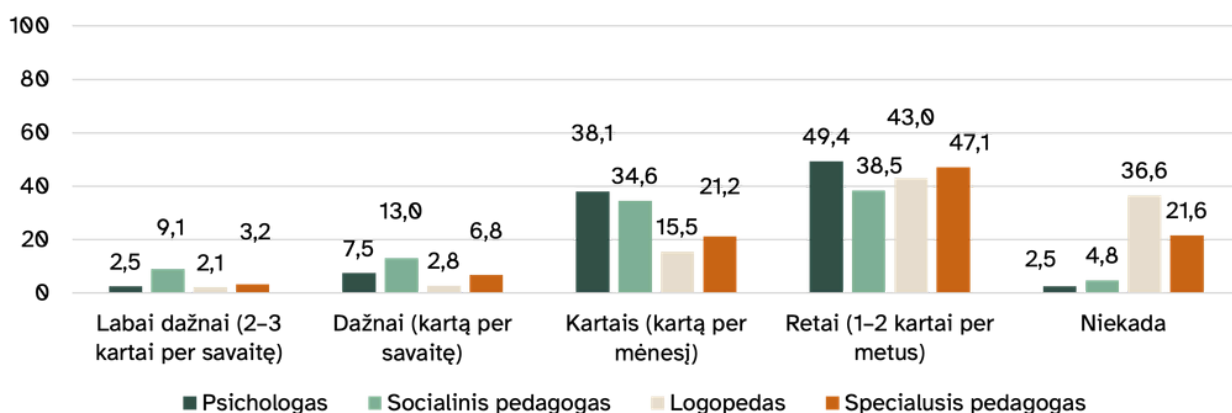
27 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo prevencinę veiklą (proc.)

Tendencijos itin panašios ir analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo mokinių šviečiamąją veiklą (statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 321,537$, $p < 0,001$)). Kaip galima matyti 28 paveiksle, apie pusė apklaustų psichologų (49,4 proc.) ir socialinių pedagogų (44,6 proc.) mokinių šviečiamąją veiklą vykdo kartą per mėnesį. Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę) šią veiklą vykdo nedidelė dalis specialistų. Socialiniai pedagogai išsiskiria didžiausiu intensyvumu – 19 proc. 48,6 proc. logopedų ir 34,2 proc. specialiųjų pedagogų teigė niekada nevykdantys šviečiamosios veiklos, tačiau beveik po trečdalį tyrime dalyvavusių logopedų (30,3 proc.) ir specialiųjų pedagogų (33,8 proc.) nurodė, kad jų šviečiamoji veikla dažniausiai yra epizodinė – (1–2 kartus per metus).

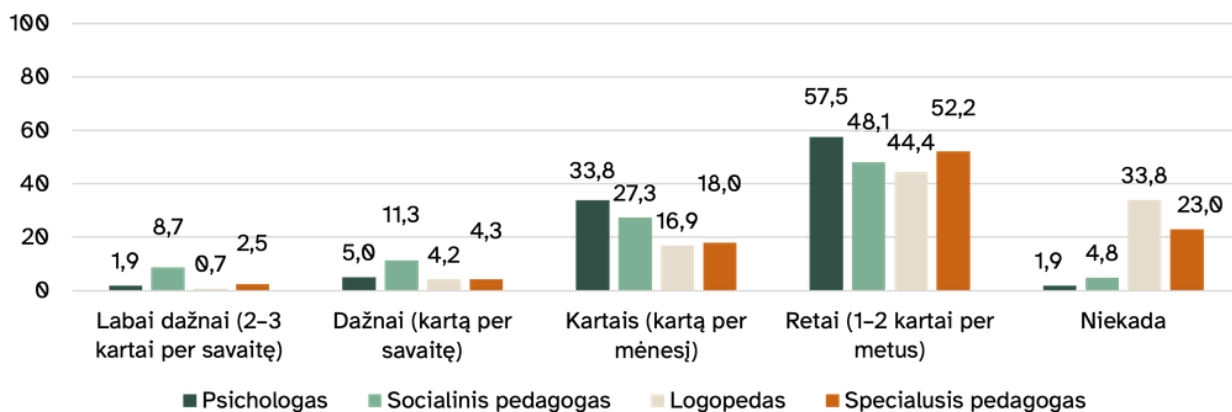
28 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo mokinių šviečiamąją veiklą (proc.)

Statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 134,123$, $p < 0,001$) gautas ir analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo mokytojų šviečiamąją veiklą. Gauti rezultatai pateikti 29 paveiksle. Beveik pusė tyrime dalyvavusių specialistų (44,4 proc.) vykdo mokytojų šviečiamąją veiklą itin retai, iki kelių kartų per metus. Apie trečdalis tyrime dalyvavusių psichologų (38,1 proc.) ir socialinių pedagogų (34,6 proc.) tokią veiklą organizuoja maždaug kartą per mėnesį.

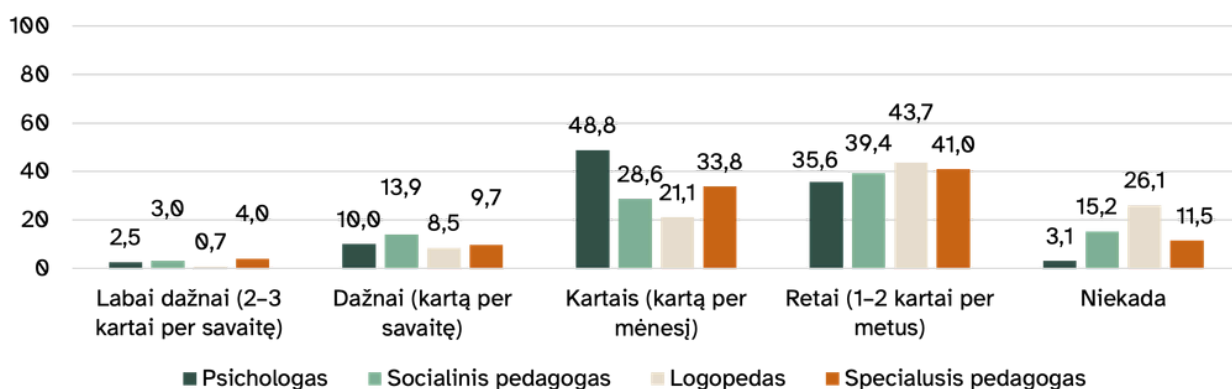
29 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo mokytojų šviečiamąją veiklą (proc.)

Identiška analogija matoma ir analizuojant švietimo pagalbos specialistų vykdomą tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą (gautas statistiškai reikšmingas skirtumas, $\chi^2(12) = 127,250$, $p < 0,001$). Kaip galima matyti 30 paveiksle, 50,7 proc. tyrime dalyvavusių švietimo pagalbos specialistų teigia tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą vykdantys iki kelių kartų per metus. Apie trečdalis psichologų (33,8 proc.) ir socialinių pedagogų (27,3 proc.) teigė tokią veiklą vykdantys maždaug kartą per mėnesį.

30 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai vykdo tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą (proc.)

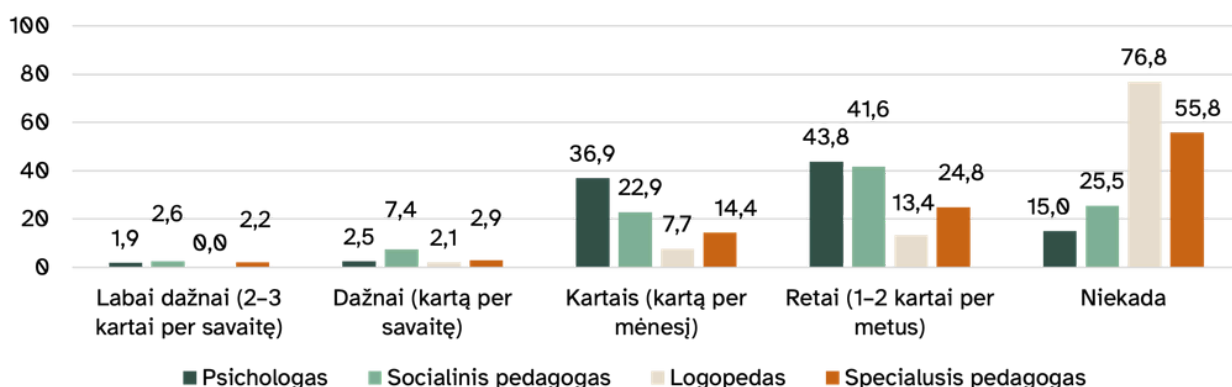
Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai rengia rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 58,323$, $p < 0,001$). 31 paveiksle galima matyti, kad kiek mažiau nei pusė respondentų (40,0 proc.) teigė rekomendacijas mokytojams teikiantys retai, 1–2 kartus per mėnesį. Apie pusė tyrime dalyvavusių psichologų (48,8 proc.) teigė rekomendacijas mokytojams teikiantys maždaug kartą per mėnesį.

31 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai rengia rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo (proc.)

Statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 179,906$, $p < 0,001$) gautas ir analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai rengia rekomendacijas dėl klasės valdymo. Duomenys pateikti 32 paveiksle. Niekada rekomendacijų nerengiantys teigia beveik pusė (42,8 proc.) tyrime dalyvavusių švietimo pagalbos specialistų. Didžioji dalis jų – logopedai (76,8 proc.) ir specialieji pedagogai (55,8 proc.).

Kiek daugiau nei trečdalis (36,9 proc.) tyrime dalyvavusių psichologų teigė rekomendacijas dėl klasės valdymo teikiantys maždaug kartą per mėnesį. Kartą per mėnesį rekomendacijas teikia ir kiek daugiau nei penktadalis (22,9 proc.) socialinių pedagogų. Didesnė dalis psichologų (43,8 proc.) ir socialinių pedagogų (41,6 proc.) rekomendacijas mokytojams dėl klasės valdymo strategijų rengia maždaug keliskart per metus.

32 pav. Kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai rengia rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų (proc.)

Siekiant geriau suprasti, kokias pagalbos formas taiko švietimo pagalbos specialistai, respondentų buvo klausta, kokias metodikas, metodus, instrumentus dažniausiai naudoja savo darbe teikdami pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams. Buvo atlikta turinio analizė ir gautos penkios pagrindinės atsakymų kategorijos, kurios toliau trumpai pristatomos ir pateikiamos kategorijas iliustruojančios citatos (kalba netaisyta).

Pirma atsakymų kategorija apima įvairius praktinius metodus ir priemones, kurie taikomi specialistų darbe dažniausiai dirbant individualiai su vaiku. Tai yra kūrybinės užduotys, stalo žaidimai, sensorinės priemonės, meno ar žaidimų terapijos elementai, kognityvinės elgesio terapijos metodai ir panašiai: „naudoju KET instrumentus (specialūs žaidimai, kortelės), taikau sensorines priemones, smėlio ir žaidimo terapijos principus“; „laisvas žaidimas“; „Naudoju žaidimus – emocijų, bendravimo bokštus, namelį su žmogeliukais šeimos žaidime. Paprastiems žaidimas ir ryšio kūrimui – uno kortas, alias, bomba, dobble, kognityviniai žaidimai (pvz., iq twist).“; „Naudoju Žaidimų terapiją, Muzikos ir meno terapiją, Mindfulness (dėmesingumo) praktikas.“

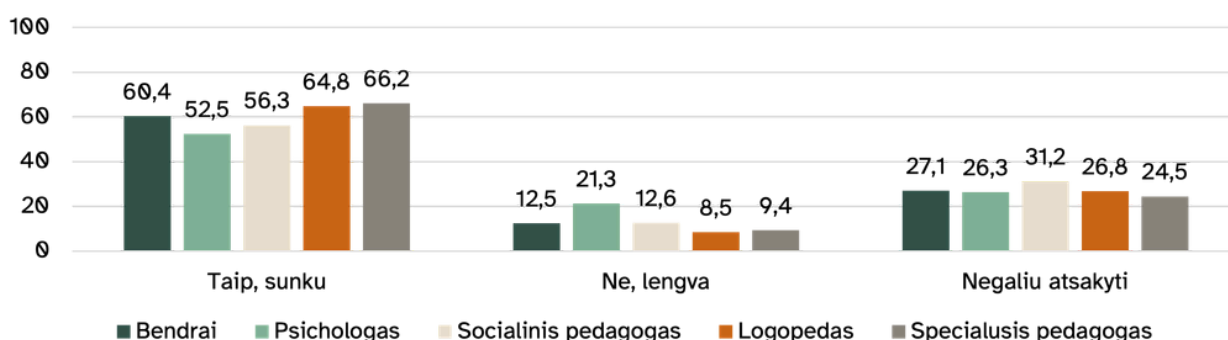
Antra kategorija – specialistų minimos elgesio valdymo ir aplinkos pritaikymo priemonės: susitarimai, taisyklės, elgesio skatinimas, socialinės istorijos, veiklos ir aplinkos struktūravimas. Pavyzdžiui, „pagyrimai už tinkamą elgesį, taisyklių lentelė“; „mokiniui aiškiai nustatomos elgesio taisyklės, už tinkamą elgesį skatinama“; „sudarau aiškia skatinimo (pvz: žetonų), bei netinkamo elgesio pasekmių sistemą“; „susitarimų laikymasis, apdovanojamas mėgstama veikla“; „struktūruota veikla“; „sėdėjimo vietos parinkimas, ugdymo erdvių pritaikymas“.

Trečia kategorija – pokalbiai, individualios konsultacijos, individualus darbas. Respondentai dažniausiai tik pamini šį pagalbos teikimo būdą, jis nėra aprašomas plačiau. Keli respondentai patikslina: „leidžiu jiems „išsiventiliuoti“ – išsakyti sunkias emocijas, išgyvenimus“; „asmeninio kontakto užmezgimas, stiprinimas, išklausymas, aptarimas“; „išklausymas – mokinio situacijos supratimas“.

Ketvirta kategorija. Specialistai įvardija įvairias prevencines ar ugdomąsias veiklas – minima Pozityvaus elgesio palaikymo ir intervencijų sistema, įvairios prevencinės programos, socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymas: „prevencinė programa „Tiltai“, programa „Paauglystės kryžkelės“; „dalyvaujame Obuolio draugų programoje“; „prevencinės pamokėlės“; „Pozityviojo elgesio palaikymo sistema“; „socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymo programos „Zippy’s Friends“, „Lions Quest“ – struktūruotos programos emocijų atpažinimui“; „socialinių įgūdžių lavinimo metodai“.

Penkta kategorija. Švietimo pagalbos specialistai kaip pagalbos būdą nurodo pagalbos mokiniui planavimą – įvertinimą, pagalbos planų sudarymą, pedagoginės psichologinės tarnybos (toliau – PPT) rekomendacijas, elgesio korekcijos planus. „Anketos ir klausimynai, projekcinės metodikos, stebėjimas“; „reguliarus mokinių elgesio ir emocijų stebėjimas padeda nustatyti pokyčius ir prireikus koreguoti taikomas strategijas“; „naudoju ASHEBA klausimyną arba Galių ir sunkumų klausimyną SDQ-LT“; „bendradarbiavimas su tėvais ir mokytojais“; „darbas su šeima“; „bendradarbiavimas su kitais specialistais“; „individualizuoti pagalbos planai“; „vadovaujantis PPT rekomendacijomis, remdamiesi pokalbių su tėvais apie vaiką žiniomis, paruošiame rekomendacijas darbui su mokiniu mokytojams“; „vadovaujuosi PPT išvadomis ir rekomendacijomis“.

Kita šio uždavinio dalis – su kokiais sunkumais švietimo pagalbos specialistai susiduria teikdami pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Analizuojami respondentų atsakymai į klausimą, ar sunku teikti pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Gauti rezultatai rodo, kad 60,4 proc. švietimo pagalbos specialistų sunku teikti pagalbą, 12,5 proc. – lengva, 27,1 proc. negalėjo atsakyti į šį klausimą. Lyginant šiuos rezultatus pagal specialybę gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp grupių ($\chi^2(6) = 20,385$, $p = 0,002$). 33 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad didesnė dalis specialiųjų pedagogų (66,2 proc.) ir logopedų (64,8 proc.) nurodė, kad pagalbą teikti sunku, tuo tarpu daugiau psichologų (21,3 proc.) nurodė, kad pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, teikti lengva.

33 pav. Respondentų vertinimas, ar sunku teikti pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Tyrime dalyvavę respondentai taip pat nurodė, kaip dažnai susiduria su iššūkiais teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. 15,0 proc. respondentų nurodė, kad su iššūkiais susiduria nuolat arba kasdien, 38,3 proc. – dažnai, kelis kartus per savaitę, 41,7 proc. – retai (2–3 kartus per mėnesį), 4,2 proc. – niekada. Taigi daugiau nei pusė respondentų nurodo, kad su iššūkiais susiduria bent kelis kartus per savaitę ar net kasdien. Dalis respondentų pasirinko „Kita“ – su iššūkiais susiduria kartais, labai retai ar epizodiškai. Lyginant grupes pagal specialybę ir darbo stažą statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta.

Tyrime švietimo pagalbos specialistai paprašyti įvardyti, su kokiais sunkumais dažniausiai susiduria teikdami pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Buvo atlikta turinio analizė ir gautos keturios pagrindinės atsakymų kategorijos, kurios toliau trumpai pristatomos, pateikiamos kategorijas iliustruojančios citatos (kalba netaisyta).

Rezultatai rodo, kad dažniausiai susiduriama su iššūkiais, kurie kyla dėl elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų specifikos. Švietimo pagalbos specialistai įvardija, kad susiduria su konteksto neatitinkančiu elgesiu ar agresija: „nevaldomas, nenusipėjamas vaiko elgesys“; „agresyvus elgesys, nepaklusnumas, žiaurumas“; „dažni pykčio priepuoliai, kurių priežastį ne visuomet pavyksta nustatyti“; „šauksmais, riksmomis, keiksmažodžiais, fiziniu smurtu tarp mokinių, daiktų mėtymu, atsikalbinėjimu“. Taip pat specialistai susiduria su dažna mokinių emocinės būsenos kaita ar emocijų reguliavimo iššūkiais: „nestabilios emocinės būsenos, nuotaikos“; „nuotaikų svyravimais“; „emocijų nevaldymas“; „emocijų reguliavimo sunkumai“.

Kita kategorija, su kokiais iššūkiais susiduria švietimo pagalbos specialistai – mokinių neįsitraukimas ir pagalbos nepriėmimas, motyvacijos stoka, prastas lankomumas, susitarimų nesilaikymas. Pavyzdžiui, „motyvacijos trūkumas, nepaisymas taisyklių, nuolatinis derėjimasis, prieštaraavimas“; „nenoras laikytis susitarimų, mokinio įsitraukimas į veiklą priklauso nuo nusiteikimo“; „dažnai nesutinka su pagalba arba ją atmeta, dažnai jaučiasi nevykėliais praranda motyvaciją atlikti užduotis arba siekti tikslų“; „žema motyvacija“; „atsisakymas dirbti per pamokas“; „pamokų praleidimai“.

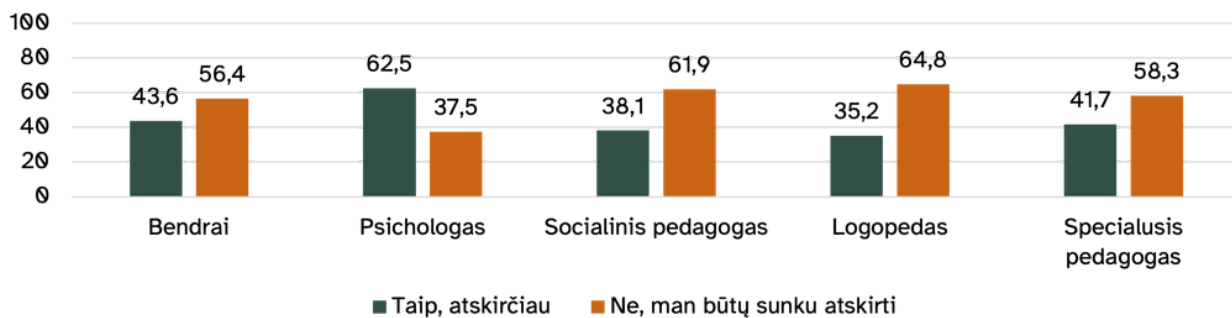
Švietimo pagalbos specialistai taip pat labai dažnai kaip iššūkį įvardijo kitų suaugusiųjų vaidmenį teikiant pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Daugiausia kalbama apie tėvų (globėjų, rūpintojų) ir kitų pedagogų įsitraukimą, bendradarbiavimo trūkumą. „Kartais tėvai nesutinka su mano rekomendacijomis, neigia problemą arba nesiima jokių veiksmų namuose. Panašiai gali būti ir su mokytojais, kurie nesilaiko numatytų strategijų.“; „tėvų įsitraukimas ir pagalbos priėmimas“; „tėvų pasipriešinimas įvertinimui“; „tėvų nepripažinimu su esamu sutrikimu, pagalbos specialistų komandinio darbo trūkumo, administracijos neįsigilinimo į problemą“. Taip pat kalbama ir apie suaugusiųjų nuostatas apie mokinius, turinčius elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Pavyzdžiui, „mokytojai dažnai įsiseidžia ir labai asmeniškai priima netinkamą vaiko elgesį kaip nukreiptą prieš juos, kaip norą juos pažeminti“; „mokytojų nuostata, kad neįmanoma padėti, jų nenoru kurti santykių“; „didžiausias iššūkis mokytojų nusistatymas prieš vaiką, nenoras išgirsti ir bendradarbiauti dėl pritaikymo“.

Dar viena kategorija susijusi su pačiais švietimo pagalbos specialistais. Respondentai įvardija, kad trūksta įvairių resursų: priemonių, metodikų, laiko, aplinkos pritaikymo, specialistų įstaigoje ir panašiai. „Laiko ir naujausių meto-

dikų stoka“; „Psichologai ir socialiniai pedagogai perkrauti, perdegę, vos spėja suktis tarp popierių ir skundų. Specialiųjų pedagogų ir psichologų trūksta, o jei ir yra – jų konsultacijos vaikams per retos.“; „tinkamos aplinkos nebuvimas“. Įvardijamas ir žinių, kaip dirbti su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, trūkumas: „mažai organizuojama tikslinių mokymų specialistams apie darbą su mokiniais turinčiais elgesio ir emocijų sutrikimus“; „žinių stoka“; „patirties stoka“. Taip pat iššūkių kelia tai, kad dirbant su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, pastebimas tik nedidelis intervencijos poveikis: „darbo rezultatai pastebimi tik ilgalaikėje perspektyvoje“; „pokyčiai nėra aiškūs ir matomi, todėl šiek tiek krenta motyvacija“. Nors gana maža dalis, bet buvo tokių respondentų, kurie jaučiasi nesaugūs dirbdami su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų: „sudėtingose situacijose yra tekę patirti ir mokinio smurtą“; „kartais jaučiuosi nesaugiai“; „rizikuoju savo psichologine, fizine sveikata“.

Kalbant apie pagalbos teikimą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, svarbu nagrinėti klausimą, ar švietimo pagalbos specialistai skiria elgesio ar (ir) emocijų sunkumus nuo elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, pagal kokius požymius gali tai padaryti. Sutrikimo ir sunkumo skirtumų supratimas – būtina sąlyga siekiant, kad teikiama švietimo pagalba būtų tikslinga ir proporcinga vaiko poreikiams. Viename iš tyrimo klausimų respondentų prašyta nurodyti, ar jie gebėtų atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo elgesio ar (ir) emocijų sunkumų.

34 paveiksle pavaizduoti duomenys, kaip respondentai vertina, ar lengvai atskirtų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, elgesį nuo mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų. Gauti rezultatai rodo, kad daugiau nei pusė respondentų (56,4 proc.) teigia, jog jiems būtų sunku atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo elgesio ar (ir) emocijų sunkumų. Analizuojant šio klausimo atsakymus pagal specialybes gaunami statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2(3) = 29,83$, $p < 0,001$). Galima matyti, kad daugiau nei pusė socialinių pedagogų (62,5 proc.), logopedų (65,0 proc.) ir specialiųjų pedagogų (57,7 proc.) mano, jog sunkumus nuo sutrikimų jiems atskirti būtų sudėtinga, tuo tarpu daugiau nei pusė psichologų (62,2 proc.) teigia, kad jie gebėtų atskirtų elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo elgesio ar (ir) emocijų sunkumų.

34 pav. Respondentų vertinimas, ar lengvai atskirtų mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, elgesį nuo mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, bendrai ir pagal specialybę (proc.)

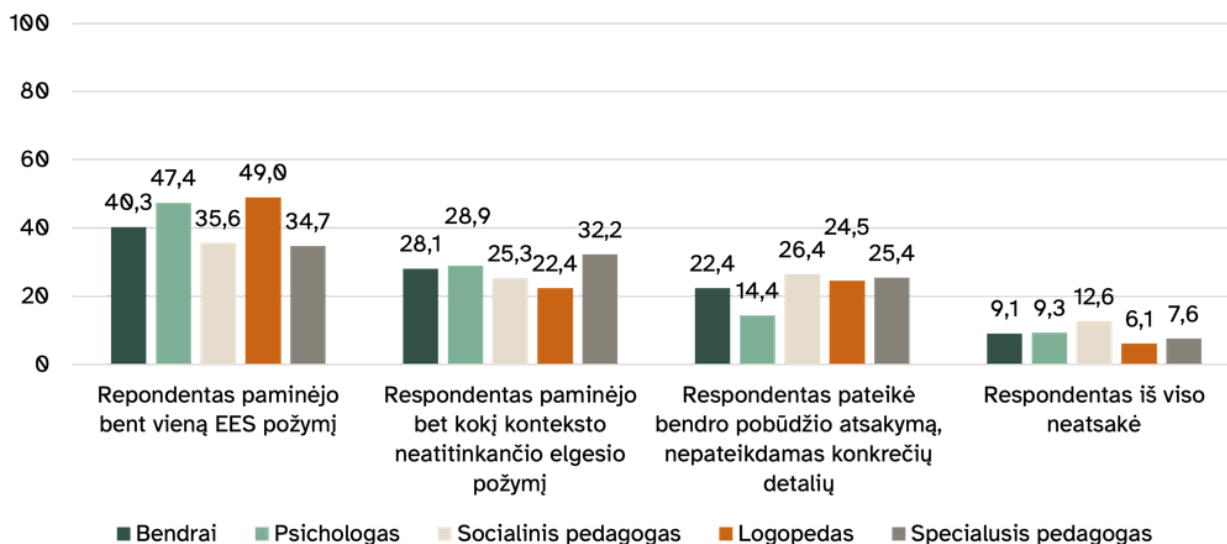
Analizuojant duomenis pagal darbo stažą, ar švietimo pagalbos specialistams būtų lengva atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimą nuo sunkumo, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp grupių ($\chi^2(2) = 7,55$, $p = 0,023$). Iš bendros imties išsiskiria 6–15 metų darbo stažą turintys švietimo pagalbos specialistai, jie dažniau (52,0 proc.) nei kitos grupės nurodė galintys atskirti sutrikimą nuo sunkumo.

Analizuojant specialistų gebėjimo atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo sunkumų pasiskirstymą pagal gyvenvietės dydį, nustatytas ribinis statistiškai reikšmingas skirtumas tarp grupių ($\chi^2(4) = 9,48$, $p = 0,05$). Rezultatai rodo, kad skirtingo dydžio gyvenvietėse dirbančių specialistų gebėjimo atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo sunkumų vertinimas skiriasi. Dažniau gebantys atskirti nurodė specialistai, dirbantys didžiuosiuose miestuose (37,1 proc.) ir miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkst. gyventojų (21 proc.), o tai, kad atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo sunkumų yra sunku, dažniau nurodė miesteliuose iki 3 tūkstančių gyventojų dirbantys specialistai (24,3 proc.). Reikšmingų skirtumų tarp grupių pagal specialistų kvalifikacinę kategoriją ar ugdymo įstaigos tipą nebuvo rasta.

Atvirame klausime respondentų prašyta nurodyti, pagal kokius kriterijus jie galėtų atskirti mokinio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo mokinio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų. Respondentų prašyta įrašyti savo atsakymą. Analizuojami tik tų švietimo pagalbos specialistų atsakymai, kurie prieš tai įvardijo, kad gebėtų atskirti mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, elgesį nuo mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų. Apdorojant kokybinius duomenis kiekvieno respondento įrašas buvo įvertintas ir priskirtas vienai iš keturių kategorijų. Toliau aprašomos kategori-

jos ir pateikiami respondentų atsakymų pavyzdžiai (kalba netaisyta), priskirti konkrečiai kategorijai.

- Respondentas paminėjo bent vieną elgesio ar (ir) emocijų sutrikimo požymį ar skirtumą tarp sutrikimo ir sunkumo. Elgesio ar (ir) emocijų sunkumai – sutrikimo lygio nesiekiantys elgesio ar emocijų požymiai, trukdantys asmens socializacijai ir saviraiškai, tačiau požymių nepakanka sutrikimui nustatyti. Elgesio ar (ir) emocijų sutrikimai pasireiškia elgesio ar (ir) emocinėmis reakcijomis, ryškiai besiskiriančiomis nuo įprastų amžiaus, kultūros ir etinių normų bei išreikštu nedėmesingumu, impulsyvumu ar (ir) prasta elgesio reguliacija. Būdinga, kad sutrikimas pasireiškia ne vienoje aplinkoje, o stebimas elgesys turi trukti ilgiau nei 6 mėn. Sutrikimą turinčio mokinio sunkumai nuolatiniai ir žymūs, trikdo mokinio mokymąsi ir gebėjimą megzti socialinius santykius. „Elgesio ir emocijų sunkumai tai laikini ar vidutinio sunkumo iššūkiai, kuriuos gali lemti aplinkos veiksniai, stresas, elgesio ir emocijų sutrikimai tai rimtesni, ilgalaikiai ir nuolat pasireiškiantys sutrikimai.“
- Respondentas paminėjo bet kokį konteksto neatitinkančio elgesio požymį. „Dėmesio sutelkimo problemos, jautrumas naujai situacijai, pykčio priepuoliai, saviagresija“; „staigūs ir stiprūs nuotaikos svyravimai, impulsyvumas, destruktivus elgesys, koncentracijos stoka“.
- Respondentas pateikė bendro pobūdžio atsakymą, nepateikdamas konkrečių detalių. „Simptomų rinkinys“; „pagal pokyčius dirbant su vaiku“; „pagal aplinką, kurioje vaikas auga“.
- Respondentas iš viso neatsakė.

35 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kokie kriterijai įvardijami siekiant atskirti mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, elgesį nuo mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, bendrai ir pagal specialybę (proc.)

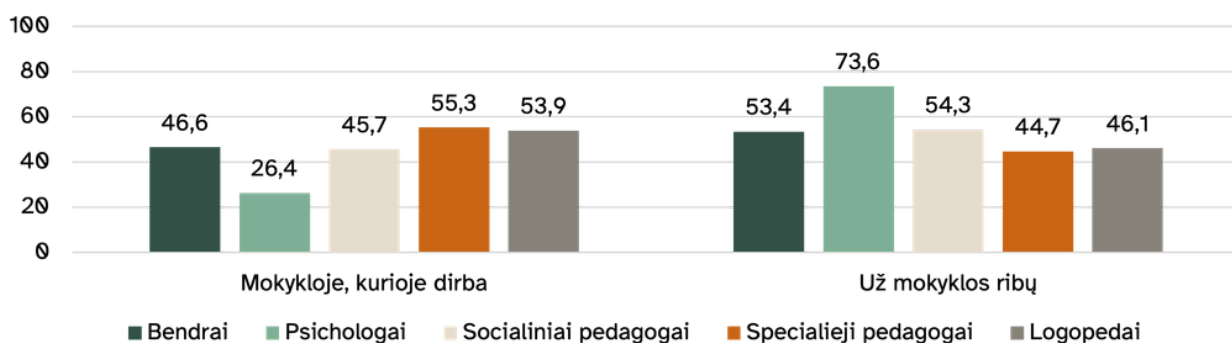
35 paveiksle pateikti rezultatai rodo, kad 40,3 proc. respondentų paminėjo bent vieną elgesio ar (ir) emocijų sutrikimo požymį. Lyginant atsakymus pagal specialybę statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta. Nepaisant to, kad beveik pusė švietimo pagalbos specialistų teigė atskiriantys mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, elgesį nuo mokinio, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sunkumų, iš jų tik 40,3 proc. nurodo bent vieną elgesio ar (ir) emocijų sutrikimo požymį, pagal kurį galima atskirti sutrikimus nuo sunkumų.

2.3. Bendradarbiavimas

Nagrinėjant trečiąjį tyrimo uždavinį apie švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimo aspektus teikiant pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams, buvo analizuojama, kaip respondentai dėl pagalbos teikimo bendradarbiauja su jų mokykloje ir už mokyklos ribų dirbančiais specialistais, su įvairiomis institucijomis, ir analizuoti duomenys apie tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimą į vaiko, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo proceso organizavimą bei pagalbos teikimą. Analizuojant atsižvelgta į respondentų specialybę, mokyklos tipą ir gyvenvietės dydį. Šie kriterijai pasirinkti, nes gali būti svarbūs analizuojant švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimą su ugdymo įstaigos bendruomenės nariais, mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) ir su kitomis įstaigomis ar organizacijomis. Skirtingos specialistų kompetencijos gali būti susijusios, su

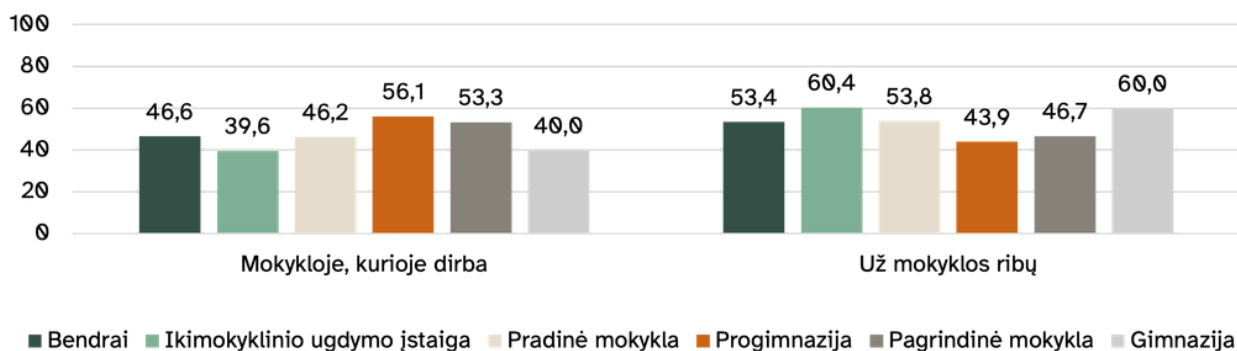
kokiais asmenimis ar institucijomis bendradarbiaujama teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Įvairūs mokyklos tipai paprastai skiriasi savo dydžiu, ugdomų vaikų amžiumi ar net švietimo pagalbos specialistų komandos sudėtimi. Tuo tarpu gyvenvietės dydis gali paaiškinti bendradarbiavimą ugdymo įstaigoje ir už jos ribų, pagalbos koordinavimą ir prieinamumą priklausomai nuo gyvenvietės dydžio.

Pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti, kur respondentai kreiptųsi pagalbos ar konsultacijos, jei jiems kiltų neaiškumų dėl pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Šiek tiek mažiau nei pusė respondentų, jei jiems kiltų neaiškumų dėl to, kaip teikti pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiam vaikui, pagalbos ieškotų savo mokykloje (46,6 proc.), kita dalis – už savo mokyklos ribų (53,4 proc.). Gauti reikšmingi skirtumai tarp grupių lyginant pagal specialybę ($\chi^2(3) = 37,450$, $p < 0,001$), mokyklos tipą ($\chi^2(4) = 17,523$, $p = 0,002$) ir gyvenvietės dydį ($\chi^2(3) = 11,646$, $p = 0,009$). 36 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad didesnė dalis psichologų (73,6 proc.) pagalbos ieškotų už darbovietės ribų.

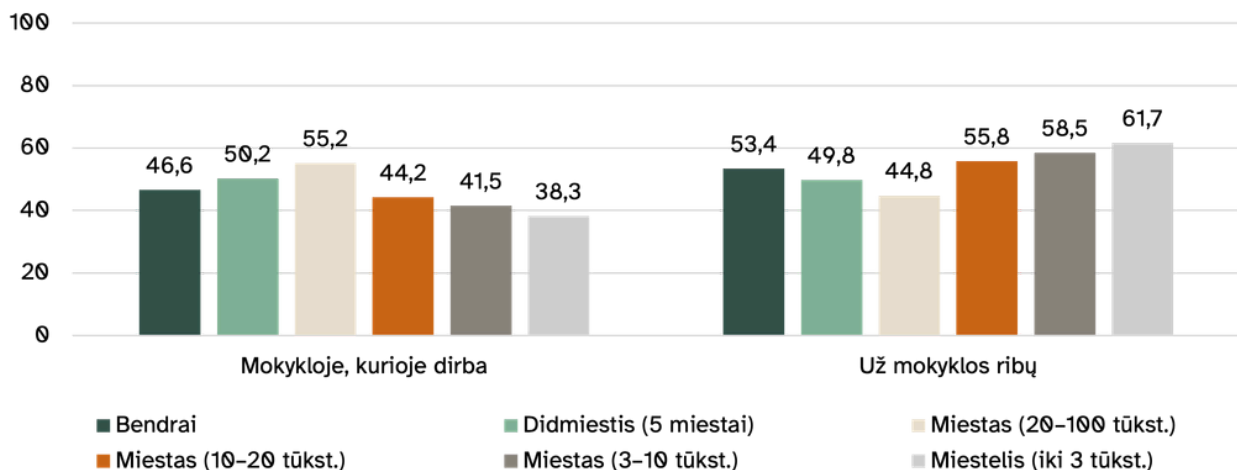
36 pav. Pagalbos paieška kilus neaiškumų dėl pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Rezultatus, gautus lyginant pagal mokyklos tipą, galima matyti 37 paveiksle. Mokykloje, kurioje dirba, pagalbos dažniau ieškotų progimnazijose (56,1 proc.) ir pagrindinėse mokyklose (53,3 proc.) dirbantys respondentai, už mokyklos ribų dažniau pagalbos ieškotų apklausti ikimokyklinio ugdymo įstaigų (60,4 proc.) ir gimnazijų (60,0 proc.) švietimo pagalbos specialistai.

37 pav. Pagalbos paieška kilus neaiškumų dėl pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai ir pagal mokyklos tipą (proc.)

38 paveiksle pateikti duomenys lyginant atsakymus į klausimą pagal gyvenvietės dydį. 20–100 tūkst. gyventojų turinčiame mieste dirbantys specialistai dažniau kreiptųsi pagalbos mokykloje, kurioje dirba (55,2 proc.), tuo tarpu galima pastebėti tendenciją, jog mažėjant gyvenvietės dydžiui, daugėja pasirinkimo pagalbos kreiptis už mokyklos ribų. Mažuose miesteliuose, turinčiuose iki 3 tūkst. gyventojų, dirbantys specialistai dažniau renkasi kreiptis pagalbos už mokyklos, kurioje dirba, ribų (61,7 proc.).

38 pav. Pagalbos paieška kilus neaiškumų dėl pagalbos teikimo mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai ir pagal gyvenvietės dydį (proc.)

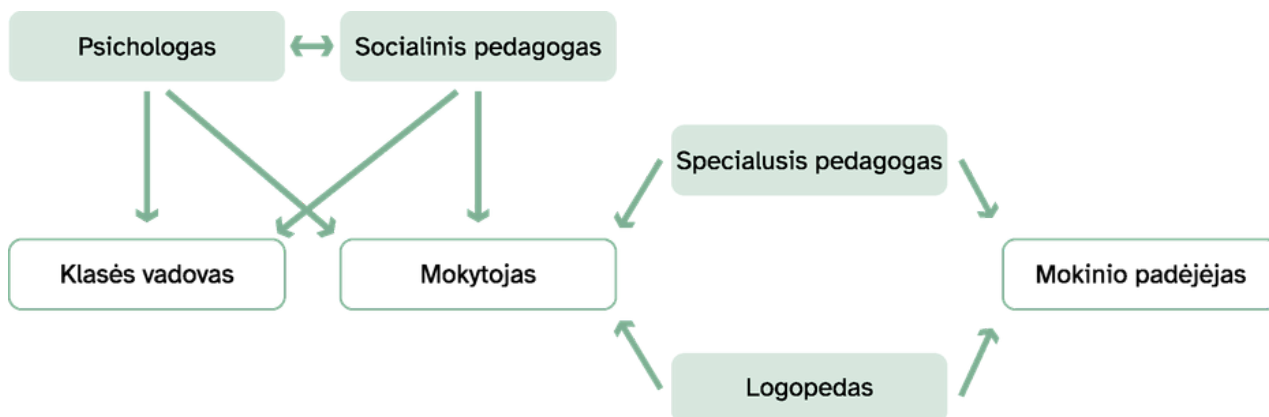
Respondentų klausta, su kokiais asmenimis ir kaip dažnai jie bendradarbiauja dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Gauti rezultatai pateikti 2 lentelėje. Dažniausiai bendradarbiaujama (nuolat arba dažnai) su socialiniu pedagogu, specialiuoju pedagogu, mokinio padėjėju, klasės vadovu ar mokytoju, rečiau (retai arba niekada) su logopedu, visuomenės sveikatos specialistu.

2 lentelė. Visų tyrime dalyvavusių respondentų bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	40,0	25,9	17,1	8,4	8,6
Su specialiuoju pedagogu	33,8	28,4	16,6	6,3	14,9
Su psichologu	26,4	27,1	18,0	11,3	17,1
Su logopedu	24,7	24,7	18,9	10,2	21,6
Su visuomenės sveikatos specialistu	7,8	14,3	22,8	25,9	29,2
Su mokinio padėjėju	30,2	36,5	16,8	7,9	8,6
Su klasės vadovu	28,4	40,7	19,4	4,2	7,4
Su mokytoju	28,7	40,8	22,3	5,8	2,3
Su administracija	20,0	27,1	30,6	17,3	5,1
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	11,6	24,9	40,8	20,2	2,5

Lyginant bendradarbiavimą su kitais asmenimis pagal specialybę, gauti reikšmingi skirtumai tarp visų grupių ($\chi^2(12) = 111,207$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad kaip dažnai bendradarbiaujama su kitais asmenimis dėl vaikų, turinčių elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, priklauso nuo švietimo pagalbos specialisto specialybės. Procentinis pasiskirstymas pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę pateikiamas 10–13 prieduose. Pirmiausia, švietimo pagalbos specialistai dažniausiai bendradarbiauja su savo srities kolegomis (psichologai su psichologais, socialiniai pedagogai su kitais socialiniais pedagogais ir panašiai). Galima pastebėti, kad visi švietimo pagalbos specialistai daugiausia bendradarbiauja su mokytojais. Psichologai ir socialiniai pedagogai bendradarbiauja su klasės vadovais. Logopedai ir specialieji pedagogai daug bendradarbiauja su mokinio padėjėjais. Psichologai ir socialiniai pedagogai dažnai bendradarbiauja tarpusavyje. Daž-

niausiai bendradarbiaujantys specialistai ir pedagogai pateikti 39 paveiksle. Rečiausiai švietimo pagalbos specialistai bendradarbiauja su visuomenės sveikatos specialistais ir logopedais (išskyrus pačius logopedus).

39 pav. Švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas

Bendradarbiavimas su kitais asmenimis buvo palygintas pagal mokyklos tipą. Kaip dažnai skirtingose ugdymo įstaigose bendradarbiaujama su kitais asmenimis, pateikta lentelėse (žr. 14–18 priedus). Gauti statistiškai reikšmingi skirtumai lyginant, kaip dažnai bendradarbiaujama su socialiniais pedagogais ($\chi^2(16) = 98,202$, $p < 0,001$). Ryškiausiai išsiskiria tai, kad ketvirtadalis (25,2 proc.) ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių švietimo pagalbos specialistų niekada nebendradarbiauja su socialiniais pedagogais. Bendradarbiavimas su psichologais taip pat reikšmingai skyrėsi lyginant pagal ugdymo įstaigas ($\chi^2(16) = 101,462$, $p < 0,001$). Išsiskiria tai, kad 40,6 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų specialistų niekada nebendradarbiauja su psichologais. Reikšmingai skiriasi bendradarbiavimas su specialiaisiais pedagogais ($\chi^2(16) = 67,038$, $p < 0,001$): 27,1 proc. specialistų, dirbančių ikimokyklinio ugdymo įstaigose, niekada nebendradarbiauja su specialiaisiais pedagogais, tuo tarpu pusė (50,1 proc.) pradinėje mokykloje dirbančių specialistų bendradarbiauja nuolat. Bendradarbiavimas su logopedais reikšmingai skyrėsi ($\chi^2(16) = 119,908$, $p < 0,001$). 41,6 proc. gimnazijose dirbančių švietimo pagalbos specialistų nurodo, kad niekada nebendradarbiauja su logopedais. Lyginant bendradarbiavimą su visuomenės sveikatos specialistais gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(16) = 29,950$, $p = 0,018$). Ikimokyklinio ugdymo įstaigose (42,6 proc.) ir pradinėse mokyklose (38,5 proc.) dirbantys specialistai niekada nebendradarbiauja su visuomenės sveikatos specialistais. Reikšmingi skirtumai gauti ir lyginant bendradarbiavimą su klasės vadovais ($\chi^2(16) = 182,567$, $p < 0,001$). Lyginant

bendradarbiavimą su mokinio padėjėjais taip pat gauti reikšmingi skirtumai ($\chi^2(16) = 54,645$, $p < 0,001$). Didesnė dalis specialistų, dirbančių pradinėje mokykloje, (46,2 proc.) dažnai bendradarbiauja su mokinio padėjėjais, tuo tarpu didesnė dalis gimnazijoje dirbančių specialistų (16,4 proc.) niekada nebendradarbiauja. Statistiškai reikšmingai skiriasi bendradarbiavimas su mokytojais ($\chi^2(16) = 36,257$, $p = 0,003$). Daugiau nei pusė (52,3 proc.) specialistų, dirbančių pradinėje mokykloje, su mokytojais bendradarbiauja dažnai.

Bendradarbiavimas su kitais bendruomenės nariais lygintas ir pagal gyvenvietės tipą. Kaip dažnai skirtingose gyvenvietėse bendradarbiaujama su kitais asmenimis, pateikta lentelėse (žr. 19–23 priedus). Gauti keli reikšmingi skirtumai tarp grupių. Lyginant pagal gyvenvietės dydį skiriasi bendradarbiavimo dažnumas su psichologais ($\chi^2(16) = 48,399$, $p < 0,001$). Analizuojant duomenis išsiskiria tai, kad nuolat arba dažnai su psichologais bendradarbiauja respondentai didmiesčiuose (nuolat – 32,6 proc. ir dažnai – 31,5 proc) ir miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų (nuolat – 32 proc. ir dažnai – 26,5 proc.), tuo tarpu rečiau bendradarbiaujama su psichologais miestuose, kuriuose gyvena 10–20 tūkstančių gyventojų, – niekada nebendradarbiauja 24,0 proc. respondentų. Reikšmingai skiriasi bendradarbiavimas su visuomenės sveikatos specialistais ($\chi^2(16) = 34,263$, $p = 0,005$). Nuolat su visuomenės sveikatos specialistais bendradarbiauja tik 14,3 proc. respondentų, dirbančių miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų, o 34,8 proc. respondentų, dirbančių didmiesčiuose, nurodė, kad niekada nebendradarbiauja. Lyginant bendradarbiavimą su klasės vadovais taip pat gauti reikšmingi skirtumai ($\chi^2(16) = 47,926$, $p < 0,001$): bendradarbiauja nuolat didesnė dalis respondentų, dirbančių miestuose, kuriuose yra 20–100 tūkstančių gyventojų, (35,4 proc.) ir miesteliuose bei kaimuose (32,0 proc.). Reikšmingai skyrėsi ir bendradarbiavimas su tėvais (globėjais, rūpintojais) ($\chi^2(16) = 28,178$, $p = 0,030$): nuolat arba dažnai su tėvais (globėjais, rūpintojais) bendradarbiauja didesnė dalis didmiesčiuose (atitinkamai 10,4 proc. ir 26,5 proc.), miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų (atitinkamai 15,6 proc. ir 30,6 proc.) ir miesteliuose bei kaimuose (atitinkamai 12,6 proc. ir 26,9 proc.) dirbančių respondentų.

Respondentų klausta, su kokiomis institucijomis jie bendradarbiauja dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų.

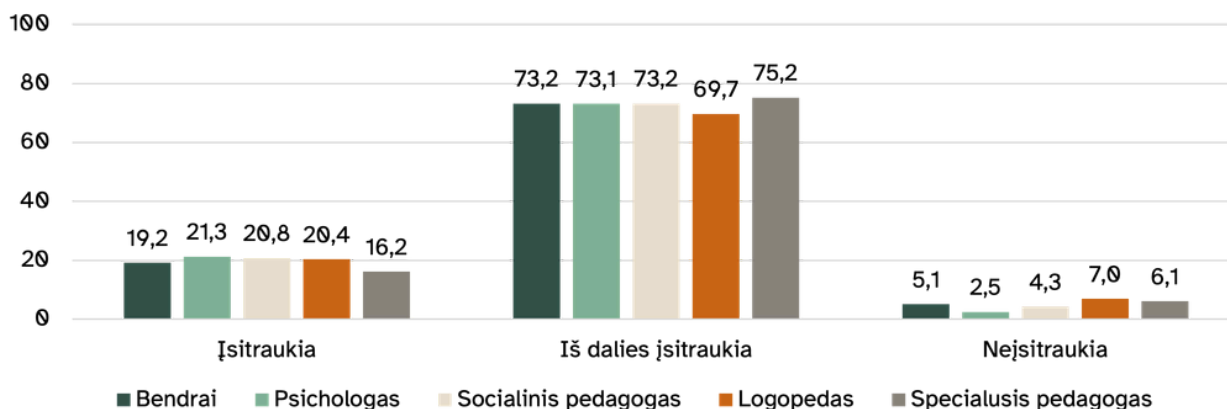
Respondentai nurodė, kaip dažnai jie bendradarbiauja su sąraše pateiktomis institucijomis – rezultatai pateikti 3 lentelėje. Rezultatai rodo, kad daugiau respondentai bendradarbiauja su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, mažiausiai su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis, privačiomis įstaigomis ir „Diemedžio“ ugdymo centru. Respondentai į šį klausimą taip pat pateikė tokius atsakymus: atvejo vadyba, mokymai, medžiaga internete, specializuotos pagalbos centras, socialinių paslaugų centras, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, policija, šeimos centrai, bažnyčia, psichikos sveikatos centrai, privačia praktika užsiimančios specialistai, Vaiko raidos centras, gydymo įstaigos, supervizijos bei intervizijos, metodiniai susirinkimai, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriai, rajono vaiko gerovės komisija, Visuomenės sveikatos biuras, terapinis centras „Aplink“, Nacionalinė švietimo agentūra.

3 lentelė. Visų tyrime dalyvavusių respondentų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Labai dažnai (kartą per savaitę)	Dažnai (kelis kartus per mėnesį)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Neteko kreiptis pagalbos į šias institucijas	Į klausimą neatsakė
Su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis	1,7	12,5	26,8	44,4	14,2	0,5
Su regioniniais specialiojo ugdymo centrais	0,7	1,2	4,1	15,9	75,7	2,3
Su Lietuvos įtraukties švietime centru	0,7	1,6	3,6	17,9	73,7	2,5
Su „Diemedžio“ ugdymo centru	1,1	0,2	1,5	12,1	82,5	2,6
Su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis	1,0	0,5	0,4	4,9	90,8	2,5
Su nevyriausybinių organizacijomis	1,1	0,7	3,5	17,0	75,3	2,3
Su privačiomis įstaigomis	1,2	0,2	1,5	9,1	85,2	2,7
Kita	1,2	0,7	2,0	7,4	62,6	26,0

Bendradarbiavimą su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, lyginant pagal švietimo specialybes gauti reikšmingi skirtumai dėl bendradarbiavimo su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis ($\chi^2(15) = 28,975$, $p = 0,016$) ir nevyriausybėmis organizacijomis ($\chi^2(15) = 76,609$, $p < 0,001$) (žr. 24–27 priedus). Tiek į pedagogines psichologines tarnybas, tiek į nevyriausybines organizacijas neteko kreiptis didesnei daliai logopedų (atitinkamai 17,6 proc. ir 93,0 proc.) ir specialiųjų pedagogų (atitinkamai 17,3 proc. ir 82,7 proc.). Lyginant pagal mokyklos tipą gautas reikšmingas skirtumas dėl bendradarbiavimo su Lietuvos įtraukties švietime centru ($\chi^2(20) = 34,174$, $p = 0,025$): daugiausiai su Lietuvos įtraukties švietimo centru bendradarbiauja pradinės mokyklos, mažiausiai – ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Lyginant pagal gyvenvietės tipą gautas reikšmingas skirtumas dėl bendradarbiavimo su privačiomis įstaigomis ($\chi^2(20) = 34,734$, $p = 0,022$). Didžioji dalis respondentų (78,9–90,4 proc.) teigia, jog jiems neteko kreiptis į privačias institucijas, tačiau 13 proc. didžiuosiuose miestuose dirbančių specialistų mini, jog su privačiomis įstaigomis bendrauti teko, tačiau bendradarbiavimas retas – vos keli kartai per metus.

Aiškinantis, kaip švietimo pagalbos specialistai dėl pagalbos elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams bendradarbiauja su kitais asmenimis, buvo paliestas ir bendradarbiavimo su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) klausimas. Kaip jau buvo minėta, tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimas ir bendradarbiavimo trūkumas švietimo pagalbos specialistų buvo minimas kaip vienas iš sunkumų teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. 40 paveiksle pateikti rezultatai apie tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimo į savo vaiko, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo proceso organizavimą ir pagalbos teikimą lygi. Respondentai nurodo, ar šių mokinių tėvai (globėjai, rūpintojai) įsitraukia į ugdymo proceso mokykloje organizavimą ir pagalbos teikimą. Gauti rezultatai rodo, kad, beveik penktadalio (19,2 proc.) respondentų teigimu, tėvai (globėjai, rūpintojai) įsitraukia, didžioji dalis (73,2 proc.) – iš dalies įsitraukia. Reikšmingo skirtumo lyginant pagal specialybę ir mokyklos tipą nerasta. Gautas reikšmingas skirtumas lyginant tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimą į pagalbos teikimą pagal gyvenvietės tipą ($\chi^2(12) = 25,079$, $p = 0,014$). Miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų, respondentai dažniau nurodo, kad tėvai (globėjai, rūpintojai) įsitraukia į pagalbos teikimą, miesteliuose ir kaimuose – rečiau.

40 pav. Tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimo į savo vaiko, turinčio elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ugdymo proceso organizavimą ir pagalbos teikimą lygis bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

2.4. Profesinės žinios apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų

Siekiant išanalizuoti, kaip švietimo pagalbos specialistai vertina savo profesines žinias, reikalingas darbui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ir jų įgijimo šaltinius, nagrinėjama, kaip respondentai vertina savo žinias kalbant bendrai ir apie kiekvieną iš elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų atskirai, ką respondentai įvardija kaip savo žinių šaltinius ir kokių lygmeniu respondentai dar norėtų įgyti žinių. Šie klausimai analizuojami pagal respondentų specialybę, mokyklos, kurioje dirba respondentas, tipą ir gyvenvietės dydį. Specialybės kriterijus pasirinktas, nes skirtingos specialybės gali turėti nevienodą pasirėngimą ir kompetencijas darbui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Mokyklos tipas ir gyvenvietės dydis analizuojami, nes gali būti susiję su mokymų, metodinės pagalbos ir kitų resursų prieinamumu.

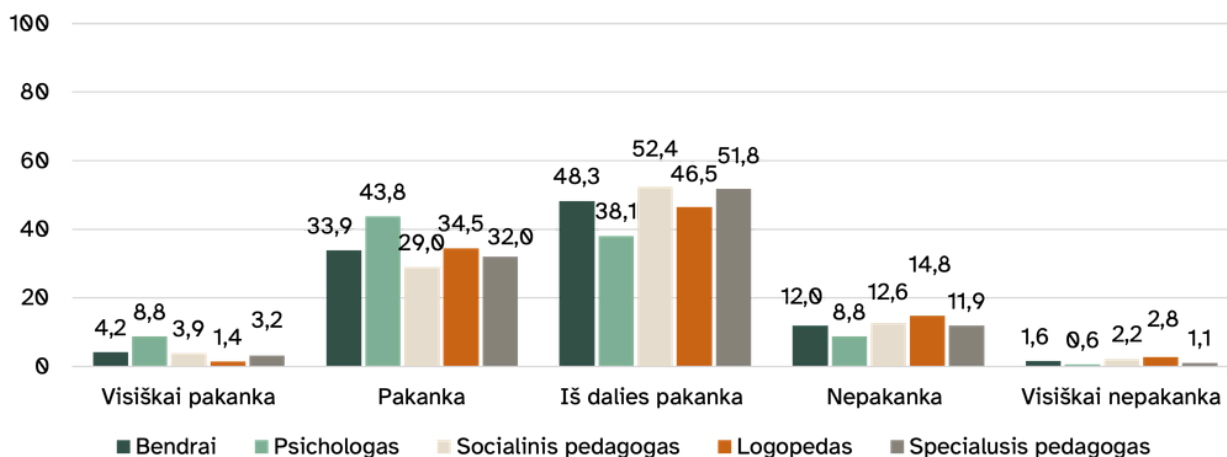
Nagrinėjant ketvirtąjį tyrimo uždavinį, pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti, ar respondentai jaučia turintys pakankamai žinių apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai. Daugiau nei trečdalis respondentų (38,8 proc.) nurodė, kad jiems žinių pakanka, šiek tiek mažiau nei du trečdaliai (61,2 proc.) – kad žinių jiems nepakanka. Statistiškai reikšmingų skirtumų lyginant respondentų atsakymus pagal specialybę, mokyklos, kurioje respondentas dirba, tipą ir gyvenvietės dydį nerasta.

Buvo analizuojama tai, kaip švietimo pagalbos specialistai vertina savo žinias, reikalingas darbui su mokiniais, turinčiais skirtingų elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. 4 lentelėje pateikti rezultatai atskleidžia, kad bendrai visiškai pakanka (nuo 3,8 iki 5,1 proc.), pakanka (nuo 30,7 iki 37,9 proc.) ar iš dalies pakanka (nuo 45,1 iki 49,3 proc.) žinių apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, aktyvumo sutrikimą, dėmesio sutrikimą. Taip pat galima matyti, kad žinių apie prieštaraujančio neklusnumo sutrikimą ir elgesio sutrikimą (asocialų elgesį) nepakanka (nuo 29,0 iki 30,5 proc.) ar visiškai nepakanka (nuo 6,5 iki 6,7 proc.). Toliau aptariamas kiekvienas sutrikimas atskirai, pristatomi gauti reikšmingi skirtumai.

4 lentelė. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas (proc.)

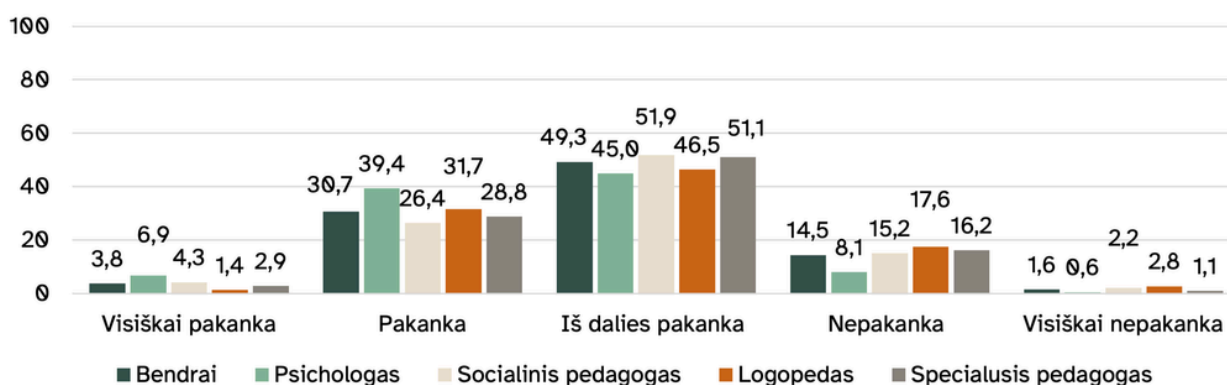
	Visiškai pakanka	Pakanka	Iš dalies pakanka	Nepakanka	Visiškai nepakanka
Apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą	4,2	33,9	48,3	12,0	1,6
Apie aktyvumo sutrikimą	3,8	30,7	49,3	14,5	1,6
Apie dėmesio sutrikimą	5,1	37,9	45,1	10,2	1,7
Apie prieštaraujančio neklusnumo sutrikimą	2,2	18,7	42,0	30,5	6,5
Apie elgesio sutrikimą (asocialų elgesį)	3,2	20,8	40,3	29,0	6,7
Apie nerimo spektro sutrikimą	2,8	26,0	44,0	21,9	5,2
Apie nuotaikos spektro sutrikimą	2,5	23,9	43,5	24,0	6,0

Analizuojant, ar švietimo pagalbos specialistams pakanka žinių apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, gautas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp grupių ($\chi^2(12) = 28,336$, $p = 0,005$). 41 paveiksle pateikti duomenys apie švietimo pagalbos specialistų subjektyvų žinių vertinimą kalbant apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą. Labiausiai išsiskiria psichologai – dažniau nurodo, jog žinių apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą pakanka (43,8 proc.) ar visiškai pakanka (6,9 proc.). Socialiniai pedagogai, logopedai ir specialieji pedagogai dažniau vertina savo žinias kaip nepakankamas (11,9–14,8 proc.).

41 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą (proc.)

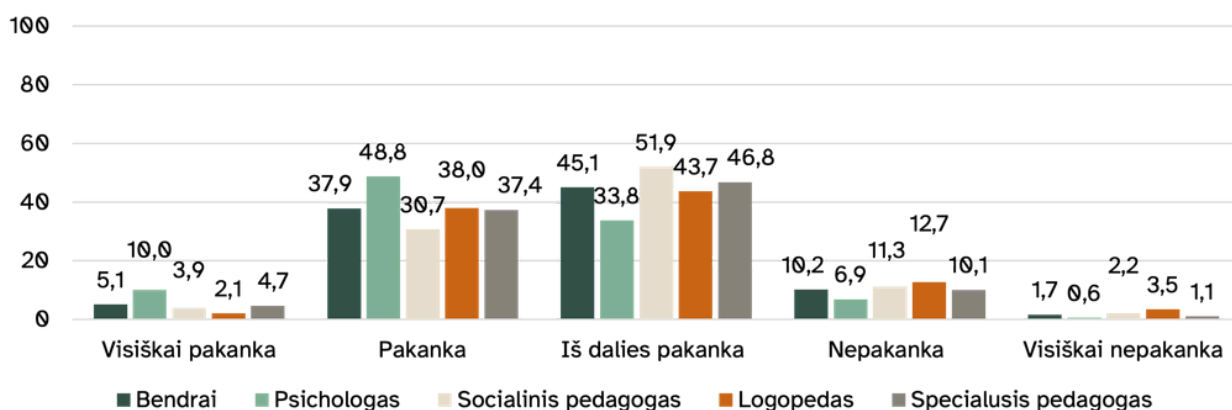
Panašūs rezultatai pastebimi ir analizuojant švietimo pagalbos specialistų subjektyvų savo žinių vertinimą, kai kalbama apie aktyvumo sutrikimą. Gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 32,868$, $p < 0,001$) tarp specialistų grupių. 42 paveiksle pateikti rezultatai rodo, kad psichologai išsiskyrė dažnesniu savo žinių, kaip pakankamų, vertinimu: 6,9 proc. nurodo, kad žinių visiškai pakanka, 39,4 proc. – kad pakanka. Socialiniai pedagogai, logopedai ir specialieji pedagogai dažniau vertina savo žinias kaip nepakankamas (15,2–16,2 proc.).

42 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie aktyvumo sutrikimą (proc.)

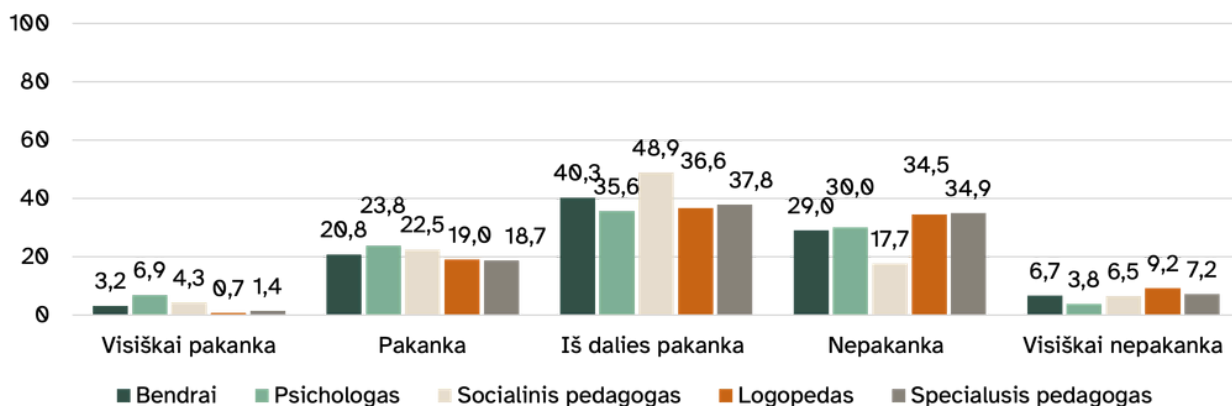
Analizuojant švietimo pagalbos specialistų subjektyvų savo žinių apie dėmesio sutrikimą vertinimą taip pat gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 33,731$, $p < 0,001$). Rezultatai pateikti 43 paveiksle. Lyginant specialistų grupes, psichologai išsiskyrė dažnesniu savo žinių, kaip

pakankamų, vertinimu. 10 proc. jų nurodė, kad žinių visiškai pakanka, 48,8 proc. – kad žinių pakanka, o 33,8 proc. – kad iš dalies pakanka. Kalbant apie dėmesio sutrikimą galima matyti, kad didesnė dalis socialinių pedagogų savo žinias vertina kaip iš dalies pakankamas (51,9 proc.), tačiau lieka ta pati tendencija, kad socialiniai pedagogai, logopedai ir specialieji pedagogai savo žinias dažniau vertina kaip nepakankamas (10,1–12,7 proc.).

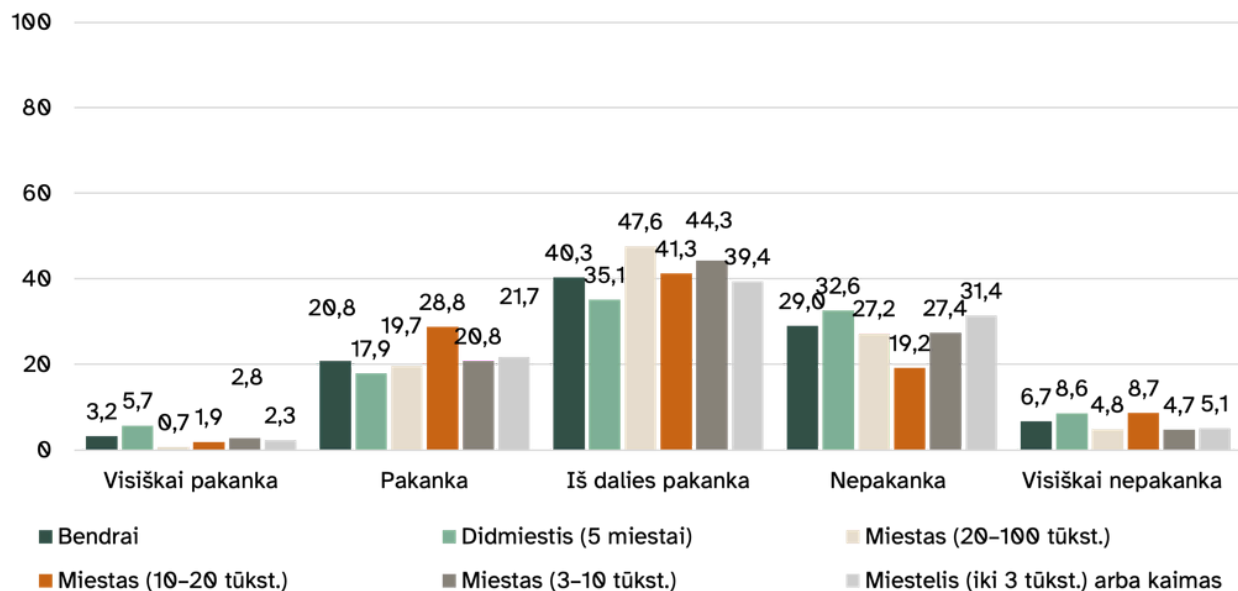
43 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie dėmesio sutrikimą (proc.)

Analizuojant skirtumus tarp specialistų, vertinančių savo žinias apie elgesio sutrikimą (asocialų elgesį), grupių gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(12) = 39,397$, $p < 0,001$). Nors 44 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad psichologai ir socialiniai pedagogai yra linkę savo žinias vertinti kaip visiškai pakankamas (atitinkamai 6,9 proc. ir 4,3 proc.) ir pakankamas (23,8 proc. ir 22,5 proc.) nei kiti švietimo pagalbos specialistai, tačiau labiausiai išsiskiria tai, kad didesnė dalis socialinių pedagogų vertina savo žinias kaip iš dalies pakankamas (48,9 proc.) ir rečiau – kaip nepakankamas (17,7 proc.).

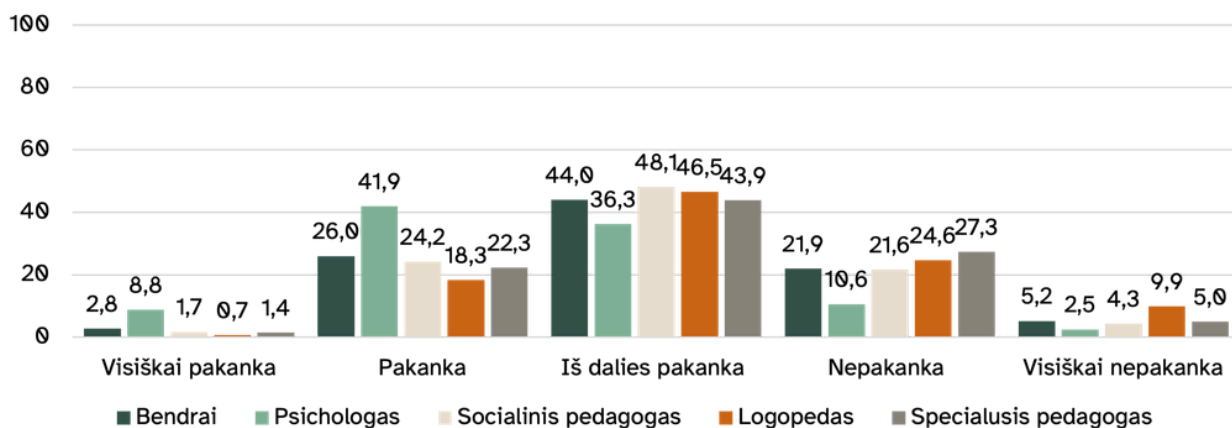
44 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie elgesio sutrikimą (proc.)

Lyginant subjektyvų žinių vertinimą apie elgesio sutrikimą (asocialų elgesį) pagal gyvenvietės dydį gautas statistiškai reikšmingas skirtumas ($\chi^2(16) = 27,825$, $p = 0,033$). 45 paveiksle pateikti rezultatai rodo, kad labiausiai išsiskiria tai, jog didmiesčiuose dirbantys specialistai dažniau savo žinias vertina kaip visiškai pakankamas (5,7 proc.), miestuose su 10–20 tūkstančių gyventojų – dažniau kaip pakankamas (28,8 proc.), miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų, – kaip iš dalies pakankamas (47,6 proc.). Iš kitos pusės, didmiesčiuose dirbantys specialistai dažniau savo žinias apie elgesio sutrikimą vertina kaip nepakankamas (32,60 proc.) ar visiškai nepakankamas (8,6 proc.), kaip ir dirbantieji miesteliuose ar kaimuose (atitinkamai 31,4 proc. ir 5,1 proc.).

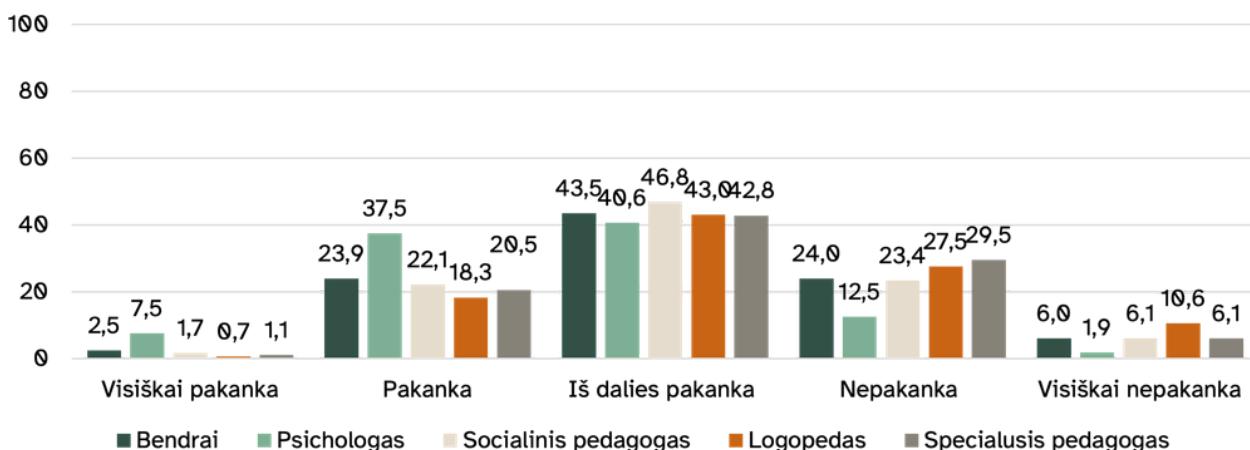
45 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie elgesio sutrikimą lyginant pagal gyvenvietės dydį (proc.)

Analizuojant švietimo pagalbos specialistų subjektyvų savo žinių vertinimą kalbant apie nerimo spektro sutrikimą gauti statistiškai reikšmingi skirtumai tarp specialistų grupių ($\chi^2(12) = 70,684$, $p < 0,001$). 46 paveiksle pateikti duomenys atskleidžia, kad iš kitų specialistų grupių išsiskiria psichologai, kurių didesnė dalis vertina savo žinias kaip pakankamas (41,9 proc.) ar visiškai pakankamas (8,8 proc.). Gana neigiamu savo žinių vertinimu išsiskiria logopedai: 9,9 proc. šių specialistų vertina, jog žinių apie nerimo sutrikimą visiškai nepakanka.

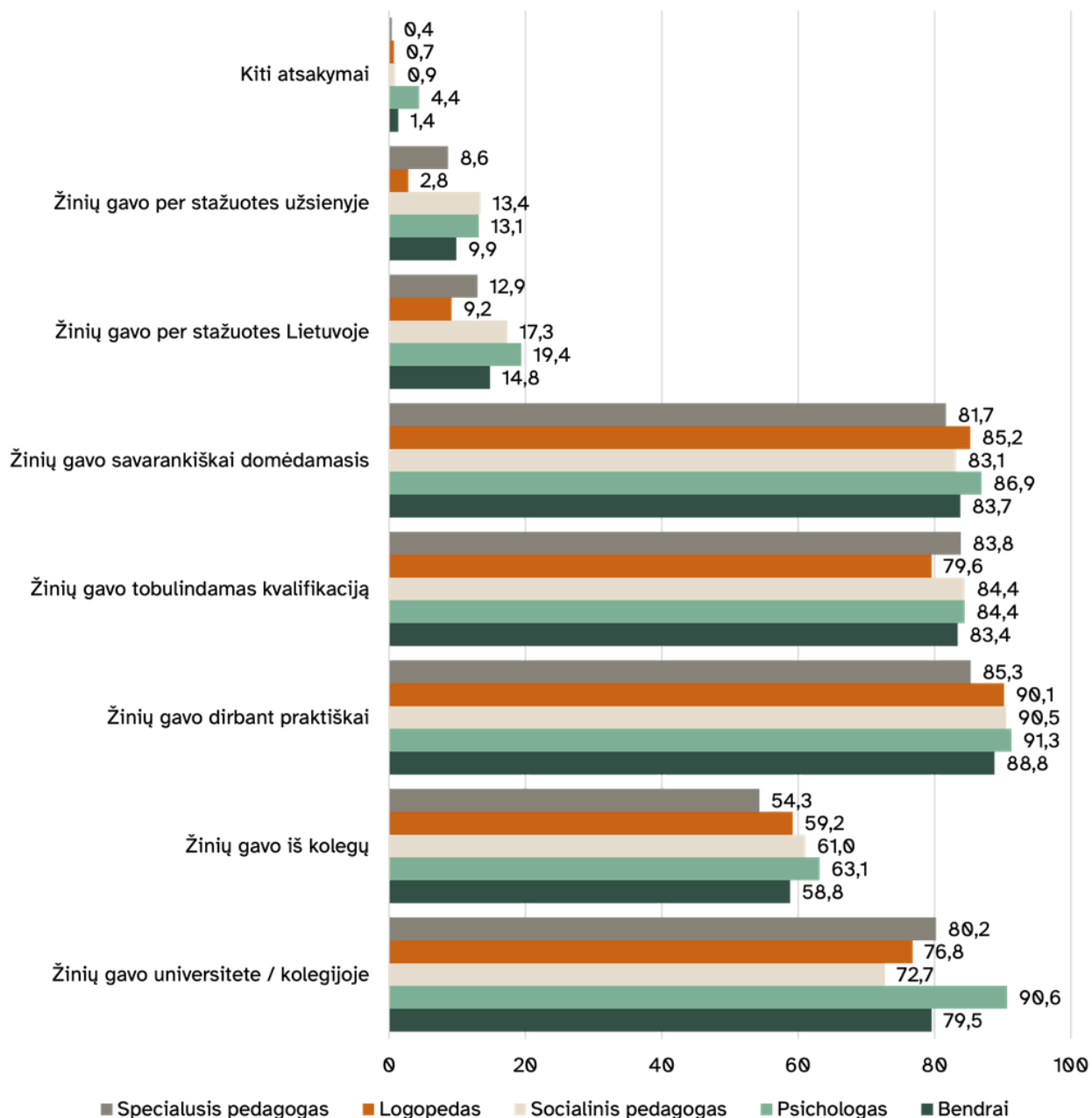
46 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie nerimo spektro sutrikimą (proc.)

Švietimo pagalbos specialistai savo žinias apie nuotaikos spektro sutrikimą vertina tendencingai panašiai kaip žinias apie nerimo spektro sutrikimą. Analizuojant skirtumus tarp grupių gauti statistiškai reikšmingi skirtumai ($\chi^2(12) = 60,140$, $p < 0,001$). Iš pateiktų rezultatų 47 paveiksle matoma, kad 7,5 proc. psichologų savo žinias vertina kaip visiškai pakankamas, 37,5 proc. – kaip pakankamas, tuo tarpu kiti specialistai savo žinias vertina kaip nepakankamas (23,4–29,5 proc.) arba visiškai nepakankamas (6,1–10,6 proc.).

47 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų subjektyvus žinių vertinimas kalbant apie nuotaikos spektro sutrikimą (proc.)

Tyrimo metu respondentų prašyta nurodyti šaltinius, iš kurių jie gavo žinių apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Atsakydami į šį klausimą, respondentai vertino tyrėjų iš anksto parengtą žinių šaltinių sąrašą.

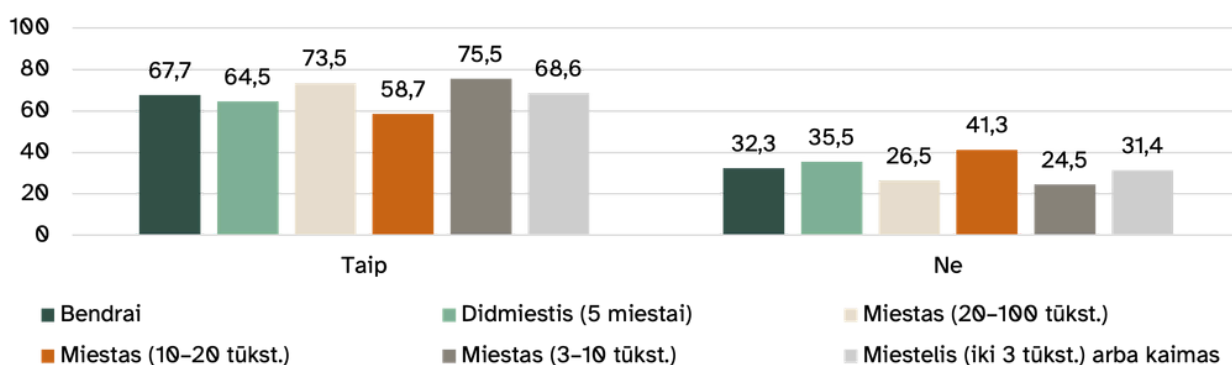

48 pav. Apklaustų švietimo pagalbos specialistų profesinių žinių įgijimo šaltiniai (proc.)

48 paveiksle pateikta bendra visų švietimo pagalbos specialistų profesinių žinių šaltinių analizė. Respondentai šiame klausime galėjo pasirinkti daugiau nei vieną atsakymo variantą, todėl atsakymų skaičius viršija respondentų skaičių. Diagramoje atvaizduojami procentai nuo bendro respondentų skaičiaus. Tyrimo dalyvavę respondentai teigė, jog dažniausiai profesinių žinių apie elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus įgijo dirbdami praktiškai (88,7 proc.), savarankiškai domėdamiesi (83,7 proc.), tobulindami kvalifikaciją (83,4 proc.), mokydami universitete ar kolegijoje (79,5 proc.) ir iš savo kolegų (58,8 proc.). Lyginant švietimo pagalbos specialistų pateiktus atsakymus pagal specialybę, mokyklos ir gyvenvietės tipus statistiškai reikšmingų skirtumų ne-

раста, tendencija išlieka ta pati, todėl galima teigti, kad visi tiriamieji profesinių žinių įgyja tais pačiais būdais.

Tyrimo metu domėtasi respondentų dalyvavimu kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. 67,7 proc. respondentų nurodė per pastaruosius trejus metus dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo renginyje, kuriame buvo mokoma teikti pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems vaikams. Vertinant pagal respondentų specialybes ir mokyklos tipą statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta. Reikšmingi skirtumai tarp grupių gauti analizuojant duomenis pagal gyvenvietės tipą ($\chi^2(4) = 10,411$, $p = 0,034$). 49 paveiksle matyti, kad 67,7 proc. respondentų bendrai paėmus nurodė pastaruosius 3 metus dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo mokymuose, kuriuose buvo mokoma teikti pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams. Iš bendros imties išsiskiria respondentai, dirbantys miestuose, turinčiuose 20–100 tūkst. gyventojų (73,5 proc. respondentų dalyvavo mokymuose per pastaruosius 3 metus), ir miestuose, turinčiuose 3–10 tūkst. gyventojų (75,5 proc. respondentų dalyvavo mokymuose per pastaruosius 3 metus). Tuo tarpu mažiausia mokymuose dalyvavusių respondentų dalis – dirbantieji vidutinio dydžio miestuose, turinčiuose 10–20 tūkst. gyventojų: 41,3 proc. respondentų per pastaruosius 3 metus nedalyvavo nei viename kvalifikacijos tobulinimo renginyje, kuriame buvo mokoma teikti pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems vaikams.

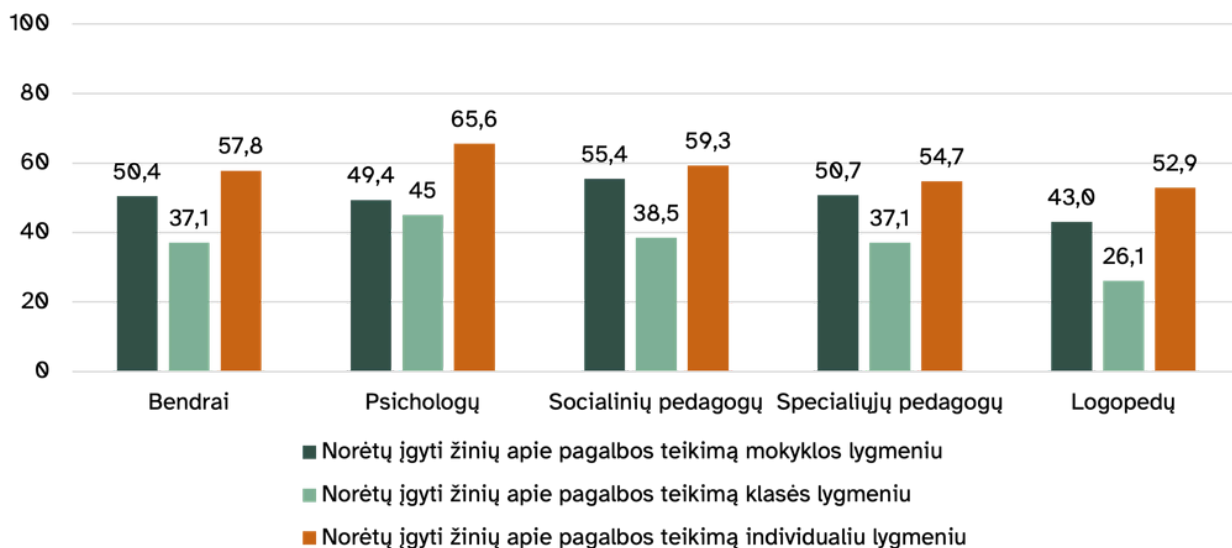

49 pav. Respondentų dalyvavimas per pastaruosius trejus metus kokiame nors kvalifikacijos tobulinimo renginyje, kuriame buvo mokoma teikti pagalbą elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems vaikams bendrai ir pagal švietimo pagalbos specialistų specialybę (proc.)

Tyrime respondentų klausta, ar jie yra susipažinę su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. rugpjūčio 22 d. įsakymu Nr. V-900 „Dėl Ugdymo organizavimo rekomendacijų mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas“ patvirtintomis Ugdymo organizavimo rekomendacijomis mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas. Analizuojant duomenis pagal specialybę, mokyklos tipą ir gyvenvietės dydį reikšmingų skirtumų tarp grupių nerasta. Su rekomendacijomis buvo susipažinę 63,1 proc. tyrime dalyvavusių respondentų, iš dalies susipažinę – 31,3 proc., nesusipažinę – 5,4 proc. respondentų.

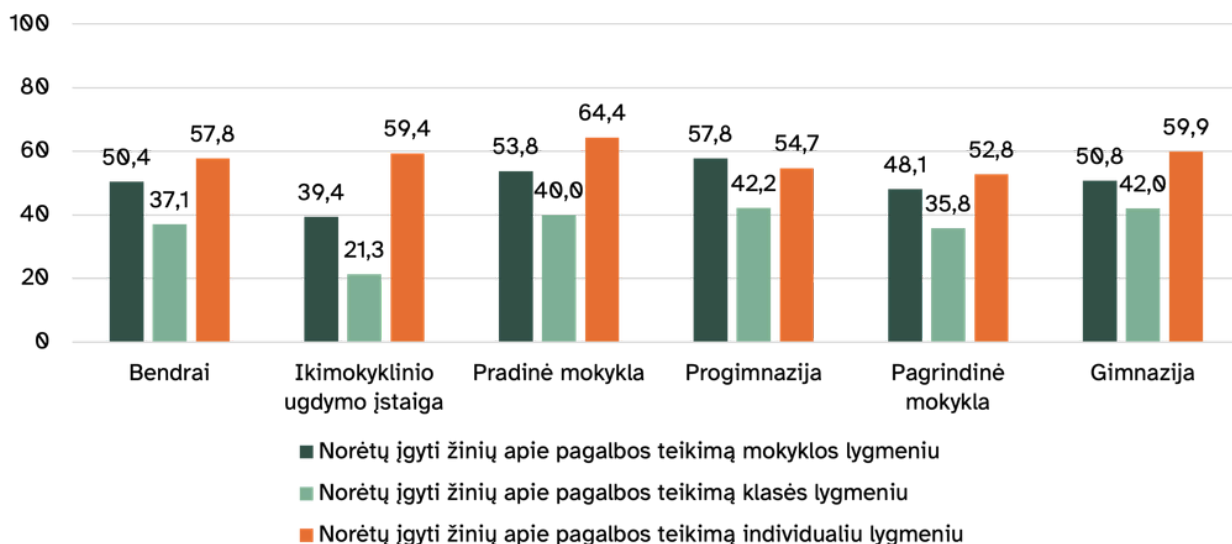
50 paveiksle analizuojamas tyrime dalyvavusių švietimo pagalbos specialistų žinių poreikis apie pagalbos elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turintiems mokiniams teikimo lygmenis, numatytus minėtose rekomendacijose. Diagramoje atvaizduojami procentai nuo bendro respondentų skaičiaus. Bendrai dažniausiai buvo nurodomas poreikis gilinti žinias apie pagalbos teikimą individualiu lygmeniu – šį atsakymą pasirinko 57,8 proc. tyrime dalyvavusių respondentų. Žinių apie pagalbos teikimą mokyklos lygmeniu poreikis nurodytas 50,4 proc. respondentų, o klasės lygmeniu – 37,1 proc. respondentų. Toliau pristatomos skaitinės reikšmės analizuojant pagal skirtingus kriterijus, tačiau jų statistinis reikšmingumas nebuvo vertintas.

Analizuojant žinių įgijimo poreikį pagal specialistų grupes matyti, jog visose grupėse dominuoja žinių apie pagalbos teikimą individualiu lygmeniu poreikis. Didžiausią šių žinių poreikį išreiškia tyrime dalyvavę psichologai (65,6 proc.), kiek mažesnį – socialiniai pedagogai (59,3 proc.). Dėl pagalbos teikimo mokyklos lygmeniu dažniausiai žinių poreikį išreiškė socialiniai pedagogai (55,4 proc.), rečiausiai – logopedai (43,0 proc.). Lyginant respondentų išsakytą poreikį dėl žinių, kaip teikti pagalbą klasės lygmeniu, išsiskiria dažnesni nei bendros imties psichologų atsakymai. 45,0 proc. psichologų teigia, jog jaučia žinių apie pagalbos teikimą klasės lygmeniu poreikį, tuo tarpu retesni nei bendros imties atsakymai – logopedų (26,1 proc.).

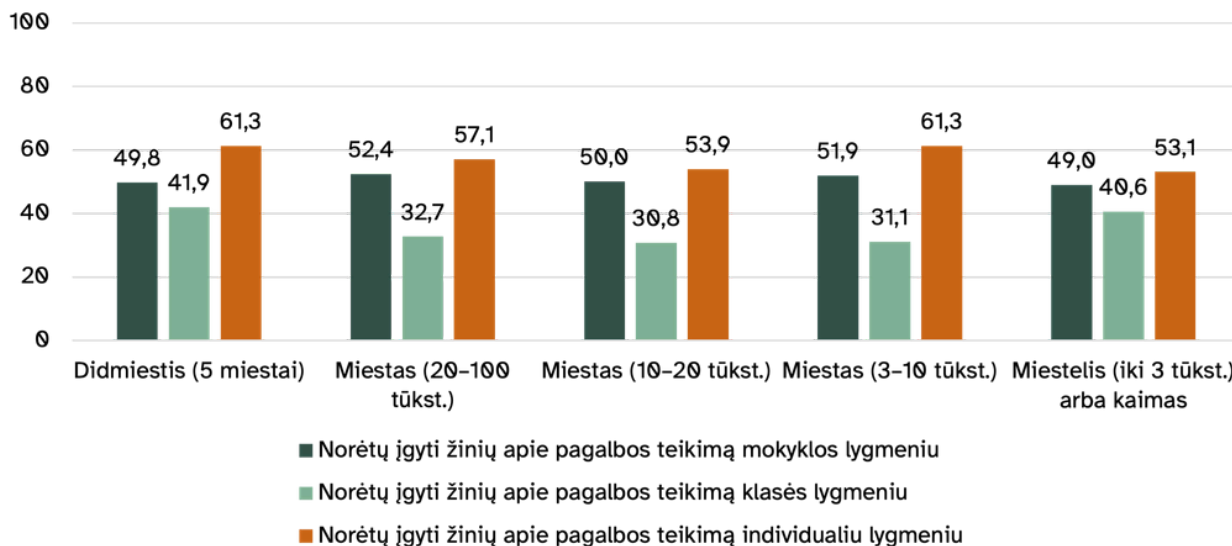
50 pav. Respondentų nurodytas veiklos lygmuo, apie kurį siektų įgyti papildomų žinių, reikalingų darbiui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendrai ir pagal specialybę (proc.)

Analizuojant duomenis pagal mokyklos tipą gauti rezultatai pateikiami 51 paveiksle. Gauti duomenys leidžia teigti, jog visose ugdymo įstaigose dominuoja žinių apie pagalbos teikimą individualiu lygmeniu poreikis. Didžiausias žinių apie pagalbos teikimą individualiu lygmeniu poreikis išreikštas pradinio ugdymo mokyklose (64,6 proc.) ir gimnazijose (59,9 proc.) dirbančių švietimo pagalbos specialistų, kiek mažesnis – ikimokyklinio ugdymo įstaigose (59,4 proc.), progimnazijose (54,7 proc.) ir pagrindinio ugdymo mokyklose (52,8 proc.) dirbančių specialistų. Žinių apie pagalbos teikimą mokyklos lygmeniu poreikis dažniausiai buvo nurodomas progimnazijose (57,8 proc.) ir pradinio ugdymo mokyklose (53,8 proc.), o rečiausiai – ikimokyklinio ugdymo įstaigose (39,4 proc.). Tuo tarpu žinių apie pagalbos teikimą klasės lygmeniu poreikis visose ugdymo įstaigų grupėse buvo mažiausias, tačiau ryškėjo tendencija jam didėti aukštesnėse ugdymo pakopose: mažiausiai jis aktualus ikimokykliniame ugdyme (21,3 proc.), dažnesnis pagrindinio ugdymo mokyklose (35,8 proc.) ir progimnazijose (42,2 proc.), o aukščiausias – gimnazijose (42,0 proc.).

51 pav. Respondentų nurodytas veiklos lygmuo, apie kurį siektų įgyti papildomų žinių, reikalingų darbu su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, pagal mokyklos tipą (proc.)

Analizuojant respondentų atsakymus pagal gyvenvietės tipą (52 pav.) matyti, jog visose gyvenvietėse dirbantiems specialistams aktualiausias žinių, kaip teikti pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar ir emocijų sutrikimų, individualiu lygmeniu poreikis (53,1–61,3 proc.).

52 pav. Respondentų nurodytas veiklos lygmuo, apie kurį siektų įgyti papildomų žinių, reikalingų darbu su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, pagal gyvenvietės dydį (proc.)

Didžiausią žinių apie pagalbos teikimą individualiu lygmeniu išreiškia specialistai, dirbantys didžiuosiuose miestuose ir miestuose, kuriuose gyvena 3–10 tūkst. gyventojų. Žinių apie pagalbos teikimą mokyklos lygmeniu porei-

kis daugmaž panašus visų respondentų grupių (49,0–52,4 proc.). Tuo tarpu žinių apie pagalbos teikimą klasės lygmeniu poreikis diferencijavosi pagal gyvenvietės dydį: didžiausią šių žinių poreikį išreiškė didmiesčiuose (41,9 proc.) ir miesteliuose (40,6 proc.) dirbantys specialistai, o mažiausią – vidutinio dydžio miestuose, kuriuose gyvena 10–20 tūkst. gyventojų (30,8 proc.).

3. Švietimo pagalbos specialistų apklausos apie darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ypatumus tyrimo rezultatų aptarimas

Pagalbos planavimas ir organizavimas. Gauti rezultatai rodo, kad didžioji dalis švietimo pagalbos specialistų dalyvauja atliekant pirminį ugdymosi poreikių vertinimą ar (ir) pakartotinį vertinimą, tai nepriklauso nuo specialybės, darbo stažo ar patvirtinto pagalbos algoritmo. Didelė dalis švietimo pagalbos specialistų dalyvauja rengiant pagalbos mokiniui planą, šiek tiek mažesnė dalis dalyvauja rengiant individualų ugdymosi planą.

Analizuojant prieš tai pateiktus rezultatus galima teigti, jog įgyvendinant pagalbos mokiniui planą ir individualaus ugdymo planą dažniau koordinatoriais būna specialieji pedagogai, vykdytojai – socialiniai pedagogai ir psichologai. Rečiau įgyvendinant pagalbos planą ar individualų ugdymo planą dalyvauja logopedai. Rengiant individualų pagalbos planą išsiskiria tai, kad rečiau dalyvauja specialistai, turintys mažesnę nei 5 metų darbo patirtį.

Analizuojant švietimo pagalbos specialistų vaidmenį planuojant ir organizuojant pagalbos teikimą mokiniams galima pastebėti, kad respondentai, nurodę, jog nežino, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą, dažniau nedalyvauja rengiant ir įgyvendinant pagalbos mokiniui planą ir individualų ugdymo planą. Atlikta analizė neleidžia daryti prielaidų apie šios tendencijos priežastis. Iš vienos pusės, jei švietimo pagalbos specialistas dėl tam tikrų priežasčių nedalyvauja teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, šis specialistas galimai ir nežino, ar yra tokios pagalbos algoritmas ugdymo įstaigoje. Iš kitos pusės, nežinojimas, ar įstaigoje egzistuoja patvirtintas pagalbos algoritmas, gali reikšti nepakankamą procesų aiškumą, neapibrėžtą atsakomybių pasiskirstymą ir ribotą specialistų į(si)traukimą teikiant ir planuojant pagalbą. Kitas svarbus aspektas – respondentai, nurodę, kad įstaigoje nėra patvirtinto pagalbos mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, algoritmo ar nežinantys dėl tokio pagalbos algoritmo egzistavimo ugdymo įstaigoje, dalyvauja tiek rengiant, tiek vykdant pagalbos planus ir individualius ugdymo planus. Ši analizė neatskleidžia, kokį poveikį tai daro specialistų darbui, tačiau į tai gali būti svarbu atkreipti dėmesį organizuojant pagalbos teikimą ugdymo įstaigoje.

Apibendrinant rezultatus galima teigti, kad švietimo pagalbos specialistų vaidmuo yra ypač svarbus planuojant ir organizuojant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Įsitraukimas į šių mokinių pagalbos planų ir individualių ugdymo planų įgyvendinimą iš dalies gali būti susijęs su specialybe. Galima teigti, kad mažesnis įsitraukimas į individualių ugdymo planų rengimą būdingas specialistams, turintiems mažesnę nei 5 metų darbo patirtį. Pagalbos planų ir individualių ugdymo planų rengimas ir įgyvendinimas siejasi su tuo, ar ugdymo įstaiga turi patvirtintą pagalbos algoritmą. Įstaigose, kuriose toks pagalbos algoritmas yra patvirtintas, didesnė dalis švietimo pagalbos specialistų rengia ir įgyvendina planus, tuo tarpu įstaigose, kur nėra aišku dėl šio pagalbos algoritmo patvirtinimo, planus rengia ir įgyvendina mažesnė tyrime dalyvavusių specialistų dalis.

Pagalbos teikimo formos. Švietimo pagalbos specialistai nurodo, kad dažniausia pagalbos forma yra mokinių ir mokytojų konsultavimas, rečiausia – elgesio korekcijos programos, prevencinės programos ir socialinių įgūdžių užsiėmimai. Analizuojant, kaip dažnai švietimo pagalbos specialistai užsiima tam tikromis veiklomis pagal specialybę, atsiskleidė skirtumai tarp skirtingų specialistų. Didžiąją dalį pateiktų veiklų teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, vykdo socialiniai pedagogai ir psichologai. Keliose veiklose išryškėja specialiųjų pedagogų dažnesnis įsitraukimas (pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką, teikiant pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje ir atskirose grupėse, konsultuojant mokytojus ir tėvus (globėjus, rūpintojus)). Rečiausiai nurodytas veiklas teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, vykdo logopedai. Gautos tendencijos iš dalies atspindi specialistų darbo funkcijas ir specifiką, tačiau ši analizė neleidžia daryti prielaidų, kodėl skirtingi švietimo pagalbos specialistai yra daugiau ar mažiau įsitraukę į skirtingas pagalbos teikimo formas.

Tyrimo dalyviai nurodo penkias pagrindines metodikų, metodų ir instrumentų grupes, kurias taiko teikdami pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų: elgesio valdymo ir aplinkos pritaikymo priemonės, praktiniai individualaus darbo su vaiku metodai, pokalbiai ir individualios konsultacijos, pagalbos mokiniui planavimas ir organizavimas, įvairios prevencinės ar ugdomosios veiklos. Šie rezultatai rodo, kad švietimo pagalbos specialistų veikla yra kompleksiška ir apima skirtingus lygius: teikiama emocinė parama mokiniams, taikomos elgesio intervencijos, vykdoma preven-

cinė veikla, bendradarbiaujama.

Tyrime taip pat analizuota, ar švietimo pagalbos specialistai susiduria su sunkumais teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ir su kokiais sunkumais susiduria. Daugiau nei pusė respondentų nurodo, kad su sunkumais susiduria, tarp jų didesnė dalis specialiųjų pedagogų ir logopedų. Daugiau nei pusė visų tyrimo dalyvių nurodo, kad su sunkumais susiduria bent kelis kartus per savaitę. Turinio analizė atskleidė, kokius sunkumus įvardija švietimo pagalbos specialistai. Išskirtos keturios grupės: iššūkiai, kylantys dėl elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų specifikos (tai yra konteksto neatitinkantis elgesys, agresija, emocinės būsenos kaita ar reguliacijos iššūkiai), mokinių neįsitraukimas ir motyvacijos stoka, kitų suaugusiųjų bendradarbiavimo stoka ar nuostatos, pačių specialistų resursų, žinių trūkumas. Gauti rezultatai leidžia teigti, kad švietimo pagalbos specialistų patiriami sunkumai yra daugialypiai ir apima ir mokinių individualias elgesio bei emocijų ypatybes, ir sisteminio pobūdžio veiksnius, susijusius su bendradarbiavimu ir profesiniais resursais.

Daugiau nei pusė (56,4 proc.) tyrimo dalyvių nurodo, kad jiems būtų sunku atskirti elgesio ar (ir) emocijų sunkumus ir elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus. Likusi dalis buvo paprašyta nurodyti, pagal kokius bruožus atskirtų: 40,3 proc. nurodo bent vieną požymį ar skirtumą tarp sutrikimo ir sunkumo, likusi dalis paminėjo bet kokį konteksto neatitinkančio elgesio požymį, pateikė bendro pobūdžio atsakymą ar iš viso neatsakė. Išryškėjęs specialistų neužtikrintumas atskiriant elgesio ar (ir) emocijų sunkumus ir sutrikimus gali apsunkinti tinkamų pagalbos strategijų parinkimą ir specialistų įsitraukimą laiku. Tai, kad daugiau nei pusė respondentų nurodė patiriantys sunkumų atskiriant šias sąvokas, rodo žinių ir aiškių kriterijų trūkumą, taip pat galimą tikslingo kvalifikacijos tobulinimo poreikį.

Bendradarbiavimas. Analizuojant švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimo aspektus teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, gauti rezultatai atskleidžia, kad šiek tiek daugiau nei pusė švietimo pagalbos specialistų pagalbos ieško už ugdymo įstaigos, kurioje dirba, ribų. Ypač išsiskiria psichologai – 73,6 proc. pagalbos ieškotų ne savo darbovietėje. Taip gali būti dėl kelių priežasčių. Pirma galima priežastis, kad daugumoje ugdymo įstaigų dirba vienas psichologas, tad norint pasitarti su savo srities kolega tenka kreiptis už įstaigos ribų. Kita prie-

žastis – psichologai turi laikytis konfidencialumo ir tam tikrais klausimais į mokykloje dirbančius kolegas kreiptis negali. Lyginant pagal mokyklos tipą išsiskyrė tai, kad specialistai, dirbantys progimnazijose ir pagrindinėse mokyklose, dažniau pagalbos ieško savo ugdymo įstaigose, tuo tarpu ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir gimnazijose dažniau ieško ne savo darbovietėje. Lyginant pagal gyvenvietės dydį galima pastebėti tendenciją, kad mažesnėse gyvenvietėse dažniau kreipiamasi pagalbos už ugdymo įstaigos ribų. Nors analizė neleidžia daryti išvadų dėl šių tendencijų, galima kelti prielaidą, kad rezultatai gali būti susiję su švietimo pagalbos specialistų komandos ir kitos pagalbos prieinamumu ugdymo įstaigose.

Analizuojant, kaip dažnai teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendradarbiaujama su kitais asmenimis, pastebėta, kad dažniausiai bendradarbiaujama su socialiniu pedagogu, specialiuoju pedagogu, mokinio padėjėju, klasės vadovu ir mokytoju, mažiau – su logopedu ir visuomenės sveikatos specialistu. Gauti skirtumai lyginant pagal specialybę atskleidė, kad respondentai dažniausiai bendradarbiauja su savo srities specialistais ir mokytojais. Psichologai ir socialiniai pedagogai bendradarbiauja tarpusavyje ir su klasės vadovais, specialieji pedagogai ir logopedai bendradarbiauja su mokinio padėjėjais. Šie skirtumai greičiausiai susiję su specialistų darbo pobūdžiu.

Lyginant pagal mokyklos tipą gauti skirtumai atskleidžia, kad didesnė dalis ikimokyklinėse ugdymo įstaigose dirbančių specialistų niekada nebendradarbiauja su socialiniais pedagogais, psichologais ir specialiaisiais pedagogais. Taip gali būti dėl to, kad lyginant respondentų darbovietes ikimokyklinio ugdymo įstaigose dažniau nėra nei vieno socialinio pedagogo ar psichologo palyginti su kitomis ugdymo įstaigomis. Pusė pradinėse mokyklose dirbančių respondentų nurodė, kad nuolat bendradarbiauja su specialiaisiais pedagogais. Beveik pusė gimnazijose dirbančių specialistų niekada nebendradarbiauja su logopedais. Greičiausiai tokie rezultatai gauti todėl, kad logopedai rečiau dirba gimnazijose palyginti su kitomis ugdymo įstaigomis. Išsiskiria tai, kad rečiau su visuomenės sveikatos specialistais bendradarbiaujama ikimokyklinėse ugdymo įstaigose ir pradinėse mokyklose. Išskirtinai daug ikimokyklinio ugdymo įstaigų specialistų niekada nebendradarbiauja su klasės vadovais. Tokie skirtumai galėjo atsirasti dėl to, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose grupių mokytojai dažnai nėra įvardijami kaip klasės vadovai. Beveik pusė pradinėse mokyklose dirbančių respondentų

nurodė dažnai bendradarbiaujantys su mokinio padėjėjais, tuo tarpu didesnė dalis dirbančiųjų gimnazijose palyginti su kitais mokyklų tipais nurodė niekada nebendradarbiaujantys. Šie skirtumai, iš vienos pusės, gali būti paaiškinami skirtingomis specialistų funkcijomis, mokyklos tipams būdingais amžiaus tarpsniais ir su jais susijusiais iššūkiais. Iš kitos pusės, galima daryti prielaidą, kad bendradarbiavimas su tam tikrais specialistais gali būti susijęs su tuo, kiek tam tikros srities specialistų dirba ugdymo įstaigoje.

Lyginant rezultatus pagal gyvenvietės dydį taip pat galima matyti kelis reikšmingus skirtumus. Nuolat arba dažnai su psichologais bendradarbiauja respondentai didmiesčiuose ir miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų. Didesnė dalis respondentų, dirbančių miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų, nuolat bendradarbiauja su visuomenės sveikatos specialistais. Lyginant bendradarbiavimą su klasės vadovais didesnė dalis respondentų, dirbančių miestuose, kuriuose yra 20–100 tūkstančių gyventojų, ir miesteliuose bei kaimuose, bendradarbiauja nuolat. Galima pastebėti, kad didesnė dalis respondentų, dirbančių miestuose, kuriuose gyvena 20–100 tūkstančių gyventojų, ir miesteliuose bei kaimuose, nuolat arba dažnai bendradarbiauja su tėvais (globėjais, rūpintojais). Kodėl būdingi tokie skirtumai tarp gyvenviečių, duomenų tyrime nesurinkta, tačiau į tai svarbu atsižvelgti organizuojant pagalbos prieinamumą skirtingose ugdymo įstaigose priklausomai nuo gyvenvietės dydžio.

Gauti rezultatai rodo, kad daugiausiai švietimo pagalbos specialistai dėl darbo su mokiniiais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendradarbiauja su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, mažiausiai – su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis, privačiomis įstaigomis ir „Diemedžio“ ugdymo centru. Lyginant pagal specialybę gauti reikšmingi skirtumai atskleidžia, kad rečiau į pedagogines psichologines tarnybas ir į nevyriausybės organizacijas tenka kreiptis logopedams ir specialiesiems pedagogams. Tai gali būti susiję su kitokiu darbo pobūdžiu ir profesinėmis kompetencijomis nei psichologų ar socialinių pedagogų. Nagrinėjant pagal mokyklos tipą pastebėta, kad daugiau su Lietuvos įtraukties švietime centru bendradarbiauja pradinės mokyklos, mažiau – ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Analizuojant pagal gyvenvietės dydį gauti rezultatai atskleidžia, kad didmiesčiuose švietimo pagalbos specialistai dažniau bendradarbiauja su privačiomis įstaigomis. Tai svarbu turėti omenyje organizuojant išorinių įstaigų pagalbą ir jos prieinamumą.

Tyrime analizuota ir tai, kaip švietimo pagalbos specialistai vertina tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimą į pagalbos teikimą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Beveik penktadalis respondentų teigia, kad tėvai (globėjai, rūpintojai) įsitraukia į pagalbos teikimą, tačiau didžioji dalis (73,2 proc.) teigia, kad iš dalies įsitraukia. Respondentų pasirinktas atsakymas „iš dalies įsitraukia“ gali reikšti, kad arba mokinių tėvai (globėjai, rūpintojai) kažkokius veiksmus atlieka, bet, respondentų vertinimu, tie veiksmai nepakankami, arba respondentai savo profesinėje veikloje susiduria su įvairiais tėvais (globėjais, rūpintojais) – vieni labiau įsitraukia į pagalbą savo vaikui, kiti – mažiau. Nepaisant to, svarbu kreipti dėmesį į tėvų (globėjų, rūpintojų) įsitraukimą teikiant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, nes gali būti, kad švietimo pagalbos specialistai yra linkę jį vertinti kaip nepakankamą.

Profesinės žinios apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Analizuojant, kaip švietimo pagalbos specialistai vertina savo profesines žinias, reikalingus darbui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, ir jų įgijimo šaltinius, gauta, jog daugiau nei pusė respondentų (61,2 proc.) nurodė, kad jiems nepakanka žinių apie darbą su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Ši tendencija lieka nepaisant specialybės, mokyklos tipo ar gyvenvietės dydžio. Kalbant apie atskirus elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus galima pastebėti, kad švietimo pagalbos specialistams žinių apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, aktyvumo sutrikimą, dėmesio sutrikimą dažniau pakanka ar visiškai pakanka, tačiau palyginti su kitais sutrikimais galima teigti, kad žinių apie prieštaraujančio neklusnumo sutrikimą ir elgesio sutrikimą (asocialų elgesį) specialistai turi mažiau. Žinių apie prieštaraujantį neklusnumo sutrikimą vertinimai nesiskiria lyginant pagal specialybes, mokyklos tipą ar gyvenvietės dydį – tai reiškia, kad nepriklausomai nuo profesinio pasirengimo ar kitų aplinkybių galima pastebėti didesnę žinių trūkumą palyginti su kitais sutrikimais.

Apibendrinant šiuos klausimus, nagrinėtus pagal specialybių grupes, galima teigti, jog švietimo pagalbos specialistų žinių apie elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų grupes vertinimas yra nevienodas ir statistiškai reikšmingai skiriasi tarp profesinių grupių. Psichologai nuosekliai išsiskiria pozityvesniu savo žinių vertinimu: jie dažniau nurodo, kad žinių pakanka ar visiškai pakanka. Socialiniai pedagogai, logopedai ir specialieji pedagogai dažniau teigia, kad žinių apie elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus neturi pakankamai. Ši tendencija

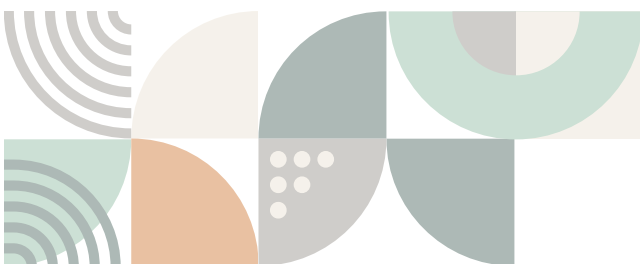
gali būti susijusi su profesiniu pasirengimu: studijų metu psichologai yra ruošiami dirbti su elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais mokiniais, tuo tarpu socialinės pedagogikos, specialiosios pedagogikos ir logopedijos studijos orientuotos į kitų sunkumų sprendimą. Kita galima priežastis – dirbant su elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų turinčiais vaikais gali būti sudėtinga atskirti, kur baigiasi specialisto kompetencijos ribos ir prasideda psichologo.

Analizuojant duomenis apie profesinių žinių įgijimo šaltinius išryškėjo penkios pagrindinės sritys: beveik tokia pati dalis respondentų teigė, kad profesinių žinių apie elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus įgijo dirbdami praktiškai, savarankiškai domėdamiesi, tobulindami kvalifikaciją ir mokydami universitete ar kolegijoje, šiek tiek mažesnė dalis žinių gavo iš savo kolegų. Lyginant švietimo pagalbos specialistų pateiktus atsakymus pagal specialybę, mokyklos ir gyvenvietės tipus statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta, todėl galima teigti, kad visi tiriamieji profesinių žinių apie elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus įgyja tais pačiais būdais. Tai rodo panašius profesinio tobulėjimo kelius švietimo pagalbos sistemoje.

Analizuojant duomenis, ar per pastaruosius trejus metus respondentai dalyvavo kvalifikacijos tobulinimo mokymuose, kuriuose buvo mokoma teikti pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, gauti rezultatai rodo, kad šiek tiek daugiau nei du trečdaliai respondentų yra dalyvavę mokymuose. Didesnė dalis dalyvavusių mokymuose – respondentai, dirbantys miestuose, kuriuose gyvena 20–100 ir 3–10 tūkstančių gyventojų, tuo tarpu tarp vidutinio dydžio miestuose (10–20 tūkst. gyventojų) dirbančių specialistų daugiau nedalyvavusių nei viename kvalifikacijos tobulinimo renginyje. Šie skirtumai taip pat gali atspindėti nevienodą mokymų pasiūlą ar informacijos sklaidos iššūkius.

Tyrimo analizė atskleidė, kad susipažinimas su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2024 m. rugpjūčio 22 d. įsakymu Nr. V-900 „Dėl Ugdymo organizavimo rekomendacijų mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas“ patvirtintomis Ugdymo organizavimo rekomendacijomis mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas, sąlyginai tolygus – su šiomis rekomendacijomis buvo susipažinę ar iš dalies susipažinę daugiau nei 90 proc. respondentų, o reikšmingų skirtumų analizuojant duomenis pagal specialybę, mokyklos tipą ar gyvenvietės dydį nenustatyta. Galima manyti, jog specialistai su norminiais teisės aktais statistiškai susipažįsta gana panašiai.

Analizuojant specialistų įvardytus žinių įgijimo poreikius kaip prioritetinę sritį visose grupėse nepriklausomai nuo specialybės, mokyklos tipo ar gyvenvietės dydžio išskiriamas žinių apie individualaus lygmens pagalbos teikimą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, poreikis. Nepaisant to, jog specialistai dažniau mini teikiantys individualią pagalbą, susidurdami su iššūkiais jie jaučia nuolatinį poreikį stiprinti gebėjimus dirbti su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų. Vis dėlto tyrimas atskleidė ir diferencijuotus poreikius: psichologai dažniau nei kiti specialistai pabrėžia žinių apie pagalbos teikimą klasės lygmeniu poreikį, socialiniai pedagogai – žinių teikiant pagalbą mokyklos lygmeniu poreikį. Rezultatai pagal mokyklos tipą ir gyvenvietės dydį sustiprina požiūrį, kad specialistų poreikiai yra diktuojami konteksto. Aukštesnėse ugdymo pakopose ir didesnėse ar labai mažose gyvenvietėse ryškėja didesnis žinių poreikis dėl pagalbos klasės lygmeniu, tuo tarpu vidutinio dydžio miestuose šis poreikis mažiausias. Nors šis tyrimas neatskleidžia, ar šie skirtumai tarp specialybių ir darbo aplinkybių yra reikšmingi, šį išsakomų žinių poreikį svarbu atliepti organizuojant atitinkamus kvalifikacijos kėlimo renginius.

IŠVADOS

1. Švietimo pagalbos specialistų vaidmuo planuojant ir organizuojant pagalbą

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad švietimo pagalbos specialistai aktyviai dalyvauja planuojant ir organizuojant pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų: 95,6 proc. respondentų dalyvauja atliekant pirminį arba pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą, 91,6 proc. – rengiant pagalbos mokiniui planą, o 79,7 proc. – rengiant individualų ugdymo planą. Įgyvendinant pagalbos mokiniui planą dauguma specialistų dalyvauja kaip vykdytojai (67,7 proc.), penktadalis – kaip koordinatoriai (20,1 proc.); įgyvendinant individualų ugdymo planą 64,7 proc. specialistų dalyvauja kaip vykdytojai ir 16,5 proc. – kaip koordinatoriai. Specialistų vaidmenys skiriasi pagal profesinę sritį: specialieji pedagogai dažniau koordinuoja pagalbos ir individualių ugdymo planų įgyvendinimą, socialiniai pedagogai ir psichologai dažniau dalyvauja kaip vykdytojai, o logopedai į šiuos procesus įsitraukia rečiau. Mažesnę nei 5 metų darbo stažą turintys specialistai rečiau dalyvauja rengiant individualų ugdymo planą nei didesnę profesinę patirtį turintys respondentai. Įstaigose, turinčiose patvirtintą pagalbos algoritmą, specialistai statistiškai reikšmingai dažniau dalyvauja rengiant ir įgyvendinant pagalbos mokiniui ir individualius ugdymo planus, o nežinantys, ar toks algoritmas įstaigoje yra, dažniau šiuose procesuose nedalyvauja. Tai rodo, kad aiškiai apibrėžtas ir darbuotojams žinomas pagalbos algoritmas yra susijęs su nuoseklesniu specialistų įsitraukimu.

2. Taikomos pagalbos formos ir patiriami pagalbos teikimo iššūkiai

Dažniausiai specialistų praktikoje naudojamos pagalbos formos yra mokinių ir mokytojų konsultavimas: mokinius bent kartą per savaitę konsultuoja 69,0 proc., mokytojus – 55,6 proc. respondentų. Gerokai rečiau taikomos elgesio korekcijos programos, tikslinės prevencinės programos ir socialinių įgūdžių ugdymo veiklos: 60,2 proc. respondentų niekada nedirba su elgesio korekcijos programomis, 52,5 proc. – su tikslinėmis prevencinėmis programomis, 50,3 proc. niekada neveda individualių, o 56,4 proc. – grupinių socialinių įgūdžių užsiėmimų. Taikomų veiklų dažnumas statistiškai reikšmin-

gai skiriasi pagal specialybę: socialiniai pedagogai ir psichologai dažniau vykdo konsultacines, prevencines ir socialinių įgūdžių ugdymo veiklas, specialieji pedagogai dažniau dalyvauja pritaikant ugdymo aplinką ir teikiant pagalbą klasėje, o logopedai daugumą šių veiklų vykdo rečiausiai. 60,4 proc. respondentų nurodė, kad pagalbą teikti sunku, o 53,3 proc. su iššūkiais susiduria bent kelis kartus per savaitę arba kasdien. Dažniausi sunkumai siejami su nenuosekmingumu, agresyviu ar konteksto neatitinkančiu mokinių elgesiu, emocijų reguliavimo sunkumais, pagalbos atmetimu, motyvacijos stoka, tėvų (globėjų, rūpintojų) ir pedagogų bendradarbiavimo trūkumu, taip pat laiko, priemonių, metodikų, pritaikytos aplinkos, specialistų ir žinių stoka. Dalis respondentų nurodė patiriantys mokinių smurtą, besijaučiantys nesaugiai ir rizikuojantys savo psichologine bei fizine sveikata. Be to, 56,4 proc. respondentų būtų sunku atskirti elgesio ar (ir) emocijų sutrikimus nuo sunkumų, o iš teigusiujų, kad gebėtų atskirti, tik 40,3 proc. nurodė bent vieną esminį sutrikimo požymį ar skirtumą. Tai gali apsunkinti tinkamos pagalbos krypties, intensyvumo ir metodų parinkimą.

3. Bendradarbiavimo aspektai teikiant pagalbą

Pagalbos teikimas grindžiamas bendradarbiavimu ugdymo įstaigoje, tačiau jo intensyvumas ir partneriai skiriasi pagal specialybę, įstaigos tipą ir gyvenvietės dydį. Dažniausiai bendradarbiaujama su mokytojais, klasės vadovais, mokinio padėjėjais, socialiniais ir specialiaisiais pedagogais, rečiausiai – su visuomenės sveikatos specialistais ir logopedais, išskyrus pačių logopedų profesinį bendradarbiavimą. Kilus neaiškumų, 53,4 proc. respondentų pagalbos ieškotų už savo mokyklos ribų, ypač dažnai taip elgtųsi psichologai (73,6 proc.) ir mažesnėse gyvenvietėse dirbantys specialistai. Iš kitų pagalbą teikiančių institucijų dažniausiai bendradarbiaujama su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, o su regioniniais specialiojo ugdymo centrais, Lietuvos įtraukties švietime centru, „Diemedžio“ ugdymo centru, nevyriausybinėmis organizacijomis, tėvų (globėjų rūpintojų) asociacijomis ir privačiomis įstaigomis daugumai respondentų bendradarbiauti neteko. Tėvų (globėjų rūpintojų) įsitraukimą tik 19,2 proc. respondentų vertino kaip visavertį, o 73,2 proc. – kaip dalinį. Tyrimo rezultatai rodo, kad specialistai bendradarbiauja tarpusavyje, tačiau pagalbos tinklo prieinamumas ir tėvų (globėjų rūpintojų) įsitraukimo nuoseklumas išlieka nevienodi.

4. Specialistų turimų žinių vertinimas, jų įgijimo šaltiniai ir žinių poreikis

61,2 proc. respondentų nurodė, kad žinių, reikalingų darbui su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, jiems nepakanka. Daugiau žinių specialistai turi apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, aktyvumo sutrikimą ir dėmesio sutrikimą, o didžiausias trūkumas nustatytas kalbant apie prieštaraujančio neklusnumo sutrikimą, elgesio sutrikimą, nerimo ir nuotaikos spektro sutrikimus. Psichologai savo žinias dažniau vertina kaip pakankamas, o socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai ir logopedai – kaip iš dalies pakankamas ar nepakankamas. Žinios dažniausiai įgyjamos praktinio darbo metu (88,8 proc.), savarankiškai domintis (83,7 proc.), kvalifikacijos tobulinimo renginiuose (83,4 proc.) ir studijų metu (79,5 proc.). 67,7 proc. respondentų per pastaruosius trejus metus dalyvavo tiksliniuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. Visose specialistų grupėse ryškiausias papildomų žinių poreikis susijęs su pagalbos teikimu individualiu lygmeniu (57,8 proc.), taip pat išlieka reikšmingas žinių apie pagalbos teikimą mokyklos lygmeniu poreikis (50,4 proc.). Šie duomenys pagrindžia poreikį kvalifikacijos tobulinimą orientuoti į konkrečių sutrikimų pažinimą ir diferencijavimą, praktinius pagalbos metodus ir pagalbos organizavimą individualiu, klasės ir mokyklos lygmenimis.

5. Rekomendacijos dėl švietimo pagalbos specialistų darbo praktikos gerinimo

Įgyvendinant penktąjį tyrimo uždavinį ir remiantis gautais tyrimo rezultatais, parengtos praktinės rekomendacijos savivaldybių administracijoms, ugdymo įstaigų vadovams, švietimo pagalbos specialistams.

Savivaldybių administracijoms

Kurti ir koordinuoti savivaldybės lygmens pagalbos ne mokykloje tinklą, apimantį pedagogines psichologines tarnybas, regioninius specialiojo ugdymo centrus, Lietuvos įtraukties švietime centrą, sveikatos ir socialinių paslaugų įstaigas ir nevyriausybinės organizacijas. Toks tinklas ypač svarbus mažesnėse gyvenvietėse dirbantiems specialistams, kurie dažniau pagalbos ieško už savo ugdymo įstaigos ribų.

Organizuoti reguliarias savivaldybės specialistų intervizijas, atvejų aptarimus ir savipagalbos grupes, kuriose būtų galima nagrinėti sudėtingus atvejus, da-

lytis metodine medžiaga.

Užtikrinti tikslinių kvalifikacijos tobulinimo programų prieinamumą visų dydžių gyvenvietėse dirbantiems specialistams, ypatingą dėmesį skiriant vietovėms, kuriose specialistų dalyvavimas mokymuose buvo mažesnis.

Ugdymo įstaigų vadovams

Patvirtinti ir visiems darbuotojams aiškiai pristatyti pagalbos mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, organizavimo algoritmą, kuriame būtų nustatyti reagavimo etapai, specialistų funkcijos, atsakomybė, informacijos perdavimo ir pagalbos veiksmingumo vertinimo tvarka.

Užtikrinti reguliary švietimo pagalbos specialistų, mokytojų, administracijos, mokinio padėjėjų ir tėvų (globėjų rūpintojų) komandinį darbą, numatant periodinius pagalbos mokiniui plano ir individualaus ugdymo plano aptarimus bei atsakingą koordinatorių.

Sudaryti organizacines sąlygas taikyti konkrečias pagalbos priemones: individualius ir grupinius socialinių įgūdžių užsiėmimus, elgesio korekcijos ir tikslines prevencines programas, klasės valdymo strategijas ir ugdymo aplinkos pritaikymą.

Parengti darbuotojų saugumo procedūras agresyvaus ar smurtinio elgesio atvejais, numatyti pagalbą po incidento, incidentų registravimą ir priemones specialistų fizinei bei psichologinei sveikatai apsaugoti.

Skirti laiko ir išteklių specialistų kvalifikacijos tobulinimui, intervizijoms, supervizijoms ir savipagalbos grupėms, nes respondentai nurodė laiko, metodikų, specialistų ir profesinės paramos trūkumą.

Švietimo pagalbos specialistams

Pagalbos planavimą grįsti sistemingu mokinio elgesio, emocinės būsenos, aplinkos veiksnių ir intervencijos poveikio stebėjimu, aiškiai apibrėžiant siekiamus pokyčius ir reguliariai peržiūrint taikomų priemonių veiksmingumą.

Derinti konsultavimą su praktinėmis ir struktūruotomis pagalbos formomis: socialinių įgūdžių ugdymu, elgesio valdymo priemonėmis, prevencinėmis programomis, aplinkos pritaikymu ir pagalba klasėje.

Tobulinti gebėjimą atskirti elgesio ar (ir) emocijų sunkumus nuo sutrikimų, remiantis aiškiais požymiais, elgesio trukme, pasireiškimu skirtingoje aplinkoje ir poveikiu mokymuisi bei socialiniams santykiams; kilus abejonių,

konsultuotis su pedagogine psichologine tarnyba ar kitais kompetentingais specialistais.

Aktyviai įtraukti tėvus (globėjus, rūpintojus) į pagalbos tikslų, priemonių ir pažangos aptarimą, susitarti dėl nuoseklių veiksmų mokykloje bei namuose ir fiksuoti sutartus įsipareigojimus.

Naudotis intervizijomis, supervizijomis ir kolegialiais atvejų aptarimais, ypač susiduriant su agresyviu elgesiu, pagalbos atmetimu ar specialistui kylančiu nesaugumo jausmu.

LITERATŪRA

1. Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14.
<https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
2. Hastings, R. P., & Brown, T. (2018). Supporting Students With Emotional or Behavioral Disorders: State of the Field and Future Directions. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 26(1), 5–17
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0198742918816518?>
3. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2024). *Dėl Ugdymo organizavimo rekomendacijų mokiniams, kuriems nustatytas elgesio ar (ir) emocijų sutrikimas* (Įsakymas Nr. V-900). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b36859060bf11efad96fef38de4d94a?jfwid=-elbw1bz28>
4. Popping, R. (2015). Analyzing Open-ended Questions by Means of Text Analysis Procedures. *BMS: Bulletin of Sociological Methodology / Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 128, 23–39.
<http://www.jstor.org/stable/43761707>
5. Smith, S. W., Poling, D. V., & Worth, M. R. (2018). Intensive Intervention for Students with Emotional and Behavioral Disorders. *Learning Disabilities Research and Practice*, 33(3), 168–175. <https://doi.org/10.1111/ldrp.12174>
6. Švietimo problemos analizė. (2017, gruodis). *Elgesio ar (ir) emocijų sunkumų arba sutrikimų turintys vaikai: Ugdymo ir pagalbos teikimo specifika* (Nr. 5 (161), ISSN 1822-4156). Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija. https://www.nsa.smsm.lt/old/wp-content/uploads/2020/07/Elgesio-ir-emociju-sunkumu_GALUTINIS.pdf
7. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 29 straipsnis, redakcija, patvirtinta 2016 m. balandžio 7 d. įstatymu Nr. XII-2290, įsigaliojusi nuo 2017 m. sausio 1 d.

Priedai

1 priedas. Kvalifikacinių kategorijų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigos tipą (proc.)

	Specialistas (ketvirta kvalifikacinė kategorija)	Vyresnysis specialistas (trečia kvalifikacinė kategorija)	Metodininkas (antra kvalifikacinė kategorija)	Ekspertas (pirma kvalifikacinė kategorija)	Neturiu kvalifikacinės kategorijos
Ikimokyklinio ugdymo įstaiga	24,2	34,4	23,6	1,3	16,6
Pradinė mokykla	20,0	33,8	16,9	1,5	27,7
Progimnazija	31,1	31,5	23,4	0,9	13,1
Pagrindinė mokykla	17,1	38,1	23,8	1,0	20,0
Gimnazija	28,2	24,7	27,0	1,9	18,1

2 priedas. Kvalifikacinių kategorijų pasiskirstymas pagal gyvenvietės tipą (proc.)

	Specialistas (ketvirta kvalifikacinė kategorija)	Vyresnysis specialistas (trečia kvalifikacinė kategorija)	Metodininkas (antra kvalifikacinė kategorija)	Ekspertas (pirma kvalifikacinė kategorija)	Neturiu kvalifikacinės kategorijos
Miestelyje (iki 3 tūkst. gyventojų) arba kaime	22,1	33,1	25,6	1,7	17,4
Mieste (3–10 tūkst. gyventojų)	20,4	37,0	25,9	1,9	14,8
Mieste (10–20 tūkst. gyventojų)	21,7	30,2	34,0	0,9	13,2
Mieste (20–100 tūkst. gyventojų)	23,0	34,9	28,3	1,3	12,5
Didmiestyje (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje)	34,3	25,8	15,9	1,1	22,9

3 priedas. Psichologų atliekamų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju V GK veikloje	32,5	53,8	4,4	1,9	7,5
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	14,4	31,9	1,9	6,9	45,0
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	38,1	40,0	8,8	3,8	9,4
Konsultuoju mokinius	58,1	5,0	35,0	1,3	0,6
Konsultuoju mokytojus	35,0	35,6	23,8	0,6	5,0
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	23,8	48,8	8,8	0,6	18,1
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	17,5	26,3	1,9	15,6	38,8
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	18,8	35,0	2,5	15,6	28,1
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	21,3	24,4	4,4	26,9	23,1
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	25,0	28,7	10,0	19,4	16,9
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	16,9	23,8	3,8	34,4	21,3
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	16,9	21,9	4,4	38,8	18,1
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	10,6	25,0	4,4	33,8	26,3
Vykdu prevencinę veiklą	21,9	43,1	3,8	5,0	26,3
Vykdu mokinių šviečiamąją veiklą	23,8	49,4	3,8	1,3	21,9
Vykdu mokytojų šviečiamąją veiklą	7,5	38,1	2,5	2,5	49,4
Vykdu tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	5,0	33,8	1,9	1,9	57,5
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	10,0	48,8	2,5	3,1	35,6
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	2,5	36,9	1,9	15,0	43,8

4 priedas. Socialinių pedagogų vykdomų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju VGK veikloje	26,0	53,2	9,1	1,3	10,4
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	10,0	38,1	2,6	8,7	40,7
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	32,9	35,1	16,0	2,6	13,4
Konsultuoju mokinius	34,2	13,4	46,8	3,0	2,6
Konsultuoju mokytojus	36,4	26,0	29,4	2,6	5,6
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	28,1	35,9	16,0	2,6	17,3
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	16,9	25,5	6,5	16,0	35,1
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	27,3	31,6	16,5	10,8	13,9
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	28,6	22,1	16,9	22,9	9,5
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	43,3	17,3	24,2	9,1	6,1
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	33,8	26,4	12,6	17,7	9,5
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	18,2	18,6	3,9	42,0	17,3
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	19,5	32,5	10,0	20,3	17,7
Vykdau prevencinę veiklą	30,3	39,4	20,8	3,0	6,5
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	25,1	44,6	19,0	2,2	9,1
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	13,0	34,6	9,1	4,8	38,5
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	11,3	27,3	8,7	4,8	48,1
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	13,9	28,6	3,0	15,2	39,4
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	7,4	22,9	2,6	25,5	41,6

5 priedas. Logopedų vykdomų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju V GK veikloje	22,5	52,1	9,2	4,2	12,0
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	9,9	38,0	4,9	2,8	44,4
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	21,8	35,9	9,9	12,7	19,7
Konsultuoju mokinius	25,4	15,5	20,4	26,8	12,0
Konsultuoju mokytojus	26,1	33,1	13,4	12,0	15,5
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	16,2	38,7	3,5	13,4	28,2
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	12,0	30,3	4,2	20,4	33,1
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	8,5	14,1	3,5	50,7	23,2
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	19,7	9,9	11,3	50,0	9,2
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	2,1	3,5	2,1	89,4	2,8
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	2,8	4,2	0,7	90,1	2,1
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	2,1	5,6	0,7	82,4	9,2
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	1,4	8,5	0,7	82,4	7,0
Vykdau prevencinę veiklą	2,8	10,6	1,4	64,1	21,1
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	4,2	11,3	5,6	48,6	30,3
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	2,8	15,5	2,1	36,6	43,0
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	4,2	16,9	0,7	33,8	44,4
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	8,5	21,1	0,7	26,1	43,7
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	2,1	7,7	0,0	76,8	13,4

6 priedas. Specialiųjų pedagogų vykdomų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju V GK veikloje	31,3	50,0	7,9	2,9	7,9
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	12,2	39,6	3,6	4,3	40,3
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	24,5	41,0	8,3	9,0	17,3
Konsultuoju mokinius	31,3	21,2	25,5	12,6	9,4
Konsultuoju mokytojus	32,4	34,9	21,2	4,0	7,6
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	18,0	43,9	9,0	5,4	23,7
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	15,1	36,7	8,6	10,4	29,1
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	19,4	24,5	16,2	24,8	15,1
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	28,4	13,3	19,8	27,3	11,2
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	4,0	6,1	1,1	82,4	6,5
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	2,2	7,6	0,4	83,8	6,1
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	2,9	7,6	1,1	76,3	12,2
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	2,5	7,9	0,4	74,8	14,4
Vykdau prevencinę veiklą	4,7	14,4	2,5	51,4	27,0
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	9,0	18,7	4,3	34,2	33,8
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	6,8	21,2	3,2	21,6	47,1
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	4,3	18,0	2,5	23,0	52,2
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	9,7	33,8	4,0	11,5	41,0
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	2,9	14,4	2,2	55,8	24,8

7 priedas. Iki 5 m. darbo stažą turinčių specialistų vykdomų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju V GK veikloje	27,3	51,1	9,1	2,8	9,7
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	13,1	38,1	3,4	7,4	38,1
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	32,4	35,2	8,5	9,1	14,8
Konsultuoju mokinius	38,1	10,2	34,1	8,5	9,1
Konsultuoju mokytojus	32,4	30,1	26,1	2,8	8,5
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	21,0	42,0	13,1	6,3	17,6
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	18,2	33,5	5,7	13,6	29,0
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	18,2	31,8	11,9	19,3	18,8
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	25,0	21,6	13,6	26,1	13,6
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	21,0	11,9	15,3	43,8	8,0
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	14,8	18,8	5,1	52,3	9,1
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	11,4	13,6	1,1	54,0	19,9
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	10,2	19,9	4,0	44,9	21,0
Vykdau prevencinę veiklą	15,9	31,3	7,4	27,3	18,2
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	12,5	37,5	7,4	15,9	26,7
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	3,4	25,6	3,4	18,8	48,9
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	2,3	25,0	4,0	19,9	48,9
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	10,2	38,1	4,0	13,6	34,1
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	3,4	20,5	3,4	39,8	33,0

8 priedas. 6–15 m. darbo stažą turinčių specialistų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju VGK veikloje	31,5	48,0	7,0	2,0	11,5
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	11,0	36,5	2,0	5,5	45,0
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	25,0	43,0	14,0	6,5	11,5
Konsultuoju mokinius	34,5	17,5	40,0	4,0	4,0
Konsultuoju mokytojus	35,5	31,0	24,0	2,5	7,0
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	21,0	44,0	10,0	3,0	22,0
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	17,0	29,0	8,5	14,5	31,0
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	23,0	29,0	12,5	15,0	20,5
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	28,5	17,5	16,0	23,0	15,0
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	20,5	18,5	10,0	41,5	9,5
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	19,5	20,5	5,5	45,0	9,5
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	13,0	21,0	2,5	53,0	10,5
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	9,0	28,5	5,0	44,0	13,5
Vykdu prevencinę veiklą	17,5	32,0	8,5	22,5	19,5
Vykdu mokinių šviečiamąją veiklą	19,5	33,0	12,0	15,0	20,5
Vykdu mokytojų šviečiamąją veiklą	10,5	30,0	7,5	11,5	40,5
Vykdu tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	11,0	24,5	4,5	12,5	47,5
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	13,5	34,0	3,0	14,5	35,0
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	4,5	27,0	2,0	37,5	29,0

9 priedas. Daugiau nei 16 m. darbo stažą turinčių specialistų veiklų dažnumas (proc.)

	Dažnai (kartą per savaitę)	Kartais (kartą per mėnesį)	Labai dažnai (2–3 kartus per savaitę)	Niekada	Retai (1–2 kartus per metus)
Dalyvauju V GK veikloje	27,6	54,3	7,6	2,5	8,0
Atlieku pirminį ar pakartotinį ugdymosi poreikių vertinimą	11,3	37,5	3,7	5,3	42,3
Renku ir analizuoju informaciją apie mokinio patiriamus sunkumus, intervencijos poveikį	29,7	37,2	10,3	6,0	16,8
Konsultuoju mokinius	36,6	15,4	28,5	13,6	6,0
Konsultuoju mokytojus	32,0	33,6	20,7	5,7	8,0
Konsultuoju tėvus (globėjus, rūpintojus)	22,3	40,5	8,7	5,5	23,0
Dalyvauju pritaikant mokymo(si) (fizinę ir informacinę) aplinką	13,8	29,7	4,8	15,4	36,3
Teikiu pagalbą mokiniui, turinčiam elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, bendroje klasėje	18,6	23,7	10,6	29,2	17,9
Teikiu pagalbą mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, atskiromis grupėmis	24,4	15,6	14,0	34,7	11,3
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus individualiai	17,5	11,5	7,1	57,0	6,9
Vedu socialinių įgūdžių užsiėmimus grupėje	11,5	12,0	3,9	63,2	9,4
Dirbu su elgesio korekcijos programomis	7,8	9,4	3,0	66,0	13,8
Dirbu su tikslinėmis prevencinėmis programomis	8,0	13,1	3,4	59,5	15,9
Vykdau prevencinę veiklą	13,6	22,1	7,6	35,9	20,9
Vykdau mokinių šviečiamąją veiklą	15,2	27,1	7,6	26,0	24,1
Vykdau mokytojų šviečiamąją veiklą	8,7	26,9	3,7	16,3	44,4
Vykdau tėvų (globėjų, rūpintojų) šviečiamąją veiklą	6,0	22,5	3,4	15,2	52,9
Rengiu rekomendacijas mokytojams dėl konkretaus vaiko ugdymo	9,7	30,6	2,3	12,9	44,6
Rengiu rekomendacijas dėl klasės valdymo strategijų	3,9	16,8	1,1	46,4	31,7

10 priedas. Apklaustų psichologų bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	45,0	28,1	16,9	4,4	5,6
Su specialiuoju pedagogu	20,6	30,6	23,1	7,5	18,1
Su psichologu	42,5	15,0	13,1	10,0	19,4
Su logopedu	13,1	23,8	22,5	15,6	25,0
Su visuomenės sveikatos specialistu	5,0	14,4	16,3	40,6	23,8
Su mokinio padėjėju	15,6	35,0	30,0	6,3	13,1
Su klasės vadovu	18,1	48,1	26,9	3,8	3,1
Su mokytoju	17,5	43,1	33,1	5,6	0,6
Su administracija	8,8	31,3	39,4	17,5	3,1
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	7,5	21,3	50,0	20,6	0,6

11 priedas. Apklaustų socialinių pedagogų bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	59,3	14,7	6,9	8,7	10,4
Su specialiuoju pedagogu	28,1	33,8	16,9	6,1	15,2
Su psichologu	33,3	30,7	12,6	10,4	13,0
Su logopedu	16,9	28,6	19,0	12,1	23,4
Su visuomenės sveikatos specialistu	11,7	24,7	28,1	19,0	16,5
Su mokinio padėjėju	32,0	35,9	15,2	8,2	8,7
Su klasės vadovu	43,3	38,1	14,3	1,7	2,6
Su mokytoju	35,1	41,1	19,0	3,0	1,7
Su administracija	34,2	29,4	24,7	10,4	1,3
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	17,3	32,0	37,2	12,1	1,3

12 priedas. Apklaustų specialiųjų pedagogų bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	33,5	33,1	20,5	7,6	5,4
Su specialiuoju pedagogu	51,8	20,9	11,2	5,0	11,2
Su psichologu	18,7	32,7	22,3	11,5	14,7
Su logopedu	29,9	24,1	19,8	7,6	18,7
Su visuomenės sveikatos specialistu	7,9	9,4	24,5	25,5	32,7
Su mokinio padėjėju	38,1	37,1	12,2	7,2	5,4
Su klasės vadovu	26,6	39,6	21,6	4,7	7,6
Su mokytoju	32,0	39,6	20,1	6,1	2,2
Su administracija	19,1	27,0	28,8	19,1	6,1
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	12,6	20,9	40,6	23,0	2,9

13 priedas. Apklaustų logopedų bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	15,5	27,5	27,5	14,1	15,5
Su specialiuoju pedagogu	22,5	31,7	19,7	7,7	18,3
Su psichologu	12,0	23,9	23,9	14,1	26,1
Su logopedu	40,1	20,4	12,7	6,3	20,4
Su visuomenės sveikatos specialistu	4,2	7,0	18,3	21,1	49,3
Su mokinio padėjėju	28,2	38,0	13,4	10,6	9,9
Su klasės vadovu	19,0	38,7	14,8	7,7	19,7
Su mokytoju	24,6	40,1	19,7	9,9	5,6
Su administracija	11,3	19,0	33,8	24,6	11,3
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	4,9	25,4	36,6	27,5	5,6

14 priedas. Specialistų, dirbančių ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	23,2	22,6	16,8	12,3	25,2
Su specialiuoju pedagogu	25,8	24,5	14,8	7,7	27,1
Su psichologu	9,7	20,0	16,1	13,5	40,6
Su logopedu	31,6	29,0	18,7	5,8	14,8
Su visuomenės sveikatos specialistu	7,7	11,6	18,7	19,4	42,6
Su mokinio padėjėju	31,0	36,8	19,4	5,8	7,1
Su klasės vadovu	26,5	26,5	12,9	3,2	31,0
Su mokytoju	36,8	35,5	16,8	5,2	5,8
Su administracija	16,1	24,5	31,0	20,0	8,4
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	7,7	23,2	42,6	21,9	4,5

15 priedas. Specialistų, dirbančių pradinėse mokyklose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	41,5	27,7	21,5	7,7	1,5
Su specialiuoju pedagogu	50,8	27,7	16,9	1,5	3,1
Su psichologu	33,8	33,8	13,8	7,7	10,8
Su logopedu	38,5	32,3	13,8	7,7	7,7
Su visuomenės sveikatos specialistu	6,2	10,8	23,1	21,5	38,5
Su mokinio padėjėju	36,9	46,2	10,8	3,1	3,1
Su klasės vadovu	33,8	53,8	10,8	0,0	1,5
Su mokytoju	32,3	52,3	12,3	1,5	1,5
Su administracija	27,7	33,8	24,6	12,3	1,5
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	13,8	23,1	41,5	21,5	0,0

16 priedas. Specialistų, dirbančių progimnazijose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	45,3	30,0	14,8	7,2	2,7
Su specialiuoju pedagogu	38,1	33,6	17,0	5,4	5,8
Su psichologu	35,4	28,7	19,3	6,7	9,9
Su logopedu	27,8	26,9	25,6	11,7	8,1
Su visuomenės sveikatos specialistu	9,4	15,7	22,4	29,6	22,9
Su mokinio padėjėju	32,7	35,4	19,7	8,1	4,0
Su klasės vadovu	27,4	46,2	18,8	6,3	1,3
Su mokytoju	25,1	44,8	22,4	6,7	0,9
Su administracija	17,0	29,1	32,7	15,7	5,4
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	11,2	30,9	39,0	18,4	0,4

17 priedas. Specialistų, dirbančių pagrindinėse mokyklose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	31,1	25,5	25,5	11,3	6,6
Su specialiuoju pedagogu	37,7	28,3	21,7	2,8	9,4
Su psichologu	26,4	25,5	19,8	16,0	12,3
Su logopedu	27,4	23,6	17,0	13,2	18,9
Su visuomenės sveikatos specialistu	11,3	12,3	22,6	28,3	25,5
Su mokinio padėjėju	42,5	34,0	12,3	6,6	4,7
Su klasės vadovu	39,6	35,8	19,8	1,9	2,8
Su mokytoju	33,0	40,6	20,8	3,8	1,9
Su administracija	22,6	29,2	27,4	17,0	3,8
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	15,1	25,5	37,7	17,0	4,7

18 priedas. Specialistų, dirbančių gimnazijose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	48,5	24,0	14,9	6,1	6,5
Su specialiuoju pedagogu	29,0	26,3	15,3	8,8	20,6
Su psichologu	26,7	29,0	18,3	13,0	13,0
Su logopedu	13,4	18,7	15,3	11,1	41,6
Su visuomenės sveikatos specialistu	5,3	16,4	25,6	26,7	26,0
Su mokinio padėjėju	21,0	35,9	16,0	10,7	16,4
Su klasės vadovu	24,4	43,1	25,6	5,0	1,9
Su mokytoju	24,4	37,8	28,6	7,3	1,9
Su administracija	21,8	24,4	31,3	18,3	4,2
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	12,2	21,0	42,4	21,8	2,7

19 priedas. Specialistų, dirbančių didmiesčiuose, bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	42,3	27,2	15,8	6,8	7,9
Su specialiuoju pedagogu	33,7	31,2	16,1	6,5	12,5
Su psichologu	32,6	31,5	15,1	6,5	14,3
Su logopedu	22,9	22,6	19,7	11,8	22,9
Su visuomenės sveikatos specialistu	6,1	14,3	21,1	23,7	34,8
Su mokinio padėjėju	26,5	37,3	19,4	8,2	8,6
Su klasės vadovu	28,3	45,2	18,6	2,2	5,7
Su mokytoju	29,0	41,2	24,0	3,9	1,8
Su administracija	17,9	28,3	33,0	15,4	5,4
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	10,4	26,5	42,7	19,4	1,1

20 priedas. Specialistų, dirbančių miestuose (20–100 tūkst. gyventojų), bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	39,5	32,7	12,9	6,8	8,2
Su specialiuoju pedagogu	35,4	28,6	12,9	7,5	15,6
Su psichologu	32,0	26,5	14,3	8,2	19,0
Su logopedu	26,5	29,3	14,3	6,1	23,8
Su visuomenės sveikatos specialistu	14,3	17,7	19,7	20,4	27,9
Su mokinio padėjėju	34,7	38,1	10,9	6,8	9,5
Su klasės vadovu	35,4	36,7	10,2	6,8	10,9
Su mokytoju	34,7	42,2	15,0	5,4	2,7
Su administracija	19,7	30,6	27,9	17,7	4,1
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	15,6	30,6	34,7	16,3	2,7

21 priedas. Specialistų, dirbančių miestuose (10–20 tūkst. gyventojų), bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	34,6	27,9	16,3	9,6	11,5
Su specialiuoju pedagogu	33,7	23,1	17,3	4,8	21,2
Su psichologu	12,5	25,0	19,2	19,2	24,0
Su logopedu	22,1	26,0	19,2	13,5	19,2
Su visuomenės sveikatos specialistu	4,8	13,5	24,0	29,8	27,9
Su mokinio padėjėju	30,8	36,5	16,3	4,8	11,5
Su klasės vadovu	21,2	33,7	22,1	8,7	14,4
Su mokytoju	26,9	37,5	22,1	9,6	3,8
Su administracija	21,2	21,2	30,8	20,20	6,7
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	10,6	14,4	46,2	26,0	2,9

22 priedas. Specialistų, dirbančių miestuose (3–10 tūkst. gyventojų), bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	37,7	19,8	20,8	14,2	7,5
Su specialiuoju pedagogu	25,5	28,3	23,6	8,5	14,2
Su psichologu	27,4	21,7	23,6	15,1	12,3
Su logopedu	23,6	21,7	19,8	9,4	25,5
Su visuomenės sveikatos specialistu	5,7	7,5	25,5	39,6	21,7
Su mokinio padėjėju	28,3	34,0	23,6	7,5	6,6
Su klasės vadovu	19,8	43,4	29,2	2,8	4,7
Su mokytoju	19,8	40,6	28,3	10,4	0,9
Su administracija	16,0	25,5	27,4	25,5	5,7
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	8,5	19,8	45,3	25,5	0,9

23 priedas. Specialistų, dirbančių miesteliuose (iki 3 tūkst. gyventojų), bendradarbiavimo su kitais asmenimis dėl pagalbos teikimo mokiniams, turintiems elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Nuolat (kasdien)	Dažnai (kelis kartus per savaitę)	Kartais (2–3 kartus per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Niekada
Su socialiniu pedagogu	41,1	20,6	21,1	8,0	9,1
Su specialiuoju pedagogu	37,7	26,9	16,0	4,6	14,9
Su psichologu	19,4	25,1	21,7	14,9	18,9
Su logopedu	28,0	25,1	20,6	9,7	16,6
Su visuomenės sveikatos specialistu	8,0	16,0	25,7	23,4	26,9
Su mokinio padėjėju	33,1	35,4	13,7	10,3	7,4
Su klasės vadovu	32,0	39,4	20,6	3,4	4,6
Su mokytoju	29,7	41,1	22,3	4,0	2,9
Su administracija	25,1	26,9	30,9	13,1	4,0
Su tėvais (globėjais, rūpintojais)	12,6	26,9	37,1	18,3	5,1

24 priedas. Apklaustų psichologų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Labai dažnai (kartą per savaitę)	Dažnai (kelis kartus per mėnesį)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Neteko kreiptis pagalbos į šias institucijas	Į klausimą neatsakė
Su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis	0,6	8,8	32,5	50,0	8,1	0,0
Su regioniniais specialiojo ugdymo centrais	0,0	1,3	0,6	17,5	78,8	1,9
Su Lietuvos įtraukties švietime centru	0,0	0,6	3,1	21,9	72,5	1,9
Su „Diemedžio“ ugdymo centru	0,6	0,0	0,6	13,1	83,1	2,5
Su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis	0,6	0,0	0,6	5,0	91,9	1,9
Su nevyriausybinėmis organizacijomis	0,6	0,6	5,0	20,6	71,3	1,9
Su privačiomis įstaigomis	1,3	0,6	2,5	11,3	81,9	2,5
Kita	0,6	0,0	2,5	8,1	68,8	20,0

25 priedas. Apklaustų socialinių pedagogų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Labai dažnai (kartą per savaitę)	Dažnai (kelis kartus per mėnesį)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Neteko kreiptis pagalbos į šias institucijas	Į klausimą neatsakė
Su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis[LK1.1]	1,7	11,3	30,3	42,9	12,6	1,3
Su regioniniais specialiojo ugdymo centrais	0,9	1,3	6,5	18,2	69,3	3,9
Su Lietuvos įtraukties švietime centru	1,3	2,6	4,3	15,2	73,2	3,5
Su „Diemedžio“ ugdymo centru	1,3	0,0	1,3	15,2	78,4	3,9
Su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis	0,9	0,0	0,0	6,5	88,7	3,9
Su nevyriausybinėmis organizacijomis	1,3	1,7	6,1	29,4	58,4	3,0

Su privačiomis įstaigomis	1,3	0,0	1,3	10,0	83,1	4,3
Kita	2,2	2,2	2,6	7,8	58,0	27,3

26 priedas. Apklaustų specialiųjų pedagogų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Labai dažnai (kartą per savaitę)	Dažnai (kelis kartus per mėnesį)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Neteko kreiptis pagalbos į šias institucijas	Į klausimą neatsakė
Su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis	1,8	16,5	23,4	40,6	17,3	0,4
Su regioniniais specialiojo ugdymo centrais	1,1	1,1	5,0	15,8	75,2	1,8
Su Lietuvos įtraukties švietime centru	1,1	1,1	2,9	19,4	73,4	2,2
Su „Diemedžio“ ugdymo centru	1,4	0,4	2,9	11,9	81,3	2,2
Su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis	1,4	1,1	0,7	4,3	90,3	2,2
Su nevyriausybinėmis organizacijomis	1,4	0,4	2,2	11,2	82,7	2,2
Su privačiomis įstaigomis	1,4	0,0	1,1	9,0	86,3	2,2
Kita	1,1	0,0	1,8	6,1	61,9	29,1

27 priedas. Apklaustų logopedų bendradarbiavimo su kitomis institucijomis dėl darbo su mokiniais, turinčiais elgesio ar (ir) emocijų sutrikimų, dažnumas (proc.)

	Labai dažnai (kartą per savaitę)	Dažnai (kelis kartus per mėnesį)	Kartais (kartą per mėnesį)	Retai (kartą per kelis mėnesius)	Neteko kreiptis pagalbos į šias institucijas	Į klausimą neatsakė
Su pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis	2,8	10,6	21,1	47,9	17,6	0,0
Su regioniniais specialiojo ugdymo centrais	0,7	1,4	2,1	10,6	83,8	1,4

Su Lietuvos įtraukties švietime centru	0,0	2,1	4,2	14,8	76,8	2,1
Su „Diemedžio“ ugdymo centru	0,7	0,7	0,0	6,3	90,8	1,4
Su tėvų (globėjų, rūpintojų) asociacijomis	0,7	0,7	0,0	3,5	93,7	1,4
Su nevyriausybinėmis organizacijomis	0,7	0,0	0,0	4,2	93,0	2,1
Su privačiomis įstaigomis	0,7	0,7	1,4	5,6	90,1	1,4
Kita	0,7	0,7	0,7	8,5	64,8	24,6